

T.C.
KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MİKROKREDİLERİN KADIN İSTİHDAMINA ETKİSİ:
KARAMAN İLİ ÖRNEĞİ

Hazırlayan
Habibe YILMAZ

İKTİSAT Ana Bilim Dalı
İKTİSAT Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi. Tuba AKAR

KARAMAN – 2021

ENSTİTÜ TEZ ONAY FORMU

Doküman No	FR-285
İlk Yayın Tarihi	05.02.2018
Revizyon Tarihi	27.10.2020
Revizyon No	01
Sayfa No	1/1

MİKRO KREDİLERİN KADIN İSTİHDAMINA ETKİSİ: KARAMAN İLİ ÖRNEĞİ

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 25.02.2021

Bu tez, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 12.02.2021 tarih ve 06/159 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Hazırlayan

Kalite Sistem Onayı

ÖNSÖZ

Yüksek lisans programının başından itibaren, bilgi ve birikimi ile gerek teorik bölümde gerekse uygulama bölümlerinde bana çok büyük yardımları olan Sayın Dr. Öğr. Üyesi Tuba AKAR'a, ayrıca hayatım boyunca dehası, akademik kişiliği ve duruşuyla örnek alacağım sonsuz saygı duyduğum Sayın Prof. Dr. Mehmet ALAGÖZ hocama teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmanın saha araştırması sürecinde yardımlarını esirgemeyen Karaman Mikro kredi şube yetkilisi Ayşegül BİLGİN ve Ümit GEZER'e teşekkür ederim.

Bütün hayatımda olduğu gibi tez çalışmam süresince desteklerini esirgemeyen beni bu günlere getiren annem Meryem YILMAZ'a, babam Ahmet YILMAZ'a, kardeşlerim Ali Rıza YILMAZ ve Selçuk YILMAZ'a sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca her zaman yanımda olan canım arkadaşım Perihan YENİAVCI'ya ve değerli arkadaşım Mehmet BOZKURT'a destekleri ve yardımlarından dolayı teşekkürü borç bilirim.

ÖZET

Dünyada mücadele edilmeye çalışılan temel konuların başında istihdam ve yoksulluk gelmektedir. Yoksulluktan kurtulmak, insanların özellikle de kadınların işgücüne katılmaları ve kendilerine gelir getirici işler yapmaları ile mümkün olabilecektir. Bu sorunun çözümüne ilişkin çok sayıda politika üretilmektedir. Bu bağlamda kadın istihdamını arttırarak, kadın yoksulluğunu azaltmak amacıyla 1970’li yıllarda Bangladeş’te ekonomi Profesörü Muhammet Yunus tarafından başlatılan mikro kredi uygulaması karşımıza çıkmaktadır.Çeşitli mikro kredi sistemi bulunmakla beraber bu kapsamda değerlendirilen uygulama Grameen mikro kredi sistemidir.

Bu çalışma kendi işini kurmak veya mevcut işlerini geliştirmek için gerekli olan finansal desteğin nasıl, nereden, ne şekilde sağlandığı konusunda bilgi sunmaktadır. Çalışmada gelişmiş ve gelişmekte olan pek çok ülkede uygulanmakta olan mikro kredi uygulamalarının Karaman ilindeki uygulaması incelenmiştir. Çalışmada istihdam olgusu, mikro finans aracı olan mikro kredi çerçevesinde ele alınmıştır. Çalışmada düşük gelirli kadınların mikro kredi kullanarak gelir düzeylerinde ne gibi değişimler meydana geldiği, istihdam düzeylerinin etkilenip etkilenmediği kısacası sosyo-ekonomik yapıları arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Karaman ilinde mikro kredi şubasından kredi kullanan 172 kadına anket uygulanarak veriler oluşturulmuştur. Yapılan analiz sonucunda mikro kredi sisteminin Karaman ilindeki uygulamasında istihdam yaratma açısından etkinliğinin sınırlı kalmış olduğu, genel manada dünya uygulamalarındakinin aksine gelir düzeyi düşük kadınlara istihdam sağlamakdan çok mevcut işi olan kadınların bu işlerini geliştirmelerine imkan sağlamış olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler:Mikro kredi, Kadın İstihdamı, Yoksulluk

ABSTRACT

Employment and poverty are the main issues that are tried to be trackled in the world. Getting rid of poverty can only be possible with the participation of people, especially women, in the workforce and getting jobs that generate income for them. In this context, microcredit application is apparent. It was developed by economics professor Muhammet Yunus in Bangladesh in the beginning of 1970s to decrease women poverty by increasing women employment. Although there are varied microcredit systems, the application evaluated within this context is Grameen micro credit system.

The study provides information about how and from where to get a financial support to start a business or to develop current business. In the study, the application of microcredit applications in many developed and developing countries in the province of Karaman was indicated. The phenomenon of employment is discussed within the framework of microcredit which is microfinance tool. It is tried to reveal what kind of changes occur in income levels of low income women and whether their employment levels are affected after using microcredits. In short, it is tried to find a meaningful change in their socio-economic structures by using microcredits. The data are created by applying a survey on 172 women who get microcredit in the province of Karaman. According to results of the analysis, efficiency of application of the microcredit system in the province of Karaman is limited. Unlike the world practice, it has been observed that microcredits enabled women to develop their current job rather than to create employment for women with low income.

Keywords: Microcredit, Women Employment, Poverty .

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
TABLolar LİSTESİ	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
İSTİHDAM KAVRAMI VE KADIN İŞGÜCÜ İSTİHDAMI	3
1.1. İstihdam ve İşgücü	3
1.2. İşgücü Piyasaları	4
1.3. İstihdam ve İşgücü Piyasalarının Boyutları.....	5
1.4. Türkiye’de İstihdamın Genel Yapısı.....	5
1.5. İşgücü Piyasası Politikaları.....	7
1.5.1.Pasif İstihdam Politikaları.....	8
1.5.2. Aktif İstihdam Politikaları.....	9
1.6. Kadın İşgücü İstihdamı	11
1.6.1. Kadının Toplumsal Konumu	12
1.6.2. Kadın İşgücü İstihdamının Tarihsel Gelişimi.....	13
1.6.3. Kadın İstihdamına İlişkin Kuramlar.....	15

1.6.4. Kadın İstihdamının Önündeki Engeller	20
1.7. Türkiye’de Kadın İşgücü İstihdamının Genel Yapısı.....	23
1.7.1. Türkiye’de Kadın İşgücü İstihdamının Durumu	24
1.7.2. Kadınların Genel İstihdam İçerisindeki Yeri	25
1.7.3. Kadınların İşgücüne Dahil Olmama Nedenleri	32
1.7.4. Kadın İstihdamında Kayıt Dışılık	33
1.7.5. Kadın İstihdamına Yönelik Politika ve Programlar	34
1.7.5.1. Türkiye’de Kadın İstihdamı ve Sorunlarına Yönelik Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşlar	37
İKİNCİ BÖLÜM.....	46
MİKROKREDİ.....	46
2.1. Mikro Kredi ve Mikro Finansman.....	46
2.1.1. Mikro Finans, Mikro Finans Kuruluşu ve Mikro Kredi Kavramları.....	47
2.1.2. Mikro Kredinin Amaçları	53
2.1.3. Mikro Kredi Uygulamasındaki Temel Sistemler	54
2.1.4. Mikro Kredi ve Mikro Finans Hizmeti Veren Kuruluş Modelleri	54
2.1.5. Mikro Finans Kuruluşlarının Geleneksel Bankacılık Sisteminden Farkları	69
2.2. Dünyada Mikro Kredi Uygulamaları.....	72
2.3. Türkiye’de Mikro Kredi Uygulamaları	85
2.3.1. Türkiye’de Mikro Kredi Sisteminin Hukuki Alt Yapısı	86
2.3.2. Türkiye’de Mikro Kredi Talebi.....	86

2.3.3. Türkiye’de Uygulanan Mikro Kredi Modelleri.....	87
2.4. Mikro Kredilerin Odağının Kadınlar Olmasının Nedenleri.....	104
2.5. Mikro Kredi Uygulamalarının İstihdam Üzerine Etkileri.....	105
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	107
MİKROKREDİ UYGULAMALARININ KADIN İSTİHDAMINA ETKİSİ:	
KARAMAN İLİ ÖRNEĞİ	107
3.1. Araştırmanın Amacı	108
3.2. Araştırmanın Önemi.....	108
3.3. Araştırmanın Yöntemi	109
3.4. Veri Toplama Yöntemi ve Ölçüm Araçları	110
3.5. Literatür	111
3.6. Araştırmanın Bulguları	116
3.6.1. Demografik ve Sosyo-ekonomik Değişkenlerin Yüzde Dağılımı.....	116
3.6.2. Ölçek İfadelerinin Frekans Analizleri.....	126
3.6.3. Ölçeğe İlişkin Güvenilirlik Analizleri	136
3.6.4. Ölçek Maddelerinin Yapı Geçerliliğine İlişkin Bulgular	137
3.6.5. Normal Dağılım Analizleri	139
3.6.6. Hipotez Testleri	141
SONUÇ	152
KAYNAKÇA	155

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye’de İstihdamın Genel Yapısı (2014-2019)	6
Tablo 2: Yıllar ve Cinsiyete Göre İşgücüne Katılım Oranları (%)	26
Tablo 3: Yıllar ve Cinsiyete Göre İstihdam Oranları (%).....	27
Tablo 4: Yaş gruplarına göre İşgücüne Katılım ve İstihdam Oranları (%).....	28
Tablo 5: Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılım ve İstihdam Oranları.....	29
Tablo 6: Türkiye’de İşsizlik ve Tarım Dışı İşsizlik Oranları(%, 15+yaş)	29
Tablo 7: Kadın İstihdamının Yıllara ve Sektörlere Göre Dağılımı (Bin Kişi, 15+yaş)	30
Tablo 8: Türkiye’de İstihdam Edilen Kadınların İşteki Durumu (Bin kişi, 15+ yaş)	31
Tablo 9: Kadınların İşgücüne Dahil Olmama Nedenleri (Bin kişi, 15+ yaş).....	32
Tablo 10: Türkiye’de Kayıtlılık Durumuna Göre Kadın İstihdamı	34
Tablo 11: Kadın İstihdamına Yönelik Hizmet Vermiş Kamu Kurum ve Kuruluşları	38
Tablo 12: Kadın İstihdamına Yönelik Hizmet Veren Sivil Toplum Kuruluşları	42
Tablo 13: Kadın İstihdamına Yönelik Hizmet Veren Sendikalar	44
Tablo 14: Geleneksel Bankacılık ve Mikro Finansın Farkları	70
Tablo 15: Bölgelere Göre Mikro finans Hizmetlerinden Yararlanan Müşteriler (2013) ..	77
Tablo 16: 1997-2013 Yılları Arası MFK, Müşteri ve Yoksul Müşteri Sayısındaki Gelişmeler	79
Tablo 17: Maya Mikro kredi Uygulamasında, Mikro kredi Kullanan Kişi Sayısı ve Dağıtılan Kredi Miktarı	95
Tablo 18: TGMP’nin Şube, Üye Sayısı, Mikro kredi Kullanan Sayısı ve Dağıtılan Kredi Miktarı (2003-2020*)	102
Tablo 19: Demografik ve Sosyo-Ekonomik Değişkenlerin Yüzde Dağılımı	116
Tablo 20: İstihdam Boyutu Maddelerinin Yüzde Dağılımları	126
Tablo 21: Cronbach α Değerine İlişkin Güven Sınırları	137

Tablo 22: Ölçeğe İlişkin Faktör Yük Değerleri	138
Tablo 23: Normal Dağılıma İlişkin Veriler	139
Tablo 24: Boyutlar Arası Korelasyon Analizi	140
Tablo 25: Pearson r İçin Nitelendirme.....	141
Tablo 26: Medeni Durum Değişkeni ve Alt Ölçek İstihdam Yaratma Boyutu T Testi (n=176).....	141
Tablo 27: Medeni Durum Değişkeni ve Alt Ölçek Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi: Yoksulluk Boyutu T Testi (n=176)	142
Tablo 28: Yaş Değişkeni ve Alt Ölçek İstihdam Yaratma Boyutu One-Way ANOVA Testi (n=176).....	143
Tablo 29: Yaş Değişkeni ve Alt Ölçek Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi: Yoksulluk Boyutu One-Way ANOVA Testi (n=176)	143
Tablo 30: Eğitim Durumu Değişkeni ve Alt Ölçek İstihdam Yaratma Boyutu One-Way ANOVA Testi (n=176).....	144
Tablo 31: Çocuk Sayısı Değişkeni ve Alt Ölçek İstihdam Yaratma Boyutu One-Way ANOVA Testi (n=176).....	145
Tablo 32: Çocuk Sayısı Değişkeni ve Alt Ölçek Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi: Yoksulluk BoyutuOne-Way ANOVA Testi (n=176).....	146
Tablo 33: Kullanılan Mikro Kredi Miktarı ve Alt Ölçek İstihdam Yaratma BoyutuOne-Way ANOVA Testi (n=176)	146
Tablo 34: Kullanılan Mikro Kredi Miktarı ve Alt Ölçek Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi: Yoksulluk BoyutuOne-Way ANOVA Testi (n=175)	148
Tablo 35: Mikro Kredi Kullanımı Sonrası Kendini Çalışan Kadın Olarak Görme Durumu ve Alt Ölçek İstihdam Yaratma Boyutu T Testi (n=175).....	149
Tablo 36: Kullanılan Mikro Kredi Miktarı ve Kullanılan Mikro Kredi İle Yapılan İşte Eleman Çalıştırma DurumuKi Kare Testi (n=175)	150

Tablo 37: Mikro Kredi Kullanımı Öncesi ve Mikro Kredi Kullanımı Sonrası Toplam

Aylık Gelir Ki Kare Testi (n=175)	151
---	-----

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BAĞ-KUR	Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sigortalar Kurumu
BM	Birleşmiş Milletler
BRI	Bank Rakyat Indonesia (Endonezya Halk Bankası)
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Anlaşması
CGAP	En Yoksullara Yardım İçin Dayanışma Grubu
ÇATOM	Çok Amaçlı Toplum Merkezleri
ÇKGV	Çağdaş Kadın ve Gençlik Vakfı
DİSK	Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
GİDEM	Girişimci Destekleme Merkezleri
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
ILO	International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
İKO	İşgücüne Katılım Oranı
İÖ	İşsizlik Oranı
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
KADAV	Kadınlarla Dayanışma Vakfı
KAGİDER	Kadın Girişimciler Derneği
KAMER	Kadın Merkezi
KEDV	Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı
KESK	Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu
KOBİ	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MEDA	Akdeniz Ekonomik Kalkınma Alanı
MFK	Mikro Finans Kuruluşları
MYRADA	Mysore Resettlement Development Agency
NABARD	National Bank for Agriculture a Rural Development
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Organizasyonu
SEWA	Self-Employed Women's Association
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
SYDGM	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
SYDTF	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TESK	Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu
TGMP	Türkiye Grameen Mikrokredi Programı
TGV	Toplum Gönüllüleri Vakfı
TİSK	Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
TİSVA	Türkiye İsrafi Önleme Vakfı
TKV	Türkiye Kalkınma Vakfı
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRK-İŞ	Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
UNCDF	Birleşmiş Milletler Sermaye Geliştirme Fonu
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UNIFEM	Birleşmiş Milletler Kadın Fonu
WB	World Bank (Dünya Bankası)

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: İşgücü Çatısı	4
Şekil 2: Fakirlik Kısır Döngüsü	47
Şekil 3: Mikro kredilerle Kırılan Kısır Döngü.....	48
Şekil 4: Grameen Bankasının Organizasyon Yapısı	65
Şekil 5: TGMP Kredi Verme Süreci.....	100
Şekil 6: TGMP Fon Kaynakları	101
Şekil 7: Mikro Kredilerin Sektörlere Göre Dağılımı	103

GİRİŞ

Kadınların istihdamı son derece kritik bir öneme sahiptir. Kadın istihdamı yalnızca ekonomik değil, beraberinde sosyal açıdan da önemlidir. Kadınların işgücü piyasasına katılmalarıyla kazandıkları konum günümüzde dünya genelinde yaygınlaşmamış, gelişmiş ülkelerle sınırlı kalmıştır. Gelişmiş ülkelere göre gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerde kadın istihdamı oldukça düşük düzeylerde seyretmektedir. Dünya ortalamalarıyla kıyaslandığında da Türkiye’de kadın istihdamı ve işgücüne katılım oranlarının düşük olduğu ortadadır.

Dünyadaki çok sayıda ülkede istihdamı arttırmak ve bu yolla yoksulluğu azaltmak adına çok sayıda projeler ve politikalar uygulanmaktadır. Bu yönde uygulanan ve oldukça başarılı kabul edilen programlardan biri de mikro kredi programıdır. Mikro kredi programı dar gelirli insanları özellikle de kadınları desteklemek adına geliştirilmiş olan bir ekonomik kalkınma programıdır. Küçük miktartlı krediler, kendi işini kurmak isteyen ve başlangıç sermayesi bulunmayan dar gelirli kişilere verilir fakat kredi kullanmadan önce teminat olarak grup arkadaşı bulmak zorundadır ve aynı zamanda zorunlu tasarruflar da teminat olarak gereklidir. Mikro kredi kullananların krediyi geri ödeme performansları, tekrar kredi kullanıp kullanmayacaklarına ve daha fazla miktarlarda kredi alıp alamayacaklarına karar verme bağlamında etkili olmaktadır (Kuyu, 2017: 1).

Mikro kredi uygulaması ilk olarak Bangladeş’te Chittagong Üniversitesi ekonomi profesörü Muhammet Yunus tarafından 1976 yılında yoksul kadınlara kendilerine gelir sağlayıcı işler yapmaları amacıyla küçük miktarda kredi vermesiyle başlamış ve Bangladeş’te başlayan Grameen Bank Mikro kredi Programı dünyada pek çok ülkede uygulanma alanı bulmuştur.

Grameen Bank Mikro kredi programı Türkiye’de de 2002 yılında Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı ve 2003 yılında da Türkiye İsrarı Önleme Vakfı aracılığıyla uygulanma alanı bulmuştur.

Çalışma genel hatları itibari ile üç bölümden oluşmaktadır. İlk olarak istihdam ve iş gücü kavramları açıklanacaktır. Bu sayede, tez boyunca çok bahsedilen kavramlar daha anlaşılır olacaktır. Bunun yanında Türkiye’de istihdamın genel yapısı ve kadın istihdamında veriler ışığında incelenecektir. Araştırmanın ikinci bölümüne geçildiğinde mikro finans ve mikro kredi kavramları, mikro kredi programının dünyadaki ve Türkiye’de ki uygulamaları incelenecektir.

Son olarak çalışmanın üçüncü bölümünde mikro kredi uygulaması Karaman ili özelinde ele alınarak mikro kredi uygulamalarının kadın istihdamına nasıl bir etkisi olduğu veriler doğrultusunda incelenecek ve analiz edilecektir. Çalışma analiz sonuçlarının değerlendirilmesi ve öneriler ile tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSTİHDAM KAVRAMI VE KADIN İŞGÜCÜ İSTİHDAMI

Ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanabilmesinde en önemli faktör insandır. Fakat insanın büyüme ve kalkınma açısından bu denli önemli olmasının yanında dünyadaki nüfusun yarısını oluşturan kadınların ekonomik sistem içerisindeki konumu erkeklerle kıyaslandığı zaman eşit düzeyde olmadığı açık ve net bir şekilde ortadadır. Açıkçası bu durum sadece ekonomik anlamda değil aynı zamanda sosyal ve siyasi anlamda da farklı değildir. Kadınlar Ataerkil toplum içerisinde her zaman ikincil konumda sayılmış, iş hayatındaki yeri de buna bağlı olarak şekillenmiştir.

Yıllar itibarı ile kadının konumunda gelişmeler yaşanmış olsa da ekonomik, sosyal ve siyasi anlamda tam olarak erkeklerle eşit düzeyde olduklarını söylemek pek de mümkün değildir. Ancak yine de kadının işgücüne katılması, ekonomik özgürlüklerini elde etmesi, toplum içerisinde statüsünün artması ve cinsiyet eşitsizliğinin azaltılması konusunda yapılan çalışmalar (Feminist yaklaşım), izlenen politika ve programlar artmıştır.

Bu bölümde, ilk olarak istihdam ve işgücü kavramları açıklanarak istihdam ve işgücünün genel görünimleri ortaya koymak, sonrasında ise kadının işgücü içerisindeki durumu açıklamak amaçlanmaktadır.

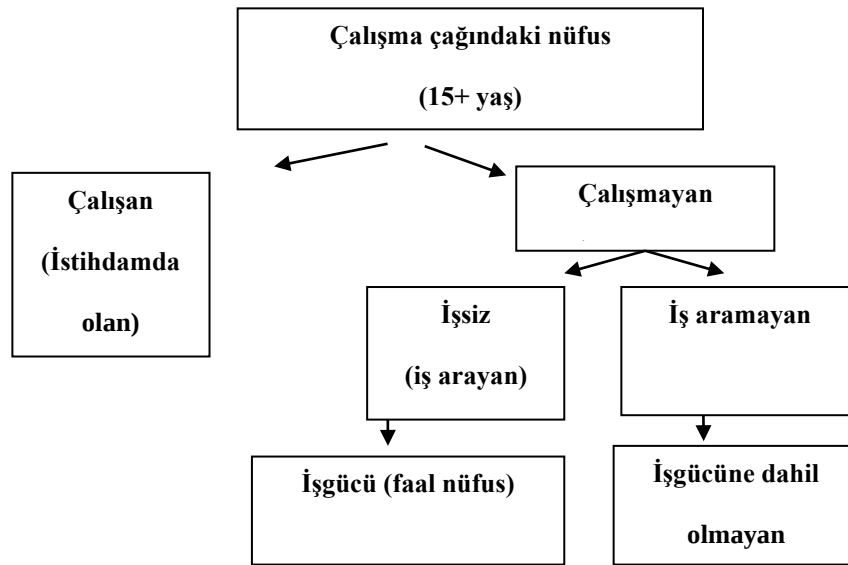
1.1. İstihdam ve İşgücü

İstihdam kelime anlamıyla “çalıştırma, iş sahibi yapmayı” ifade etmektedir. İktisadi anlamda ise, çalışanların emeğini gelir elde etmek amacıyla kullanması, işveren için de ürün elde edebilmek maksadıyla ücreti karşılığında işgücünün değerlendirilmesidir (Odabaşı, 2009:25). İstihdam, “Üretim faktörleri olan, emek, sermaye, girişimci ve doğal kaynakların üretim sürecine katılmasını” ifade etmektedir. Dar anlamda ise emeğin

optimal seviyede üretim sürecine dahil edilmesini istihdam olarak tanımlamak mümkündür (Kasapoğlu ve Murat, 2018:248-278). Dolayısıyla bir ekonomide emek faktörünün eksik istihdamı söz konusuysa o ekonomide işsizlik var demektir (Taş ve Bozkaya, 2012:151-176).

Ekonomideki bütün emeğe iş bulmak tam olarak mümkün olmamakta, bir miktar işsizlik bulunabilmektedir. İstihdam edilemeyenler işsiz olarak nitelendirilmektedir. Bunun yanında kişiler çalışabilecek iş bulunmasına rağmen farklı nedenlerden dolayı çalışma eğiliminde bulunmayabilmektedir. Çalışma çağındaki nüfusun işgücü açısından değerlendirilmesi aşağıdaki şemada gösterilmiştir (Özmen, 2011:23).

Şekil 1: İşgücü Çatısı

Kaynak: Özmen, 2011: 6

1.2. İşgücü Piyasaları

Ekonomik açıdan bir üretimin gerçekleştirilebilmesi için üretim faktörlerinden emek, sermaye ve doğal kaynakların bir diğer üretim faktörü olan girişimci tarafından bir araya getirilmesi gerekmektedir. Girişimciler emek talebinde bulunurlarken, işçiler de

emeklerini arz ederler. Bu üretim faktörlerinin bir araya getirilip üretimin gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan emekle beraber çalışma koşulları ve ücretlerin belirlendiği piyasaya işgücü piyasası denilmektedir. Bu piyasada yer alan işgücü 15-64 yaş aralığındaki aktif nüfusun istihdam edilmiş, iş arayan ve işsiz nüfusun toplamından oluşmaktadır (Erdoğan ve Yaşar, 2018:18-28).

1.3. İstihdam ve İşgücü Piyasalarının Boyutları

İşgücü piyasaları, dünyada yaşanan küreselleşme ile birlikte pek çok ülkede benzerlikler göstermeye başlamıştır. İşgücü piyasasının mevcut durumuyla dünya ekonomisinde işsizliğin artmasına sebep olan yapısal özellikleri; ekonominin kuralsızlaştırılması, üretim ve işgücündeki yapısal değişim olarak ortaya çıkmaktadır. Bu gelişmeler dünya genelindeki istihdamı olumsuz yönde etkilemiş ve işsizlik kronik bir sorun haline gelmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde işsizlik yoksullukla iç içe geçen bir sarmal yapı oluştururken, Gelişmiş ülkelerde de işgücüne katılım oranı git gide gerilemektedir. Teknolojik gelişmelerle yüksek nitelikli işgücüne ihtiyaç artmakta, niteliksiz ve ya düşük nitelikli işgücü talebi de azalmaktadır (Uyanık, 2008:214).

İşgücü piyasalarındaki değişimlerden dolayı, ulusal işgücü piyasaları birbirini kolayca etkileyebilmektedir. Bu piyasalardaki etkileşim işgücünün fiyatının ve özelliklerinin belirlenmesinde ortaya karmaşık bir durum çıkmaktadır. Bu duruma örnek olarak, ucuz emek arayışı gösterilebilmektedir (Özmen, 2011:26).

1.4. Türkiye’de İstihdamın Genel Yapısı

İşgücünün hızlı artışı, buna karşı endüstri ve hizmet sektöründe istihdam olanaklarının sınırlı olması işgücüne katılım oranını düşürdüğü gibi çeşitli işgücü piyasalarının da ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ülkemizde birincil, ikincil ve üçüncül işgücü piyasaları mevcuttur. Örgütlenmiş ve yeterince koruyucu yasal düzenlemelere sahip

olan çalışanların yanında, asgari ücretle ve güvencesiz koşullarda çok sayıda çalışan bulunmaktadır. Bu bağlamda ülkede kayıt dışı ekonominin boyutu bugün ne kadar fazla ise, örgütsüz ve ücretsiz istihdam da halen ağırlığını korumaktadır (Gediz ve Yalçinkaya, 2000:161-183).

Türkiye’de istihdamın genel durumu ile ilgili veriler incelenmeden önce belirtilmesi gereken bir durum, istatistiki bilgiler arasında güvenilirliği en zayıf olanı işgücüne ilişkin verilerdir. Bu bir tesadüf değildir. Hemen hemen bütün ülkelerde izlenen bir tutumdur. Sonuç olarak bu durumda işsizlik olduğundan daha az şekilde rakamlara yansımaktadır (Karakayalı, 2009:169).

Türkiye istihdam verileri için Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri kullanılmıştır. Türkiye’de 2000-2019 yılları İstihdamın Genel Yapısına ilişkin veriler Tablo 1’ de yer almaktadır.

Tablo 1: Türkiye’de İstihdamın Genel Yapısı (2014-2019)

Yıllar	Nüfus (15+ Bin Kişi)	İşgücü (Bin Kişi)	İstihdam edilenler (Bin Kişi)	İşsiz (Bin Kişi)	İşgücüne dâhil olmayan nüfus (Bin Kişi)	İşgücüne katılım oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	Tarım dışı işsizlik oranı (%)	İstihda m oranı (%)
2014	56.986	28.786	25.933	2.853	28.200	50,5	9,9	12,0	45,5
2015	57.854	29.678	26.621	3.057	28.176	51,3	10,3	12,4	46,0
2016	58.720	30.535	27.205	3.330	28.185	52,0	10,9	13,0	46,3
2017	59.894	31.643	28.189	3.454	28.251	52,8	10,9	13,0	47,1
2018	60.654	32.274	28.738	3.537	28.380	53,2	11,0	12,9	47,4
2019	61.469	32.549	28.080	4.469	28.920	53,0	13,7	16,0	45,7

Kaynak:TÜİK,2020.

Yukarıdaki Tablo 1’de işgücü istatistiklerinin 2014 yılından 2019 yılına kadar olan seyri yer almaktadır. 2014’den 2019’a kadar hemen hemen her dönemde işsizlik oranları ortalama %10 ve üstü düzeylerde seyretmiştir. 2014- 2019 döneminde ise işsizlik oranı ortalama %10,5 düzeylerinde gerçekleşmiştir.

Nüfus(15+) yaklaşık olarak 3,5 milyon kişi artmış ve buna bağlı olarak işgücü de artmıştır. Bu dönemde işgücüne katılım oranı %50,5'ten %53,2 seviyelerine ulaşmıştır. İstihdam oranı da aynı dönemde %1,9 artış göstermiştir. Ancak istihdam oranında meydana gelen artışın, işgücündeki ve işgücüne katılım oranında meydana gelen artışların altında kalmasından dolayı işsizlik oranında anlamlı bir düşüş gerçekleşmemektedir (Alagöz, 2019:12).

Tablo 1'de görüldüğü gibi ele alınan her dönem için istihdam edilenler ile işgücü arasında önemli bir fark bulunmaktadır. Bu durumdan da görüldüğü üzere Türkiye'de işsizlik sorunu vardır. İşsizlik oranlarının yüksek olduğu ülkelerde, örgütlenmemiş ve düşük vasıflı işgücünün çok düşük ücretlerle çalışmaya razı olması, işsizlerin birbiriyle kolayca ikame edilebilirliğinin neticesidir. Bu sebeple düşük gelir ve yoksullaşmada işsizliğin etkisi görmezden gelinmemelidir. İşsizliğin sosyal ve ekonomik etkileri dikkate alınmalıdır. Sorun ekonomik gelişmeye bağımlı bir değişken olarak görülmeli ve çözümü uzun vadedeki gelişmelere bırakılmamalıdır (Özmen, 2011:33).

Kriz yıllarının dışında yüksek büyüme oranlarına ulaşan Türkiye izlenen ekonomi politikalarının etkisiyle daha az istihdam yaratarak ve yüksek verimlik artışlarına ulaşarak ayak uydurmaya çalışmaktadır. Günümüzde tartışılan “İstihdam yaratmayan büyüme (jobless-growth)” olgusunun gerisinde böylesine bir dönüşüm aşaması yer almakta, bu sebeple işsizlik oranlarında beklenen azalma bir türlü gerçekleşmemektedir. Bu gelişmeler Türkiye için “prematüre sanayisizleşme” olgusunun varlığını da göstermektedir (Tonus, 2015:55).

1.5. İşgücü Piyasası Politikaları

Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler bakımından istihdam ve işsizlik önemli bir gündem maddesi olarak varlığını sürdürmektedir. ABD'de başlayan, küresel

kriz 2008 yılın son çeyreğinden itibaren Türkiye'yi de etkisi altına almıştır, krizle birlikte istihdam oranlarında azalma ve işsizlik oranlarında da artışlar meydana gelmiştir. Bu durum sonucunda istihdam politikalarının önemi daha da artmıştır (Bayraktar ve Yaşarlar, 2017:1).

İşsizlik ve istihdam sorununun çözümüne yönelik politikalar, gelir desteği yapılarak işsizliğin sonuçlarını tedavi etmeye yönelik olan önlem ve uygulamaları içeren pasif politikaların beraberinde işsizlerin beceri ve yeteneklerini arttırmaya yönelik eğitim programlarını kapsayan aktif politikalardan oluşmaktadır(Ay, 2012:330).

1.5.1.Pasif İstihdam Politikaları

Pasif istihdam politikaları, işsizlik sorununun sonuçlarını onarmayı amaçlayan ve bu amaç doğrultusunda belirli bir maddi gelir imkanı sunmaya yönelik olarak uygulanan kısa vadeli politikalardır. Bunları genel olarak işsizlik sigortası, işsizlik yardımı, çalışma paylaşımı ve kıdem tazminatı olarak sıralamak mümkündür (Özpınar vd.,2011:137).

İşsizlik Sigortası: Sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı kazançları kendi istekleri dışında kesilmiş, çalışma istek ve kabiliyetinde olan bağımlı çalışanların geçinme ve yaşama ihtiyaçlarını karşılamak için, katılma mecburiyeti olan sigortacılık tekniği ile faaliyet gösteren sosyal güvenlik sistemi içinde devlet tarafından oluşturulmuş olan bir sigorta koludur (Küpelı,2014: 24).

İşsizlik Yardımı: Ekonomik kriz veya zorlayıcı nedenlerden ötürü işyerindeki faaliyetlerin tamamen ya da kısmen durdurulması durumunda sigortalılara çalışamadıkları süre için gelir desteği sağlayan bir uygulamadır (Bayraktar ve Yaşarlar, 2017:2).

Çalışma Paylaşımı: İşgücü arzı azaltılarak işsizliğin azaltılmasının amaçlandığı politikadır. Buradaki temel amaç; işçilerin piyasadan çıkışını hızlandırıp işsizler için yeni işler açılmasıdır. Çalışma paylaşımı politikası iki şekilde uygulanabilmektedir. Politikanın

ilk türü erken emekliliktir. Yaşları ilerlemiş olan çalışanlar ve işsizler zamanından önce emekli edilip genç işsizlerin istihdamı sağlanarak, işsiz sayısı azaltılmaya çalışılmaktadır(Küveli, 2014:27).

Erken emeklilik uygulamasında temel amaç işsizliği azaltmaktır. Belirli bir yaşın üzerindeki işçilerin normal emeklilik sürelerinden önce emekli olmaları mevcut emek arzını azaltarak işsizlik oranlarının aşağıya çekilmesi sağlanacaktır. Politikanın ikinci türü ise çalışma sürelerinin kısaltılmasıdır. Bu uygulamada fazladan iş alanı oluşturmak amacıyla mevcut çalışanların çalışma süreleri kısaltılır. Bu uygulamanın temel dayanağı işçilerin çalışma süreleri kısaldığında firmaların üretim seviyelerini korumak ve arttırmak için daha fazla işçi istihdam edecekleridir (Biçerli, 2004:60).

Kıdem Tazminatı: Yasada vurgulanan asgari bir çalışma süresinin dolmasıyla işçiye ait olan iş sözleşmesinin yasada öngörülen nedenlerden biriyle son bulması durumunda işveren tarafından işçiye veya mirasçılara ödenen paradır. Kıdem tazminatı kendine özgü bir hukuksal niteliğe sahip olmakla beraber işsizlik sigortası fonu ve iş güvencesiyle yakından ilişkilidir (Anadolu, 2003:241).

1.5.2. Aktif İstihdam Politikaları

Aktif İstihdam Politikaları, çalışanların emek piyasasındaki niteliklerini geliştirerek işsizlerin istihdam edebilirliğini amaçlamaktadır. Beraberinde istihdam halinde olup işsiz kalma riski ile karşı karşıya olan bireyleri korumaya yönelik olarak uygulanan, mevcut işgücü verimliliğini arttıran, işgücü piyasasına erişimi kolaylaştıran ve iş arayanlarla işverenler arasında aracılık hizmeti veren bütün politikalara Aktif İstihdam politikası denilmektedir (Bayrakdar,2019:340- 341).

Ülkemizde işgücü piyasasının düzenlenmesi ile ilgili işlemleri yürütmek amacıyla 1946 yılında İş ve İşçi Bulma Kurumu kurulmuştur. Bu kurum uzun yıllar

boyunca iş piyasasının düzenlenmesinden sorumlu tek kurum olarak varlığını sürdürmüştür. Ancak iş piyasasında sürekli değişen koşullar sebebiyle 2003 yılında çıkarılan yeni bir kanunla Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) kurulmuştur. Kurum, yeni kanun ile aktif işgücü politikalarını uygulayacak bir yapıya kavuşturulmuş, ayrıca kurumun tekel yetkisi kaldırılarak özel istihdam bürolarının da faaliyette bulunması olanağı getirilmiştir (Erdil Şahin ve Sevimli, 2013:4).

Aktif İstihdam Politikalarına yönelik araçlar genellikle iki gruba ayrılmaktadır. Bunlar, bütün işsizlere yönelik olarak uygulanan genel programlar ve gençler, engelliler, kadınlar, yaşlılar ve uzun süreli işsizler gibi dezavantajlı grupta olanlara yönelik olan programlardır (Sanal,2013: 3). Bunlar; esnek çalışmanın yasallaştırılması ve yaygın hale getirilmesi, emeğin nitelik düzeyini arttırıcı eğitim programları, bilgilendirme, işlere aracılık etme ve işe yerleştirme hizmetleri, özellikle okuldan çalışma hayatına geçişlerde büyük zorluklarla karşı karşıya kalan genç işsizlere iş deneyimi kazandıracak programlar, istihdam/iş yaratma programları, işsizliğin yoğun olarak yaşandığı bölgelerde işyerlerinin mali bakımdan ücret ve istihdam sübvansiyonlarıyla desteklenmesi ve son olarak girişimciliğin özendirilmesi önlemleri şeklinde sıralanabilir (Uşen,2007:67).

Aktif İstihdam Politikaları sırasıyla; mesleki eğitim programları, sübvansiyonlu istihdam programları, kendi işini kuranlara yönelik programlar ve toplum yararına çalışma programlarıdır.

Mesleki Eğitim Programları: Çeşitli nedenlerle emek piyasasından ayrılmış olanlar, emek piyasasına yeni girenler ve emek piyasasından ayrılma riski olanların piyasaya tekrar dönüşünü/girişini kolaylaştıran programlardır. Bu programlar katılımcıların beceri seviyelerini geliştirirken aynı zamanda katılımcılara yeni beceriler kazandırmayı da hedeflemektedir. Söz konusu eğitim faaliyetleri bilgisayar kullanma, yabancı dil kursları

gibi genel eğitim ve öğretime yönelik olabilirken beraberinde belirli bir alanda mesleki eğitim kazandırma amacıyla da olabilmektedir (Bayrakdar, 2019:344).

Sübvansiyonlu İstihdam Programları: İşverenleri yeni işçi almaya veya desteklenmediğinde işletmeden kaynaklanan nedenlerde işten çıkarılma ihtimali olan çalışanları korumaya teşvik eden sübvansiyonlardır. Bu programların hedefi genellikle gençler ve uzun süreli işsizlerdir. Devlet, işverenlere sübvansiyon programı ile desteklenen grupta yer alan işsizleri işe almaları karşılığında vergi indirimi ve ücret katkısı da sağlamaktadır (Küpeli, 2014:33).

Kendi İşini Kuranlara Yardım Programları: Kendi işini kurmak isteyen girişimcilere yapılan yardımlar ile işsizliği azaltmaya ve daha sonraki süreçte ise istihdam yaratma ve rekabet gücünü arttırmaya yönelik olarak uygulanan programlardır. Bu programların yeni işler yaratılmasına fırsat sağlaması; çoğu ülkede bu politikalara olan ilgiyi çoğaltmıştır. Bu politikaların temel hedefi bireylerin işsizlikten kurtulmasını sağlamaktır. Bunun yanında kurulan yeni işlerinde başkalarına istihdam sağlaması da amaçlar arasındadır (Küpeli, 2014:36).

Toplum Yararına Çalışma Programları: İşsizliğin yoğun olduğu zamanlarda veya yerlerde doğrudan ya da dolaylı olarak toplum yararına bir hizmetin gerçekleştirilmesi yoluyla özellikle istihdamı zor olan işlerde çalışma alışkanlık ve disiplininden uzaklaşmaları engelleyerek, işgücü piyasasına uyumu sağlamak ve geçici maddi destek sunmak amacıyla İşkur tarafından uygulanan programlardır (İşkur, 2020).

1.6. Kadın İşgücü İstihdamı

İstihdam kavramı tanım olarak bir işte, bir görevde kullanma, çalıştırma şeklinde olmasına rağmen içeriği bakımından çok daha geniştir ve ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ne olursa olsun temel ekonomik sorunları içerisinde yer almaktadır. İstihdam, bir

ekonomide var olan teknolojik düzeye göre ekonomik kaynakların ne ölçüde kullanıldığıdır. Ülkede istihdamın sağlanamaması ya da eksikliği görünmeyen şekillerde toplumlarda derin yaralar açabilmektedir (Özmen, 2012:111).Kadınların çalışma hayatına ücretli işgücü olarak yer alması, toplumsallaşmaları ve topluma olan katılarının artması noktasında son derece önemlidir (Aşkın ve Aşkın, 2019:1004). Kadın istihdam düzeylerinin artması sürdürülebilir büyümenin de gerçekleşmesinde son derece önemlidir (Erdoğan ve Yaşar, 2018: 18).

1.6.1. Kadının Toplumsal Konumu

Çalışma hayatında üzerinde durulması gereken en önemli konulardan birisi kadın işgücüdür. Bu konu temelde incelendiği zaman kadının çalışma yaşamındaki yerinin, toplum ile olan ilişkilerine ve bunun yanı sıra toplumdaki konumuna bağlı olarak değiştiği görülmektedir (İnce, 2010:24). Ataerkil kültürel değerlerle biçimlenen toplumsal cinsiyet temelli işbölümü, kadınları öncelikle ev kadınlığı ve annelik görevinden sorumlu tutmaktadır. Evin geçimini sağlama görevini de erkeklerin sorumluluğuna bırakmaktadır. Annelik ve ev kadınlığı görevinin devamı niteliğinde olan karşılıksız ve görünmeyen ev içi emek kullanımları, kadınların çocukluktan başlayarak eğitim fırsatlarından yeteri kadar yararlanmalarında, meslek sahibi olmalarında ve gelir getirici işlerde çalışabilmelerinde erkeklere göre eşitsiz bir konuma düşmelerine yol açmaktadır (Aşkın ve Barış, 2015:65).

Türk toplumunda kadınların büyük çoğunluğunun işgücü piyasasına katılamaması kendi tercihlerinden daha çok kocanın, babanın, ağabeylerinin ve erkek akrabalarının ahlâk anlayışları ve kültürel değerlerinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca buna ek olarak ev işleri, çocuk bakımı ve erkeklerin evde kadınlardan hizmet beklemeleri de kadınların işgücü piyasasına katılımlarında belirleyici olmakta, bütün bu sosyo-kültürel

faktörler de kadınların önünde engel olup işgücü piyasasına katılmalarını sırlamaktadır (Aşkın ve Barış, 2015:65).

1.6.2. Kadın İşgücü İstihdamının Tarihsel Gelişimi

Genel olarak tarihsel süreçte, emek tarihi erkeği ön plana çıkarmakta ve kadın emeği genellikle hane içerisinde kaldığı için göz ardı edilmektedir. Kadın emeğinin geri planda kalmasındaki temel sebep geleneksel toplumsal rollerdir. Geleneksel toplumsal rollere göre kadına atfedilen görevler genellikle ev işleri, çocuğa ve aileye bakmakla sınırlıdır. Kadınların bu durumunun önüne geçip erkekler ile eşit konumda olma istekleri ilk olarak Sanayi Devrimi ile gerçekleşmiştir. Toplumsal rollere rağmen çalışan az sayıda kadın düşük ücret ve düzensiz çalışma koşullarına karşı çıkmış, uzunca bir süre gelişmeler yaşanmış ancak eşitlik istenilen seviyeye ulaşamamıştır (Göcen, 2018:316).

- **Sanayi Devrimi ve Kadın İstihdamı**

Kadın istihdamının tarihsel gelişimi konusunda sanayi devriminin, önemli bir dönüm noktası olduğunun altını çizmek gerekir. Sanayi devriminden önce kadınlar geleneksel rollerinin çok fazla dışına çıkamamışlar, ücret karşılığında “işçi” statüsünde çalışabilmeleri sanayi devrimiyle mümkün olmuştur (Yılmaz ve Zoğal,2015:8).

İlk defa İngiltere’de kavram ve içerik bakımından çok dar tutulmuş olsa da kadın işçilerin çalışma yaşamlarını düzenlemek amacıyla yasalar çıkarılmış ve diğer toplumlara da örnek olmuştur. Kadınlar ekme- biçme dışındaki işlerde de istihdam edilmeleriyle beraber özellikle üretilen ürünlerin satılmasıyla hizmet sektöründe de yer almışlar ve evden, tarımsal alanlardan ve ücretsiz aile işçiliğinden kurtulmuş ancak niteliksiz işgücü olmalarından dolayı uzun çalışma saatleri ve düşük ücretlerle erkek işgücünün ikamesi olarak görülmüşlerdir (Gündoğdu, 2018:14).

• II. Dünya Savaşı ve Kadın İstihdamı

Kadın İşgücü İstihdamının temel adımı olan sanayi devriminin hemen ardından II. Dünya Savaşı da kadın istihdamı açısından önemlidir. Sanayi Devrimi kadınların iş yaşamına girmesinde önemli bir adım olarak görülmektedir. Kadınların Sanayi Devriminin etkisiyle işgücü piyasasına girişi II. Dünya Savaşı'ndan sonra da hız kazanmıştır (Hatipler ve Keskin, 2019:3). Özellikle I. ve II. Dünya Savaşı yıllarında ve sonrasında erkeklerden boşalan işleri kadınların yapmaya başlaması, iş yaşamında kadınların daha fazla yer almasına sebep olmuştur (Koç, 2014:30).

II. Dünya Savaşı zamanında kadın istihdamının artışında iki temel sebep bulunmaktadır. Bunlar sebepler hem emek arzı hem de emek talebiyle ilgilidir. İlk olarak arz yönüyle bakacak olursak erkeklerin savaşta olmalarından dolayı çalışmadıkları için ailenin gelirlerinin düşmesidir. İkinci olarak da talep yönünden ise; erkeklerin savaşta olmaları iş gücü talebi ihtiyacını doğurmuş ve ücretler yükselmiştir. Bu durumda kadınların işgücüne katılmalarını teşvik etmiştir (Hatipler ve Keskin, 2019:4). I. ve II. Dünya savaşlarında erkeklerin silahaltına alınmasıyla birlikte erkek işgücü nüfusunun yerini, silah sanayisinde kadın işgücü almıştır. Bu savaşlar ve meydana gelen ekonomik bunalımlardan sonra devletler, bireylerin (kadın-erkek) ekonomik ve toplumsal yaşama katılma alan ve olanaklarını genişletmeye başlamıştır. Endüstrileşmenin beraberinde kadınlara yeni çalışma alanları yaratılmış ve kadına hem aile içerisinde, hem de toplum içerisinde yeni roller yüklenmeye başlanmıştır (Korkmaz vd., 2013:1849).

• Küreselleşme ve Kadın İstihdamı

Küreselleşme ile birlikte kadınların istihdam oranları artış gösterse de, bu işlerin büyük çoğunluğu düşük ücretli, sosyal güvence ve yasal korumanın bulunmadığı işlerdir. Küresel sosyoekonomik eğilimlerinde etkisiyle çoğu kadın işlerini nitelik

bakımından daha ilerde olan erkek işçilere bırakırken daha teknik bilgi gerektiren iş olanaklarından da faydalanamamaktadır (Şahbaz Kılınç, 2015:122).

Küreselleşme sürecinde kadınların ekonomik ve toplumsal yaşam içerisinde ki konumlarında belirli seviyede değişimler yaşanmıştır. Küreselleşmenin etkisiyle ülkelerin değişen sektörel yapılarıyla kadın işgücüne artan talep kadınların daha fazla işgücü piyasasında yer almalarını sağlamış, beraberinde de ucuz işgücü olarak görülerek fakirleşmelerine sebep olmuştur. Yapılan çalışmalar neticesinde de küreselleşme özellikle gelişmekte olan ülkelerde kadınları ne tamamıyla olumlu ne de tamamıyla olumsuz biçimde etkilemiştir (Gündoğdu, 2018:19).

1.6.3. Kadın İstihdamına İlişkin Kuramlar

İşgücü piyasasında kadın ile erkek işgücünün ayrışmasını açıklamak üzere çeşitli kuramlar ortaya konulmuştur. Her kuram bu olguya kendi penceresinden bakmaktadır. Döneminin özelliklerini taşıdıklarından dolayı bu yaklaşımlar doğru ya da yanlış olarak değerlendirilemeyecek olgulardır. Bunlar İkili rol yaklaşımı, insan sermayesi yaklaşımı, bölümlenmiş işgücü piyasaları kuramı, Marksist yaklaşım ve feminist yaklaşımlar olarak sıralanabilir (Özmen, 2011:29).

- **İkili Rol Kuramı**

Ücretli kadın işgücünün, işgücü piyasasında bulunduğu konumu açıklamak için ortaya atılmış olan ilk kuram ikili rol kuramıdır (Toptaş, 2015:34). Bu konuda ilk çalışma 1956 yılında Myrdal ve Klein tarafından yapılmıştır. Çalışmanın temelinde Kadınların toplum içerisindeki konumunun, kadınların erkeklerin yapmakta oldukları işleri yapmaya başlamaları ile birlikte çeşitli değişimler meydana geldiği ve bu süreçte kadınların hem ailesini hem de işini birlikte yürütmeye yönelik yoğun bir çaba içinde olduklarını anlatmaktadır (Myrdal ve Klein, 1956:1).

Kuramın temel mantığına göre, Kadın emeğinin ucuz ve güvenli olmayan işlerde istihdam etmesi, eğitim, sahip oldukları nitelik gibi faktörlere bağlı olmayıp evle ücretli iş arasındaki ilişki/çelişkiden kaynaklanmaktadır. Kadının evdeki sorumluluğunun devam etmesi ve işteki çalışma saat ve koşullarını da ailesi ile aynı çerçeve içerisinde düzenlemeye çalışması, kadını işgücü piyasasında dezavantajlı konumuna getirmektedir (Duruoğlu, 2007:68).

- **Beşeri Sermaye Kuramı**

Neo-klasik okulun Beşeri sermaye yaklaşımına göre işgücü piyasasında kadın ve erkek arasındaki cinsiyete dayalı işbölümü ve ücret eşitsizliği onların verimliliklerindeki farklılıklarla açıklanabilir. Bir çalışanın verimliliği ne kadar yüksekse, işinden sağlayacağı maddi ve manevi doyumunu da o denli yüksek olacaktır. Çalışanın verimliliği ise onun birey olarak kendine ne kadar yatırım yaptığıyla (resmi eğitim, iş içinde aldığı eğitim, mesleki eğitim ve iş tecrübesi vb.) beraberinde elde ettiği sermaye miktarı ile doğru orantılıdır(Ciner, 2003:27).

İşverenlere göre kadınların doğum, çocuk bakımı gibi çeşitli sebeplerle iş yaşamları kesintiye uğramakta bundan dolayı da daha düşük ücret almaktadır. Bu yaklaşım kadınları ve kadınların iktisadi faaliyetlerini de önemsiz sayıp, insanların hayatlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan ürünlerin üretim ve dağıtımına yönelik olan faaliyetleri de ikincil olarak kabul etmektedir (Özmen, 2011:31).

- **İşgücü Piyasası Kuramı**

İşgücü piyasaları yaklaşımı 1970'lerin sonlarına doğru Michael J. Piore tarafından geliştirilmiştir (Toptaş,2015:37). Bu yaklaşıma göre işgücü piyasaları ikiye ayrılmaktadır. Ücretlerin görece yüksek ve terfi olanaklarının yüksek olduğu piyasa birincil

piyasa, ücretlerin daha düşük ve yükselme olanakları az olan piyasa ikincil olarak adlandırılmaktadır (Reich vd. ,1973:359)

Bu yaklaşıma göre işgücü piyasaları birincil ve ikincil olarak gruplandırıldığı gibi içindeki işçileri de ikili olarak gruplandırılmaktadır. Yaklaşıma göre kadın çalışanların, birincil piyasa değil de ikincil işgücü piyasasında yer almasının sebebi aşağıdaki gibi sıralanabilir (Ciner, 2003: 28):

1. Birincil işgücü piyasası, daha çok işlerde uzmanlaşma ve iş başında uzun süre eğitim almayı gerektirir. İşverenler bir işte eğitmiş ve uzmanlaştırmış olduğu çalışanını kısa sürede kaybetmek istemez. Oysaki kadın çalışanlar evlilik, çocuk bakımı gibi sebeplerden dolayı işten ayrılabilirler. İşverenler de uzun süreli çalıştıramayacağını düşündüğü kadın işçiler üzerine yatırım yapmayı tercih etmezler.

2. Birincil işgücü piyasasında ücretlerin yüksek olmasının sebebi, işlerin beceri ve uzmanlık isteyen işler olmasındandır. Oysa kadınların eğitimleri ve iş becerileri yok veya yok denilecek kadar düşük düzeydedir. Bundan ötürü birincil piyasaya giremezler ve yüksek ücret elde edemezler.

3. Birincil işgücü piyasasındaki işler ilk başta erkek işi olarak benimsendiği için, kadınların bu tür işlere girmesi zorlaşmaktadır.

4. Kadın çalışanlara çalışma yaşamında atfedilen “işe bağlılıkta yetersizlik” ,”yüksek iş devri” ,”kesintili çalışma” gibi çeşitli nedenler-ki bu nedenler kadının evine birincil önemi vermesiyle açıklanır-kadın çalışanların bu özelliklerin pek de hoşgörüsüyle karşılanmadığı birincil piyasaya girmesine engel olur ve bundan dolayı da ikincil piyasada çalışmaya mahkum eder.

Ecevit (1997)’e göre işgücü piyasası kuramcılarının kadın çalışanların sadece bir (ikincil) piyasada iş bulabilmeleri ve bunun sebepleri hakkındaki açıklamaları

yetersizdir. Kadınların çalışanların işlerine bağlılıklarının zayıflığı, sürekli iş değiştirmelerinin vb. özelliklerinin, gerçekte yapmış oldukları işlerin niteliğinden(düşük ücretli, monoton ve güvencesi olmayan) ve kendi bireysel tutum ve davranışları dışındaki sebeplerden kaynakladığını dikkate almamaktadır(Ecevit, 1997:100).

- **Marksist Kuram (Yedek İşsizler Ordusu)**

“Yedek İşgücü Ordusu” Marx tarafından kullanılmış bir terimdir ve kapitalizmin işgücünü baskı altında tutma araçlarından birisi olarak tanımlanmaktadır (Omay, 2011:139)

Marksist yaklaşımın kadına ve kadın sorununa bakışı, kuramın ana felsefesiyle paralellik göstermektedir. Kurama göre, aile içinde erkek burjuva, kadın ise proleterya olarak görülmektedir. Bu yaklaşıma göre kapitalist sistem yedek işgücü piyasası oluşturup bu yolla işgücü piyasasını kontrol altında tutar. Ekonomide meydana gelen dalgalanmalara göre, hali hazırda bulunan bu yedek işgücü devreye girmektedir. Kadınlar da bu grubun içerisine dahil edilip gizli yedek işgücü ordusunu oluşturmaktadır(Özmen, 2011:32-33).

Marksist kuramda kadın emeğinin özgül koşullarına ve beraberinde işgücü piyasasındaki marjinalliğine bakılarak, bunların yedek sanayi ordusu içerisinde yer alabilecek bir kategori olduğu savunulmaktadır. Kadın çalışanların, sermaye bakımından yararlı olduğu, çünkü sermayenin çıkarları doğrultusunda işgücü piyasasına kolayca dahil edilip yine rahatlıkla bu piyasadan uzaklaştırılabilecekleri, tartışmanın temelini oluşturur(Ecevit, 1997:101). Yedek sanayi ordusundaki artış sermayeyi güçlendirir ve böylelikle karlılığı eski düzeyine getirip krizleri tedavi eder. Kadınlar, evcil kölelik rolleri baz alındığında, sermayenin yedek işçi ordusu gereksinimini bütünüyle karşılar. Ancak kadınları sadece her an istihdam edilmeye hazır bulunmaları değil, bunun yanında aldıkları

ücretin ortaya koydukları emeklerinin değerinden daha düşük olması da onları daha çok talep edilir grup durumuna getirmektedir (Ecevit,1997:101).

Marksist kuram, Kadın işgücünün erkeğe göre bu kadar ucuz ve kontrol edilebilir olmasına karşın, sistemin kadın işgücüne neden öncelik vermediğini açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Bunun bir açıklaması kapitalizmin, sistemi kontrolü altında tutabilmek için aile kurumunu korumak istemesi olabilir (Eyüboğlu vd.,2000:12).

- **Feminist Kuram**

Feminist iktisat kuramına göre, iktisat kapsam, konu ve tanımıyla dahi kadın bakış açısını dışlamaktadır. Bu yaklaşıma göre iktisat, ilk olarak toplumsal cinsiyete bağlı olarak kadın ve erkeğin rollerini tanımlamakta ve bunun sonucu olarak kadını özel alana sıkıştırmaktadır. Kadının ev içerisinde yapmış olduğu ekonomik faaliyetler piyasa dışı önemsiz faaliyetler olarak görülmekte ve ikinci plana atılmakta, böylelikle kadın iktisatta görünmez kılınmaktadır. Dolayısıyla istatistiksel analizlerde bile ev kadınları işgücü içerisine dahil edilmemekte ev içi üretim milli gelir hesaplarında göz önüne alınmamaktadır (Ciner,2003:32). Feminist yaklaşımları üç kategoriye ayırmak mümkündür.

İlk olarak liberal feminizm diye adlandırılan bu hareket, vatandaşlık, eşit hak ve özgürlükler, fırsat eşitliği gibi liberal toplum kuramının temel kurucu unsurlarını kadınların özgürleşme prejesinin araçları olarak görmüşlerdir. Liberal feminizme göre kadınlar, erkeklerin sahip oldukları eğitim, çalışma, seçme ve seçilme hakları gibi temel haklardan ve fırsat eşitliğinden yoksun olduklarından dolayı eşitsiz konumdadırlar. Bu durum kadınları evin içine hapsedip, baskıcı davranışlarla kadınlar eşitsiz ve ikincil konumdaki yaşam deneyimine mahkum olur (Güneş, 2017:246).

İkinci olarak liberal feminizm gibi, toplumda erkeklerin kadınlar üzerindeki baskısını sorun haline getiren radikal feministler ise, oy verme hakkı ve yasal düzenlemelerin ötesinde ataerkil düzeni ortadan kaldırmayı amaçlamıştır. Radikaller erkeklerin kadınlara hükmettiklerine ve kadınlar üzerine kurulan baskının nedeninin herhangi bir toplumsal eşitsizlik değil, kadınların bedeni ve cinsellikleri üzerinde denetim kuran ataerki olduğunu ileri sürmüşlerdir (Kartal,2016:63).

Üçüncü olarak da sosyalist feminizm, kadınların ezilmişliğini kapitalist sistemdeki gelişmeye paralel olarak ortaya koymaktadır. Bu süreçte kadına; evde çocuk bakıp büyütme, evcilik ve korunma kollanma gereksinimleri benimsetilmiş; erkek ise bunların tam zıttı koruyan, kollayan güçlü olup hakkını arayan bir konumda yer almıştır. Bu süreçte de kadın, erkek tarafından sürekli baskı altında tutulan, hayatını onun isteklerine göre şekillendiren ve onun çizmiş olduğu sınırlar doğrultusunda yaşayan bir nesneye dönüşmüştür (Özdemir, 2017:397).

Kısacası sosyalist feministler çağdaş toplumlarda kadınların ezilip ikincil konumuna getirilmesini kapitalist ataerki kuramıyla ortaya koyar. Yani sosyalist feministlere göre kadınların ezilmişliklerinin altında yatan temel sebep ataerkil kapitalizmdir çünkü kadının emeğinden hem erkekler hem de sermaye çıkar elde etmektedir (Güneş, 2017:247).

1.6.4. Kadın İstihdamının Önündeki Engeller

Kadınların işgücüne katılımı hem ekonomik hem de sosyal açıdan kalkınmayı sağlayan ve yoksulluğun azaltılmasında önemli rolü olan temel etkenlerden biridir. Bununla beraber işgücü piyasasında istihdam edilen, ekonomik özgürlüklerinin yanında toplumsal saygı kazanan kadınların aileleri ve toplum için de önemli sosyal kazanımlar sağlayacağı da söylenebilir (Kılıç ve Öztürk, 2014:108).

Geçmişten günümüze kadar çeşitli sebeplerle kadınlar işgücü piyasasına girmekte ve işgücü piyasasında tutunabilmekte oldukça güçlük çekmiş ve pek çok engelle karşılaşmıştır. Gelişmişlik seviyelerine göre farklılıklar göstermekle beraber Dünya’da ki pek çok ülkede karşı karşıya kalınan engeller benzerlik göstermekte olup ülkenin gelişmişlik seviyesine, toplumsal ve ekonomik yapısına ve piyasaya girecek olan kadının kalifiye olup olmama durumlarına göre hangi engelin daha yoğun olduğu değişiklik göstermektedir (Durmaz, 2016:37). Türkiye’de ise kadınların çalışma yaşamında karşılaştıkları sorunlar ülkenin geleneksel, ekonomik ve sosyo-kültürel yapısıyla ilgilidir (Besler ve Oruç, 2010:18).

Genel olarak kadın istihdamının önündeki engeller, Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, Kraliçe arı sendromu, cam tavan ve mobbing olarak sıralanabilir.

- **Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği**

Toplumsal Cinsiyet kavramı, cinsiyete dayalı işbölümünü ve biyolojik cinsiyetler arasındaki toplumsal ilişkileri vurgular ve yalnızca kadının değil aynı zamanda erkeğin de pozisyonunu gösterir (Özçatal, 2011:24). Toplumun kadın için belirlediği rol ve beklentiler, eğitim, evlilik ve çalışma gibi yaşamlarını etkileyecek olan konularda karar vermelerinin büyük oranda önüne geçmektedir. Evin reisi olarak görülen erkek, ailenin tüm mal varlığının sahibi olmakla beraber, ailenin içerisinde kadınların cinselliğini, ev içi ve ev dışı üretimini, doğurganlığını ve tüm yaşamlarını denetlemekte ve yönlendirmektedir (Dinç Kahraman, 2010:30).

- **Kraliçe Arı Sendromu**

Kadınların iş hayatında karşılaştığı problemlerin bir başka nedeni de kadın yöneticilerin diğer kadın çalışanlara karşı tutumlarıdır. “Kraliçe Arı Sendromu” olarak da adlandırılan bu durum da kadın yöneticiler, erkek davranışlarını benimseyip kadınlara karşı

kullanmakta, diğer kadınların rekabetini ortadan kaldırmaya çalışmakta ve cinsiyet arası ayrımı ile ilgili belirtileri göz ardı etmektedir. Ayrıca başarısız olan kadınların suçu kendilerinde aramaları gerektiğini ve ayrımı ortadan kaldırmak için bireysel çaba sarf etmeleri gerektiğini savunmaktadırlar (Durmaz, 2016:53). Bu yüzden kadınların işgücü piyasasında yer almamasının önünde yalnızca erkek egemen anlayış olduğunu düşünmemek gerekir. Zira bazı kadınlar, istihdam edildikleri sektörde yalnızca kendisi olmak ister ve bir başka kadını kendilerine rakip olarak görürler bu sebeple onları kariyerleri için tehlike olarak algılayarak işgücü piyasasından itmeye çalışır (Koç, 2014:31).

- **Mobbing**

Mobbing kavramı, sistemli bir şekilde, süreklilik arz eden bir sıklıkta çalışanı sindirme amacıyla kişinin özgüvenine uygulanan psikolojik ve hatta fiziksel saldırı davranışlarını ifade etmede kullanılmaktadır. Başka bir deyişle, iş yerinde bir kişinin ya da bir grubun istenmeyen ilan ettiği bir kişiyi dışlayıp, sözlü veya fiziksel şekilde taciz ederek itaate zorlanması, yıldırılması ve bezdirilmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Atman, 2012:160).

Çalışan kadının en büyük sorunlarından birisi tacizdir. “1964 yılında ABD’de çıkarılan İnsan Hakları Bildirgesi’nde cinsel taciz, kişiye karşı kendi isteği ve rızası dışında gerek sözlü gerekse fiziki olarak yapılan sarkıntılıklar ve genel ahlak kurallarına aykırı olan davranışlar şeklinde tanımlanmaktadır. Cinsel taciz için potansiyel olarak görülmek ve cinsiyet temelli saldırıya maruz kalma ihtimali bile bir çeşit mobbingdir. Çalışan kadınların tacize uğramasının şaşırtıcı bir durum olarak görülmediği bir toplumda kadınlar öğrenilmiş çaresizlik sonucunda tacizlere sesini çıkaramamakta, ses çıkardığı takdirde işgücü piyasasından dışlanacağını düşünmektedir (Koç, 2014:31).

- **Cam Tavan**

Kadınlar tarihi süreçte, iş yaşamında aktif şekilde yer aldıktan sonra ayrımcılıklarla karşı karşıya kalmışlardır. Bu ayrımcılıklarla ilgili olarak Cam tavan sendromu, 1970’li yıllarda ABD’de ortaya çıkmıştır, ancak ilk kez 1986 yılında Wall Street Journal’da yer alan “İş Yaşamında Kadın” başlıklı çalışmada kullanılmıştır (Erdirençelebi ve Karakuş, 2018:97).

Örgütsel önyargılar ve kalıplar tarafından oluşturulan, kadınların üst düzey yönetim pozisyonlarına gelmelerinin önüne geçen görünmez, yapay engeller şeklinde tanımlanmıştır. Cam tavan; devlette, şirkette, eğitim kurumlarında ya da kar güdüsü olmayan kuruluşlarda yüksek mevkilere gelmek isteyen ve bunun için çaba gösteren kadınların karşı karşıya kaldıkları engellerdir (Örücü vd. , 2007:118).

Bir diğer tanıma göre cam tavan, örgütlerde üst düzey yönetim pozisyonu için kadınlara karşı konulan bir engel olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram ile iş hayatında üst düzeye gelmeye çalışan kadınların engellerle karşılaştıkları ve “tavana” vurdukları anlatılmaya çalışılmaktadır (İpçioğlu vd. ,2018:687).

1.7. Türkiye’de Kadın İşgücü İstihdamının Genel Yapısı

Genel olarak Türkiye çok yönlü bir toplum olduğundan dolayı, kadın gerçeğinin de çok fazla yüzü bulunmaktadır. Doğusu ve Batısında farklılık gösteren aile, eğitim, iş ve çalışma koşulları Türkiye’de bütün insanlar için olduğu gibi çalışan kadınların da yaşam koşullarını değiştirmektedir. Kadınların geleneksel olarak kendilerine biçilmiş olan “ev kadınlığı ve annelik” rollerinden sıyrılarak, bir meslek sahibi olma çabaları hem kadınlar için hem de içinde bulundukları toplum için çözülmesi gereken sorunları gündeme getirmiştir (Bedük, 2005:106).

Türkiye’de kadınların işgücü piyasasına aktif olarak katılması 1950’li yıllara dayanmaktadır. 1970’li yıllardan sonra kentsel yaşamın koşullarından kaynaklı olumsuz dayatmalar ve kent kültürünün etkisine bağlı olarak kentlerde çalışmak isteyen kadınların sayısı önemli ölçüde artmaya başlamıştır. Ancak 1980’li yıllardan itibaren kadınların çalışma isteklerine sanayi sektörü aynı oranda istihdam olanağı yaratamamıştır. Hizmet sektörü, sanayiye oranla daha fazla olanak yaratmış olsa da yeterli olmamıştır(Kocacık ve Gökkaya,2005: 201).

24 Ocak Kararları olarak anılan ve 24 Ocak 1980 yılında alınan kararlar neticesinde uygulanmaya başlanan İthal İkameci model yerine, ihracata dayalı dışa açılmayı amaçlayan modelle, üretimde artış sağlanmışken aynı artış istihdama yansıyamamıştır. Özellikle sanayi sektöründe ürün üretiminde gerçekleşen bu gelişmelerin nedeni, yeni yatırım ve istihdam alanlarının yaratılması değil mevcut, ancak atıl konumda olan kapasitenin arttırılmasından kaynaklanmıştır (Kocacık ve Gökkaya, 2005:201). 1980’lerden sonra esnek üretimin yaygınlaşması enformel istihdamın artmasına sebep olmuş ve bu süreçte kadınlar enformel istihdamın ilk kaynağı olarak düşük ücretlerle, kötü çalışma koşullarında çalışmak durumunda kalmışlardır (Toptaş,2015:78).

Tüm bunların sonucunda küreselleşen dünyada birçok ülkede kadınların işgücüne katılımları ve istihdam oranları artarken Türkiye bu artışların çok gerisinde kalmıştır. Bu bölümde Türkiye’nin kadın işgücü istihdamının genel yapısı ele alınmaya çalışılacaktır.

1.7.1. Türkiye’de Kadın İşgücü İstihdamının Durumu

Türkiye’de ve daha pek çok ülkede kadın ile erkeğin yasalar önünde eşitliği kabul edilmiş olsa da işgücü içerisinde kadınların istihdam oranları erkeklere kıyasla oldukça düşük seviyelerdedir (Göcen, 2018:315).

Kadınlar istihdama sınırlı oranda katılım olanağı bulmakta, büyük çoğunluğu da düşük statülü, düşük ücretli işlerde çalışmaktadır. Bu durumun demografik(eğitim), kültürel (toplumsal cinsiyet ve ataerkillikten doğan sosyo-kültürel değerler), ve ekonomik sebepleri bulunmaktadır (Aşkın ve Barış, 2015:64-65). Tarihsel olarak incelendiği zaman Türkiye’de kadınların işgücüne katılım oranı 1980’lerde Hollanda, İsviçre, Avusturya gibi ülkelerin yanında daha pek çok gelişmiş ülkeyle paralel bir seyir izlerken 1980’lerden günümüze kadar olan süreçte bu oran gelişmiş ülkelerde artış göstermiş, Türkiye’de ise tersine bir durum söz konusu olup kadınların işgücüne katılım oranları düşmüştür. Türkiye 2006 yılı itibariyle Avrupa, Merkez Asya ve OECD ülkeleri arasında kadınların işgücüne katılım oranları açısından son sırada yer almıştır (Tay Bayramoğlu ve Dökmen,2017: 44).

1.7.2. Kadınların Genel İstihdam İçerisindeki Yeri

Türkiye’de kadınların genel istihdam yapısı içerisindeki yeri birçok ülkeye göre çok geridedir. Bu anlamda kadın istihdamına ilişkin net bir politikanın olmaması eleştirilen bir durumdur. Kadınların istihdam içerisindeki yeri 2014-2019 yılları işgücüne katılım, istihdam ve işsizlik verilerini incelenerek ortaya konulmaya çalışılacaktır.

- **İşgücüne Katılım Oranı**

İşgücüne katılım oranında yaşanan bir artış işgücü arzının artmasına ve böylelikle ekonomik büyümede canlanmaya sebep olmaktadır. Özellikle son yıllarda kadınların istihdama katılım oranlarında görülen artışlar da ekonomik büyümeye katkı sağlamıştır. Yüksek gelir grubunda yer alan OECD ülkelerinde kadınların işgücüne katılım oranları %50 civarlarındadır. Dolayısıyla ülkemizde kadınların işgücüne katılım oranları OECD ülkelerinin oranlarına göre bir hayli geridedir (Er, 2013:35). Aşağıda Tablo 2’de cinsiyete göre işgücüne katılım oranları yer almaktadır.

Tablo 2: Yıllar ve Cinsiyete Göre İşgücüne Katılım Oranları (%)

Yıllar	Türkiye’de Toplam İşgücüne Katılım Oranı (%)	Erkek İşgücüne Katılım Oranı (%)	Kadın İşgücüne Katılım Oranı (%)
2014	50,5	71,3	30,3
2015	51,3	71,6	31,5
2016	52,0	72,0	32,5
2017	52,8	72,5	33,6
2018	53,2	72,7	34,2
2019	53,0	72,0	34,4

Kaynak: TÜİK,2020.

Tablo 2’de 2014-2019 döneminde hem erkek hem de kadın işgücüne katılım oranlarında artan bir seyir söz konusudur. Ancak tablo da dikkat çeken asıl nokta erkeklerde işgücüne katılım oranının %70, kadınlar da ise bu oran son yıllar dışında genellikle %25 seviyelerinde olduğudur. Dolayısıyla bu durum 10 erkekten 7’sinin işgücüne katıldığını, diğer yandan her 10 kadından yalnızca 2-3 ‘ünün işgücüne katıldığı anlamına gelmektedir

- **İstihdam Durumu**

Tarih boyunca üretim açısından çok önemli bir unsur olan kadınların ücret karşılığında emek piyasalarına katılmaları Sanayi Devrimi ile yaygınlaşmıştır. Günümüzde gelişmiş ülkelerde kadın istihdamı oldukça yüksek seviyelerdedir. Türk kadınları siyasi ve hukuki haklarını gelişmiş ülkelere göre çok daha önce kazanmış olmasına rağmen bu haklarını günlük yaşamın gereksinimlerine tam anlamıyla uyarlayamaması nedeniyle işgücü piyasasına girmeleri ve istihdam edilme oranları çok düşük düzeylerde kalmıştır. Bu durumun en temel nedenlerinin başında kadınların nitelik bakımından gelişimlerinin ve de işgücü piyasasına giriş teşviklerinin yetersizliği gelmektedir (Erdoğan ve Yaşar, 2018:22). Ülkemizdeki kadın istihdam oranlarının hangi seviyede olduğu Aşağıda cinsiyete göre istihdam oranlarının yer aldığı tablo 3’de görülmektedir.

Tablo 3: Yıllar ve Cinsiyete Göre İstihdam Oranları (%)

Yıllar	Türkiye’de Toplam İstihdam Oranı (%)	Erkek İstihdam Oranı(%)	Kadın İstihdam Oranı (%)
2014	45,5	64,8	26,7
2015	46,0	65,0	27,5
2016	46,3	65,1	28,0
2017	47,1	65,6	28,9
2018	47,4	65,7	29,4
2019	45,7	63,1	28,7

Kaynak: TÜİK,2020.

Tablo 3’de cinsiyete göre istihdam oranları incelendiğinde, kadınların istihdam oranları erkeklere kıyasla oldukça düşük seviyelerdedir. Bu verilerden de anlaşıldığı üzere Türk kadını hukuki ve siyasi haklarını birçok gelişmiş ülke kadınlarına göre çok daha önce kazanmış olsa da içinde bulunduğumuz toplumun kadına bakış açısından, kadına atfettikleri görevlerden dolayı ve en önemlisi de işgücü piyasasına giriş teşviklerinin yetersizliği nedeniyle kadınların istihdam oranları bu denli düşük seviyelerdedir.

Türkiye’de kadın istihdamının düşük olmasının önemli sebeplerinden birisi de ekonomide izlenen istihdam ve istikrar politikalarıdır. 1980’lerde IMF ve Dünya Bankası kaynaklı yapısal uyum programları kabul edilerek, neoliberal politikalar kapsamında serbest piyasa ekonomisinin öne çıkarılmasıyla ekonomide kamunun faaliyet alanı daraltılmış, özelleştirmelerle kamu işletmelerinin büyük çoğunluğu özel sektöre devredilmiştir. Bu dönemde kamunun sabit sermaye yatırımları azalırken özel sektör yatırımlarının ayrı oranda artmamasından dolayı artan işgücü arzını karşılayacak işgücü talebi yaratılamamıştır. Bu durum da genel olarak istihdamın daralmasına sebep olurken özellikle kadın istihdamının da düşük seviyelerde olmasında da etkili olmuştur (Karabıyık, 2012:239).

Tablo 4: Yaş gruplarına göre İşgücüne Katılım ve İstihdam Oranları (%)

Yıllar	Kadın(%)						Erkek(%)				
		15-19	20-24	25-34	35-54	55+	15-19	20-24	25-34	35-54	55+
2014	İKO	17,1	39,1	42,6	36,4	11,5	37,8	73,8	92,7	88,0	35,7
	İO	14,3	30,3	36,5	33,3	11,3	31,7	61,3	84,2	81,9	33,5
2015	İKO	18,4	42,2	43,5	38,4	11,9	37,5	74,5	93,2	88,7	36,5
	İO	15,1	32,1	37,0	35,0	11,6	31,7	61,8	84,7	82,1	34,0
2016	İKO	18,8	43,0	45,5	39,9	11,9	37,1	74,6	93,4	89,3	38,0
	İO	15,6	31,5	37,8	36,0	11,6	31,3	60,9	84,0	82,7	35,6
2017	İKO	18,1	45,1	47,0	41,9	12,3	38,2	75,1	93,4	89,9	39,2
	İO	14,8	31,8	39,1	37,8	12,0	31,9	61,1	84,3	83,5	36,7
2018	İKO	17,9	45,4	47,4	43,2	12,9	39,6	75,6	93,4	89,9	39,9
	İO	14,2	33,0	39,3	38,9	12,6	33,4	61,4	83,9	83,5	37,1

Kaynak: TÜİK,2020.

Tablo 4’de yaş gruplarına göre işgücüne katılım ve istihdam oranları yer almaktadır. Veriler incelendiğinde 2014-2019 dönemi için hem işgücüne katılım oranları hem de istihdam oranlarının kadınlar için de erkekler için de en yüksek olduğu yaş aralığı 25-34’dür. Diğer yandan tabloda dikkat çeken bir durum da 15-19 yaş grubunda işgücüne katılım ve istihdam oranlarını düşüklüğüdür.

Bu durum bu yaş grubunda okullaşma oranının arttığının ve kadın işgücünün giderek artan bir kesiminin eğitimini en azından lise düzeyine kadar devam ettirme eğiliminde olduğunun bir göstergesidir. Bu durum genç işgücünün en az 20’li yaşlardan itibaren çalışma hayatına katılmasını beraberinde getirmektedir (Karabıyık, 2012:249). Dolayısıyla Tablo 5’de kadın istihdamının eğitim düzeyine göre dağılımında lise, lise dengi meslek okulu ve yükseköğretimin yıllar itibariyle istihdamdaki payının sürekli arttığını göstermektedir.

- **Eğitim Durumuna Göre Dağılımı**

Türkiye’de kadın işgücü eğitim durumuna göre incelendiğinde eğitim düzeyi ile işgücüne katılım ve istihdam oranları arasında doğru yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 5: Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılım ve İstihdam Oranları

	Okur-yazar olmayanlar(%)		Lise altı eğitimliler (%)		Genel Lise (%)		Lise dengi meslek okul (%)		Yükseköğretim	
	Kadın									
Yıllar	İKO	İO	İKO	İO	İKO	İO	İKO	İO	İKO	İO
2014	16,0	15,5	25,8	23,4	31,9	25,8	39,8	32,1	71,3	60,3
2015	16,1	15,6	26,6	23,9	32,7	26,0	40,8	33,4	71,6	59,9
2016	15,2	14,7	27,2	24,2	33,7	26,6	41,4	32,9	71,3	59,3
2017	15,9	15,4	27,7	24,8	34,3	27,0	42,6	33,8	72,7	59,3
2018	16,1	15,5	28,2	25,1	34,7	27,7	42,7	33,8	71,6	59,4
2019	15,4	14,5	28,0	24,2	34,1	26,3	42,2	31,3	71,5	58,3

Kaynak: TÜİK,2020.

Tablo 5’de görüldüğü üzere kadınların eğitim seviyeleri yükseldikçe işgücüne katılım oranları ve istihdam oranları artmıştır.

- **İşsizlik Durumu**

Tablo 6’da Türkiye’de işsizlik oranları verilmiştir. Bu oranlar incelendiğinde işsizlik oranlarında 2014-2019 dönemleri için bir artış olduğu görülmektedir. Nitekim tablo da dikkat çeken başka bir durum kadın işsizlik oranlarının erkeklere kıyasla daha fazla olduğudur.

Tablo 6: Türkiye’de İşsizlik ve Tarım Dışı İşsizlik Oranları(%, 15+yaş)

Yıllar	Toplam İşsizlik Oranı(%)	Toplam Tarım Dışı İşsizlik Oranı (%)	Erkek İşsizlik Oranı (%)	Erkek Tarım Dışı İşsizlik Oranı (%)	Kadın İşsizlik Oranı (%)	Kadın Tarım Dışı İşsizlik Oranı(%)
2014	9,9	12,0	9,0	10,3	11,9	16,5
2015	10,3	12,4	9,2	10,5	12,6	17,2
2016	10,9	13,0	9,6	10,9	13,7	18,1

2017	10,9	13,0	9,4	10,7	14,1	18,5
2018	11,0	12,9	9,5	10,8	13,9	17,8
2019	13,7	16,0	12,4	13,9	16,5	20,7

Kaynak: TÜİK,2020.

Kadın işsizliğinin daha yüksek olmasında çeşitli sebepler rol oynamaktadır. Ekonomide herhangi bir daralma olduğu zaman işverenler genellikle kadın işçilerin çalıştığı niteliksiz işleri ayıklama yoluna giderler ve daralan bir ekonomide çoğunlukla erkeklere yönelik olan işler arasında kadınların iş bulma olanaklarını daha da sınırlandırmaktadır (Koray ve Topçuoğlu, 1993:108).

• Kadın İşgücünün Sektörlere Göre Dağılımı

Özellikle 1998 yılı sonrasında izlenen yapısal dönüşüm programlarıyla hız kazanan tarımsal yapıdaki çözülme sürecinde, tarımsal istihdamdaki azalmalar hizmet sektörü tarafından emilmiştir. Bunun yanında kırsal ve kent arasındaki ücret farklılığı işsizlerin kentsel alanda yığılmalarına sebep olmaktadır. Buna karşılık imalat sanayi istihdam kapasitesinde yeterli genişleme sağlanamadığı için hizmet sektörünün istihdam içerisindeki ağırlığının git gide arttığı göze çarpmaktadır (Tonus, 2015:54).

Türkiye’de kadın istihdamının sektörlere göre dağılımları incelendiğinde en yüksek rakam hizmet sektörüne aittir ve 2014 yılında 3.839 iken 2019 yılına gelindiğinde bu rakam daha da artarak 5.268’e ulaştığı görülmektedir. Türkiye’de 2014 yılında neredeyse 26 milyon kişi istihdam edilmekte, bu sayının yalnızca 7,6 milyonu kadınlardır.

Tablo 7: Kadın İstihdamının Yıllara ve Sektörlere Göre Dağılımı (Bin Kişi, 15+yaş)

	Genel Toplam	Kadın				
Yıllar	Toplam	Toplam	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmet
2014	25.933	7.689	2.533	1.235	79	3.839
2015	26.621	8.058	2.527	1.230	71	4.231
2016	27.205	8.312	2.384	1.239	83	4.606
2017	28.189	8.729	2.471	1.278	82	4.897

2018	28.738	9.018	2.353	1.363	82	5.219
2019	28.080	8.924	2.241	1.349	67	5.268

Kaynak: TÜİK,2020.

Tablo 7'ye bakıldığı zaman 7,6 milyon kadının 2,5 milyonunun tarım sektöründe istihdam edildiği görülmektedir. 2014 yılında 2.533 olan bu sayı 2019 yılına gelindiğinde 2.241'e düşmüş ve istihdam içinde tarım sektörünün payı git gide azalmıştır.

- **İstihdam Edilen Kadınların İşteki Durumu**

İstihdam edilenlerin işteki durumuna göre dağılımı, ülkelerin gelişmişlik seviyelerine yönelik önemli bir göstergedir. Bu anlamda gelişmişliğin en temel göstergesi, istihdam edilenler arasında ücretli ve yevmiyeli çalışanların oranıdır. Türkiye'de istihdamın sektörel dağılımı çalışanların işteki durumları üstünde belirleyici etkindir. Bu noktada istihdam içinde tarımın payının yüksek olması ve sanayinin yeteri kadar gelişmemesi bir taraftan ücretli olarak çalışan sayısını azaltırken diğer taraftan da ücretsiz aile işçilerinin payını arttırmaktadır(Karabıyık, 2012:244).

Tablo 8: Türkiye'de İstihdam Edilen Kadınların İşteki Durumu (Bin kişi, 15+ yaş)

Yıllar	Toplam	Ücretli veya yevmiyeli	İşveren	Kendi hesabına	Ücretsiz aile işçisi
2014	7.689	4.627	94	701	2.266
2015	8.058	4.971	95	707	2.286
2016	8.312	5.276	112	734	2.190
2017	8.729	5.536	112	823	2.258
2018	9.018	5.893	112	875	2.138
2019	8.924	5.947	129	801	2.047

Kaynak: TÜİK,2020.

Tablo 8'de yer alan veriler incelendiğinde 2014 yılında 4.627 kadın ücretli veya yevmiyeli konumunda çalışırken, 94 bini İşveren konumunda, 701 bini kendi hesabına ve 2.266'sı da ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. 2019 yılına gelindiğinde ücretli veya yevmiyeli kadın sayısının artarak yaklaşık 6 milyon olduğu ve ücretsiz aile

işçisi konumundaki kadın sayısının azalarak 2.047 olduğu görülmektedir. Bu durumun tarımın istihdam içindeki payının azalmasından kaynaklı olduğu söylenebilir.

1.7.3. Kadınların İşgücüne Dahil Olmama Nedenleri

Tablo 9’da Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) Hane halkı işgücü anketi sonuçlarında yer alan (+15 yaş) kadınların neden işgücüne katılmadıklarına ilişkin verdikleri yanıtları 2014- 2019 dönemi için sunmaktadır. Bu tabloda en dikkat çeken nokta ise ev işleriyle meşgul olduğu için işgücüne katılmayan kadınların sayısının yüksekliğidir.

Tablo 9: Kadınların İşgücüne Dahil Olmama Nedenleri (Bin kişi, 15+ yaş)

Nedenler									
		İş aramayıp çalışmaya hazır olanlar							
Yıllar	İşgücüne dahil olamayan nüfus	İş bulma ümidi olmayanlar	Diğer	Mevsimsellik çalışanlar	Ev işleriyle meşgul	Öğrenci	Emekli	Çalışamaz halde	Diğer
2014	20.112	246	1.255	67	11.589	2.250	824	2.512	1.368
2015	20.056	260	1.144	68	11.498	2.275	926	2.527	1.359
2016	20.052	252	1.177	64	11.098	2.320	958	2.685	1.498
2017	20.085	267	1.092	58	11.133	2.263	1.045	2.692	1.535
2018	20.174	236	1.112	100	11.061	2.324	1.130	2.696	1.515
2019	20.411	259	1.147	68	11.359	2.286	1.250	2.629	1.416

Kaynak: TÜİK,2020.

Her toplumda cinsiyetler arasında, kadını çocuk bakımı ve ev işleri gibi yeniden üretim faaliyetlerinin yapıldığı özel alana kapatan bir görev bölüşümü olduğu büyük ölçüde kabul edilmektedir. Böylelikle doğurganlık oranı, çocuk bakımının eşler arasında dağılımı, evin işleri ve yaşlı bakımı gibi yeniden üretim işlerinin dağılımı ve bu işlerin yoğunluğunun kadın istihdamı üzerinde önemli etkileri olmaktadır (Dedeoğlu, 2000:151). Diğer taraftan yukarıda bahsedilen ev işleri, çocuk ve yaşlı bakımı gibi yeniden üretim faaliyetlerinin etkileri değerlendirilirken söz konusu görevlerin ailenin diğer üyelerine özellikle kız çocuklarına yüklenip yüklenmediği de büyük önem taşımaktadır.

Söz konusu sorumlulukların kız çocuklarına devredilmesi onların eğitimlerini etkileyen önemli sebeplerden biridir. Türkiye’de özellikle doğu da ve kırsal bölgelerde kız çocukları evin işlerini yapmaktan dolayı okula gidememekte ve bu durum neticesinde de döngüsel bir etkiyle kadınların işgücüne katılımlarında engel oluşturmaktadır (Kılıç ve Öztürk, 2014:119-120).

1.7.4. Kadın İstihdamında Kayıt Dışılık

İstihdam faaliyetlerinin (üretim ve hizmet) resmiyete dayandırılmaması ve böylelikle resmi kayıtlara girmemesi, bu durumun sonucunda vergisel ve sosyal yükümlülüklerinde içinde olduğu bütün yükümlülüklerin, mali ve sosyal güvenlik kurumlarının denetimi dışına çıkarılmasını kayıt dışı istihdam olarak tanımlayabiliriz (Güloğlu vd. , 2003:53). Kayıt dışı çalışma, Türkiye’de kadınların işgücüne katılmalarını etkileyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla kadınların kayıt dışı alanda istihdam edilmiş olması, istihdama katılmalarını etkileyen ana unsurlardan birisi olarak kayıt dışı istihdamı ön plana çıkarmaktadır (Karabıyık, 2012:246). Kayıt dışı istihdamın cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde, kadınların kayıt dışı çalıştırılma eğiliminin erkeklere göre çok daha fazla olduğu görülmektedir (Çakır, 2008:36). Küreselleşme, ihracata dayalı sanayileşmeye geçiş ve endüstrilerin gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere doğru kayması, kayıt dışı istihdamın artmasına yol açarken ucuz ve esnek işgücü olarak çoğunlukla kadınlar tercih edilmektedir. Ancak kadınları enformel ekonomide çalışmaya mecbur kılan; yaşamak, geçinmek ve gelirden yoksunluk gibi etkenler vardır. Kadınlar hem düşük düzeyde ve düzensiz gelir elde etmeye muhtaç olmalarından hem de çalışacak alan olarak başka bir seçenekleri olamamasından dolayı giderek enformel işgücüne katılmaktadır (Erdut, 2005:33). Tablo 10’da Kadınların kayıt dışı istihdam oranları yer almaktadır.

Tablo 10: Türkiye’de Kayıtlılık Durumuna Göre Kadın İstihdamı

Yıllar	Topla m İstihda m (Bin Kişi)	Topla m Kayıt Dışı İstihda m (Bin Kişi)	Topla m Tarım İstihda m (Bin Kişi)	Topla m Tarım Kayıt Dışı İstihda m (Bin Kişi)	Topla m Tarım Dışı İstihda m (Bin Kişi)	Toplam Tarım Dışı Kayıtsız İstihdam (Bin Kişi)	Toplam kayıt dışı İstihdam Oranı (%)	Tarım Kayıt Dışı İstihda m Oranı (%)	Tarım Dışı Kayıtsı z İstihda m Oranı (%)
2014	7.689	3.724	2.533	2.390	5.156	1.334	48,4	94,4	25,9
2015	8.058	3.711	2.527	2.376	5.531	1.336	46,1	94,0	24,2
2016	8.312	3.679	2.384	2.247	5.928	1.432	44,3	94,3	24,2
2017	8.729	3.889	2.471	2.328	6.258	1.561	44,6	94,2	24,9
2018	9.018	3.801	2.353	2.140	6.665	1.661	42,1	90,9	24,9
2019	8.924	3.764	2.241	2.144	6.683	1.620	42,2	95,7	24,2

Kaynak: TÜİK,2020.

Ülkelerdeki kayıt dışı istihdamın durumu hakkında, “tarım dışı kayıtsız istihdam” daha anlamlı ipuçları verir. Nitekim tarım dışı istihdam edilenlerin büyük çoğunluğu ücretli veya yevmiyeli çalışanlardan, tarım istihdamının ise büyük bir kısmı ücretsiz aile işçilerinden oluşur (Mahiroğulları, 2017:550).

1.7.5. Kadın İstihdamına Yönelik Politika ve Programlar

Kadınların istihdama katılma konusunda karşı karşıya oldukları en önemli sorun cinsiyete dayalı ayrımcılıktır. Bu sorunun çözümüne ilişkin Türkiye 1985 yılında Birleşmiş Milletlerin Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine taraf olmuş, ardından Pekin Dördüncü Dünya Kadın Konferansı neticesinde kabul edilen Pekin Deklarasyonu ve eylem Platformunu imzalayarak bu ve bundan sonra gerçekleşen Birleşmiş Milletler toplantılarının belgelerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamayı taahhüt etmiştir. Bu Deklarasyonu imzalayan ülkeler aynı zamanda cinsiyete dayalı bakış açısını tüm politika ve programlara yansıtmayı da kabul etmiştir (Toksöz, 2007:49).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ile imzalanan sözleşmelerle de yine cinsiyet ayrımcılığını önlemeye yönelik taahhütler verilmiştir. Bu sözleşmelerden; 100 Sayılı Eşit

Değerde İş İçin Ücret Sözleşmesi, 111 Sayılı İş ve Meslek Bakımından Ayrım Hakkında Sözleşme, 122 Sayılı İstihdam Politikasıyla İlgili Sözleşme, 142 Sayılı İnsan Kaynakları Geliştirilmesi ile İlgili Sözleşme çalışma hayatında kadın erkek eşitliği kapsamında yapılan sözleşmelerdir (Demir,2015: 133). Türkiye, 10 Şubat 2009'da ILO'nun 8. Avrupa Bölgesi Toplantısının yapıldığı Lizbon'da Ulusal Saygın İş Programı Mutabakat Zaptını imzalamıştır. Türkiye Hükümeti ve ILO, bu anlaşma ile Ulusal Saygın İş Programını, Türkiye'deki sosyal ortakların da iş birliği ile uygulanacağını kabul etmektedir. Anlaşmada, kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ve kadın istihdamının artırılması konusu odak maddelerden biri olarak belirlenmiş ve imzalanan Ulusal Saygın İş Programı ile birlikte kadınlar için insana yakışır işlerin yaygınlaştırılmasının ve kadın istihdamının önemi bir kez daha vurgulanmıştır (Özmen, 2011:75).

Kadın istihdamının artırılması ile aynı zamanda kadın yoksulluğu da azaltılmaktadır. Bu doğrultuda hazırlanan politika ve programların temelini kadın istihdamı konusunda teşviklerin artırılması oluşturmaktadır.

Kadın istihdamı konusunda küresel anlamda da birçok politika ve program uygulanmış ve uygulanmaya devam edilmektedir. Bu bağlamda Avrupa Birliği'nin temelde izlediği dört politika mevcuttur. Bunlar, ortak tarım politikası, ortak rekabet politikası, ortak ulaştırma ve ticaret politikası, ortak sosyal politikasıdır. Avrupa Birliği'nde işsizlik ve istihdam ayrıntılı olarak Sosyal Politika içerisinde ele alınmıştır. Birliğin sosyal politikasının ana hedefi, Avrupa Sosyal Fonu ile işsizliği azaltmak, coğrafi ve mesleki hareketliliği arttırmak ve işgücünün eğitime kaynak sağlamaktır. Avrupa Birliği'nin istihdam konusunda birlik düzeyinde çalışmalara başlaması 1990'lı yıllarda belirgin hale gelen çalışma piyasasında yaşanan sorunların ciddi sıkıntılar yaratması

sonucu olmuştur (Becerren ve Kasalak, 2010: 50). Bu doğrultuda Avrupa Birliği, “Avrupa İstihdam Stratejileri” ile on hedef belirlemiştir. Bu hedefler (Demir, 2015:134);

- İşsiz ve işgücü piyasası dışında bulunanlar için aktif ve önleyici tedbirler,
- İşsizlikle mücadele,
- İş yaratılması ve girişimcilik,
- Çalışma piyasasında esneklik ve adaptasyon,
- İnsan kaynağının geliştirilmesi ve yaşam boyu eğitim,
- İş arzını arttırmak ve aktif yaşlanmayı teşvik etmek,
- Cinsiyet eşitliği,
- İşgücü piyasasındaki dezavantajlı kişilerin işgücü piyasasına entegrasyonu

ve ayrımcılıkla mücadele,

- Ücretlerde teşvik sistemiyle iş ortamının cazibesini arttırmak
- Kayıt dışı işgücü ve istihdamda bölgesel farklılıklardır (Demir, 2015:134).

Avrupa Birliği müktesebatı içinde kadın- erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik olarak çok sayıda düzenleme bulunmaktadır

Türkiye Avrupa Birliği’ne üyelik sürecinde özellikle istihdam ve işsizlik gibi konular da (Avrupa Birliği işgücü piyasasına entegrasyonu açısından) Avrupa İstihdam Stratejilerine uyumlu bir yol izlemek durumundadır. Bu sebeple Ulusal İstihdam Stratejilerinin, hükümetin ve sosyal tarafların işbirliği ile hazırlanması konusunda karar alınmıştır. Alınan bu karar doğrultusunda ilk adım olarak 2003 yılında İŞKUR tarafından “İstihdam Durum Raporu” hazırlanmış ve sonrasında Avrupa Birliği Komisyonu uzmanlarıyla ülkenin istihdam ile ilgili önceliklerinin ve politikalarının yer aldığı ortak değerlendirme raporları hazırlanma çalışmalarına başlanmıştır (Toksöz, 2007:51).

1.7.5.1. Türkiye’de Kadın İstihdamı ve Sorunlarına Yönelik Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşlar

Türkiye’de kadın istihdamı ve sorunlarına yönelik çeşitli faaliyetler sürdüren çok sayıda kurum ve kuruluş bulunmaktadır. Bunlar; Kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası kurum ve kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve sendikalar şeklinde sıralanabilir.

- **Kamu Kurum ve Kuruluşları**

Türkiye’de kadınların istihdamına yönelik olarak kamu kurum ve kuruluşu tarafından yürütülen birçok proje ve program bulunmaktadır. Bu proje ve programların temeli ise 1981 yılında yürürlüğe giren ve 3232 sayılı kanunla 1985 yılında onaylanan “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi” ne (CEDAW) dayanmaktadır. Toplamda 30 maddeden oluşan sözleşmenin 11. Maddesi kadınların istihdamına yönelik devletlerin sorumluluklarından, kadınlara tanınması gereken haklardan bahsedilmektedir (CEDAW (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi), 1981).

Türkiye’de kadın istihdamına yönelik olarak hizmet veren kurum ve kuruluşlar; Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, Türkiye İş Kurumu, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Kız Teknik eğitim Genel Müdürlüğü, Başbakanlık GAP Bölge Kalkınma İdaresi-Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (GAP-ÇATOM), Başbakanlık GAP Bölge Kalkınma İdaresi-Girişimci Destekleme Merkezleri (GAP-GİDEM), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), ve bankalar şeklinde sıralanabilir (Özmen, 2012:63).

Bu kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülen proje ve programlar Tablo 11.'de verilmiştir:

Tablo 11: Kadın İstihdamına Yönelik Hizmet Vermiş Kamu Kurum ve Kuruluşları

KAMU KURUM VE KURULUŞLARI	
Kurum/ Kuruluş	Kadın İstihdamı ile İlgili Çalışmaları
Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	- BM Kadının Kalkınmaya Katılımı Ulusal Programı Projesi (1993-2002) çerçevesinde desteklenen pilot projeler. - Kadın İstihdamı Geliştirme Projesi (1994-2000) - Küçük Girişimcilik Projesi (1995-1996) - Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile Van ve Mersin Valiliklerinin tasarrufundaki mikro kredi destekleri, yoksul kadınlara verildi.
Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı	- Kırsal Kalkınma Projeleri.
Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Bakanlık Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri Genel Müdürlüğü, el sanatlarının geliştirilmesi ve küçük sanayicilerin kendi işyerlerini kurmaları amacıyla destek hizmetleri sunmakta ve bu bölgeler ve sitelerde faaliyet gösteren küçük işletmelere yönelik kredi koşullarını belirlemekte.
Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı	- İş geliştirme merkezlerinde kadın girişimcilerin işlerine destek verilmekte. - Genel girişimcilik eğitimlerinin bir kısmı kadınlara ayrılmakta - Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Programı Danışmanlık ve Destek hizmetleri kapsamında kadınların kendi işini kurmalarına destek verilmekte - Beykoz Cam Üretimi: Aktif İşgücü Programları Projesi kapsamında kadınlara ve gençlere istihdam yaratılması - Kredi Garanti Fonu Yönetimi ve Araştırma kuruluşunun hissedarı olarak KOBİ kredileri için ek fonlar ve finansal destek sağlamakta. - 2006 yılında sağlanan AB desteği sonucu TESK ile kadın girişimciler için inkübasyon merkezleri kurulması projesine başlandı.
Milli Eğitim Bakanlığı	- Halk eğitim merkezleri ve mesleki eğitim okullarının kursları ile mesleki eğitim sağlanmakta. AB ile: - Temel Eğitime Destek Programı - Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi - Mesleki eğitim Yoluyla İnsan Kaynakları Geliştirme Projesi - Mesleki ve Teknik Eğitimin Modernizasyonu Projesi Dünya Bankası ile: - Temel Eğitim Projesi - Orta Öğretim Projesi

Milli Eğitim Bakanlığı, Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü	- Yalnızca kadınlara verilen mesleki eğitim hizmetlerine yönelik araştırma ve planlama faaliyetlerinde bulunmakta ve gerekli eğitim materyali hazırlanmakta. Sürdürülen Ulusal Kaynaklı Projeler - Yaşlı bakıcıların eğitim projesi - Turistik el sanatları eğitimi projesi - Geleneksel el sanatlarını geliştirme projesi - Beslenme ve gıda alanlarında eğitim ve işgücü yetiştirme projesi - Cezaevlerindeki işgücü kalitesinin artırılması ve girişimciliğin desteklenmesi projesi Tamamlanmış Ulusal Kaynaklı Projeler: - Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme Projesi - Ürün paketleme tasarımı - Kesme çiçek tasarımı projesi - Grafik dizayn projesi Sürdürülen Dış Kaynaklı Projeler - Orta öğretim projesi - KOSGEB ve AB-MEDA hazır giyim sektöründe mesleki eğitim projeleri - Kuyumculuk ve takı tasarımı projesi - Paket süsleme projesi - Japonya kültürel hibe yardımı projesi - AB eğitim programları
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	- Yenileşme ve Değişim için Türkiye’de Sosyal Diyalogun Güçlendirilmesi Projesi kapsamında çalışan kadınlar için hibe projeleri desteği - Yenileşme ve Değişim için Türkiye’de Sosyal Diyalogun Güçlendirilmesi Projesi Kapsamında “İş ve Aile Yaşamının Uyumlaştırılması Bağlamında Çocuk ve Yaşlı Bakım Hizmetlerinin Geliştirilmesi” Çalışma Grubu politika önerileri - Aktif İşgücü Programları Projesi Kapsamında (İŞKUR ile): 28 ilde sadece işsiz kadınlar ve gençlerin istihdam edilebilirliğini arttırmaya yönelik projeler için hibe. - Hollanda Çalışma İşleri Bakanlığı ile “İstihdamda Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Güçlendirme Projesi”: İstihdamda toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, kayıt dışı istihdamla mücadele, eşit işe eşit ücret ve esneklik alanlarında sosyal ortaklarla çalışma.
Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü	- Sosyal Riski Azaltma Projesi: Beceri geliştirme eğitimi, geçici istihdam ve sosyal altyapı proje destek programları (2007’de sona erdi). - Küçük Ölçekli Gelir Getirici Projelerde kadınlar bireysel ve grup olarak desteklendi.
Başbakanlık Günaydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi	- UNDP’nin yürüttüğü “Kadının Sosyo-Ekonomik Durumunun Güçlendirilmesi Projesi” kapsamında GAP bölgesindeki dezavantajlı grupların (kadınlar, gençler ve sokakta çalışan çocuklar) sosyal gelişimini sağlama, istihdama katılımlarını artırma ve bölgesel kalkınma projelerinin planlaması, yönetimi ve uygulanması için kapasite geliştirilmesi amaçlandı. Bu kapsamda aşağıdaki faaliyetler gerçekleştiriliyor: - Ürün Geliştirme ve Pazarlama: Tasarım Atölyeleri/Fuarlar/Altyapı oluşturmaya yönelik kooperatifler. (Mardin, Gaziantep, Adıyaman, Siirt) - İstihdam yaratma: Kadınlara istihdam yaratmak amacıyla, restaurant-

	pastane ve el sanatları/hediyelik eşya atölyeleri kuruluyor.
Başbakanlık Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi- Çok amaçlı Toplum Merkezleri	- Çok amaçlı toplum merkezlerinin beş faaliyet alanlarından (eğitim, sağlık, gelir yaratma, sosyal destek ve sosyal-kültürel etkinlikler) birinde gelir yaratılmasını amaçlamakta. Bu kapsamda yaygın olarak mesleki eğitimler verilmekte, ortak kullanılan atölyeler ve pazarlar açılmakta, temel iş eğitimi verilmekte ve kadınların mesleki becerileri güçlendirilmekte.
Başbakanlık Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi-Girişimci Destekleme Merkezleri	- Kadın girişimciliği fırsat penceresi kapsamında ‘Kadın Girişimciliği Projesi’ gerçekleştirildi.
Türkiye İş Kurumu (İŞKUR)	- İş yerleştirme faaliyetleri - Mesleki eğitimler verilmesi - AB Aktif İşgücü Programları Projesi Yeni Fırsatlar Hibe Programı kapsamında (2004-2006)kadın istihdamı ve projelerinin desteklenmesi - Avrupa eğitim Vakfı ile birlikte (2003-2006) işgücü ihtiyaç analizi ve kadınlara yönelik istihdam yaratıcı projelere destek verilmesi - Genç Kız ve Kadınların Mesleki Oryantasyon ve İstihdamı Projesi(İİBK-UNICEF) - Avrupa Eğitim Vakfı, SHÇEK ve İŞKUR işbirliği ile (Haziran 2005-Aralık 2005)’Cinsiyet Sorunları Üzerine Özel Bir Odaklanma ile Sosyal Katılım ve Bütünleşmeye Yönelik Pilot Aktif İstihdam Tedbirleri Projesi’ - Özelleştirme Sosyal Destek Projesi: İşsiz kadınlara yönelik danışmanlık ve mesleki eğitim projelerinin desteklenmesi.
Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)	- Kredi Garanti Fonu üyesidir. - AB İş Geliştirme Merkezleri’ni (İş Danışmanlığı Hizmetleri, Eğitim Hizmetleri) finanse etmektedir. - Kadın ve Genç Girişimciler Kurulları vardır.
Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK)	- Avrupa Komisyonu finansmanı ile ‘Kadın Girişimciliğinin Desteklenmesi’ projesini uyguladı (2002-2004). - 2007’de AB desteği ile kadın girişimciler için inkübasyon merkezlerinin kurulması projesine başladı (KOSGEB ile).
Vakıfbank	- Küçük işletmelere kredi vermektedir.
Ziraat Bankası	- Tarım sektöründe kooperatiflere kredi vermektedir.
Halk Bankası	- Kadın ve genç girişimcilere kredi vermiştir. Kredi Garanti Fonu üyesidir.
Garanti Bankası	- Kadın girişimcilere destek paketi sunmaktadır.

Kaynak: Tan, 2008: 183-187

• Uluslararası Kurum ve Kuruluşlar

Kamu kurum/kuruluşlarının yanında Türkiye’de uluslararası kurum/kuruluşlar tarafından yürütülen çeşitli projeler bulunmaktadır. Bunlar, kamu kuruluşları ve ya sivil toplum kuruluşları gibi yerel ortaklar vasıtası ile yürütülmektedir. Türkiye’de Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Avrupa Birliği (AB), Uluslararası Çalışma Örgütü

(ILO), Dünya Bankası (WB) tarafından yürütülen projeler bulunmaktadır. Bunlar (Tan vd. ,2008:188):

a) Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (BMKP-UNDP) Projeleri

- Güneydoğu Anadolu Projesi- Girişimci Destekleme Merkezleri'nin (GAP-GİDEM) kuruluş çalışmalarında yer almıştır.
- Başbakanlık Güneydoğu Anadolu Bölgesi Kalkınma İdaresi ve Kadının Sosyo-Ekonomik Durumu Güçlendirilmesi Projesinde(GAP Bölgesinde Entegre Bölgesel Kalkınmanın Güçlendirilmesi ve Sosyo-Ekonomik Farklılıkların Azaltılması Aşama 2) yer almıştır.

b) Avrupa Birliği (AB)

- Katılım Öncesi Aktif İş Piyasası Stratejisi Projesi gerçekleştirilmiştir.
- Kadın Girişimciliğinin Geliştirilmesi ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin (WEDGE) bir bileşeni olan küçük Girişimciliği Geliştirme Programı (SEED) kapsamındaki çalışmaları ile girişimcilik bağlamında kadınlara destek sağlamaktadır.
- GAP Bölgesinde 'Kendi İşini Kur' eğitim programını desteklemektedir.
- Türkiye'de kadın istihdamı ile ilgili araştırmaları finansal olarak destekliyor.
- Az Gelişmiş Bölgelerde Kadınların ve Kadın STK'ların Güçlendirilmesi Hibe Programı (Mart 2010) gerçekleştirilmiştir.

- Kadın İstihdamının Desteklenmesi Hibe Programları Yürütülmüştür.

c) Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)

- Kadın Girişimciliğinin Geliştirilmesi ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin (WEDGE) bir bileşeni olan küçük Girişimciliği Geliştirme Programı (SEED) kapsamındaki çalışmaları ile girişimcilik bağlamında kadınlara destek sağlamaktadır.
- GAP Bölgesinde 'Kendi İşini Kur' eğitim programını desteklemiştir.

- Türkiye’de kadın istihdamı ile ilgili araştırmaları finansal olarak desteklemektedir (Tan vd. ,2008:188).

ILO’nun katkısıyla Türkiye’de “Kadınlar İçin Daha Çok ve Daha İyi İşler: Türkiye’de Kadınların İnsana Yakışır İşlerle Güçlendirilmesi” projesi oluşturulmuştur. Proje, İŞKUR öncülüğünde 2013-2016 dönemini kapsamaktadır. Kadın istihdamını güçlendirecek uluslararası politikaların ve kadınlara yönelik olarak işgücü piyasasında fırsatlar oluşturulması ile toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık yaratılması amaçlanmıştır. Belirlenen amaçlar doğrultusunda ulusal düzeyde Kadın İstihdamı Eylem Planı hazırlanmış. 2016-2018 dönemini kapsayan planda, kadınlara istihdamlarını artırmak için mesleki beceriler kazandırılması ve işgücü piyasasına erişim imkanlarının artırılması hedeflenmiştir (Göcen, 2018:326).

- **Sivil Toplum Kuruluşları**

Türkiye’deki pek çok Sivil Toplum Kuruluşu da kadın istihdamı konusunda çalışmalar yapmaktadır. Bu kuruluşlara Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER), Kadın Emekini Değerlendirme Vakfı (KEDV), Kadınlarla Dayanışma Vakfı (KADAV), Türkiye Kalkınma Vakfı (TKV), Çağdaş Kadın ve Gençlik Vakfı (ÇKDv), Türkiye Grameen Mikro kredi Programı örnek verilebilir (Özmen, 2011:67).

Tablo 12: Kadın İstihdamına Yönelik Hizmet Veren Sivil Toplum Kuruluşları

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI	
Kuruluş	Kadın İstihdamı ile İlgili Çalışmaları
Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER)	- Kadın Girişimci İş Geliştirme Merkezi (İŞKUR ABAİP kapsamında): 2005 yılında 60 girişimci adayına eğitim, seçilen 5 girişimci projeye inkübatör/kuluçka hizmeti ve şirketlerinin kuruluşu için destek verildi. - Kadından Kadına Köprü Projesi (Yeditepe Üniversitesi'yle): Mardin’li kadınlara eğitim ve tasarım desteği sağlandı. KAGİDER gönüllüleri, sponsorların desteği ve ÇATOM (Çok Amaçlı Toplum Merkezi) işbirliği ile, kadınların bölgelerine ait kaybolmaya yüz tutmuş geleneksel ürünleri (masa örtüsü ve bittim sabunu) üretmeleri desteklendi. - Su Damlası Projesi: İŞKUR ABAİP kapsamında yürütülen bu proje sonunda; Ankara, İzmir, Bursa ve Adana, Denizli, Gaziantep ve

	Kayseri illerinde 24 girişimci aday kadın insan kaynakları ve yönetim danışmanlığı şirketleri kurdu. - Kadın Girişimci Destek Paketi (2006-...): KAGİDER, kadın girişimciliğini desteklemek üzere, Garanti Bankası ile yaptığı işbirliği ile kadın girişimcilerin ihtiyaçlarına uygun olarak yapılandığı Kadın Girişimci Destek Paketi'ni oluşturdu. - Kadın girişimciler, paket kapsamında 30.000 dolara kadar KOBİ proje kredisinin yanı sıra, ihtiyaç ve yatırım kredileri, nakit kredileri ve işyeri kredisi kullanabilmekte. Ayrıca, dış ticaret hizmetleri, teminat mektupları, bireysel emeklilik, işyeri sigortası gibi ürünlerden de yararlanmaktalar. Paketten faydalanan kadın girişimciler, KAGİDER bünyesindeki eğitimleri ücretsiz olarak alabiliyorlar. Bu paket kapsamında KAGİDER mentorluk desteği de veriyor. Kadın Girişimci Destek Paketi'nden 1700 kadın faydalandı. - Girişimci Destekleme ve Geliştirme Merkezi (2007-...): Citibank desteği ile kurulan girişimci destekleme ve geliştirme merkezi kadını ekonomik olarak güçlendirmeyi ve geliştirmeyi hedeflemekte. Bir iş fikri olan ve KAGİDER'de temel girişimcilik eğitimini alarak bir ofise ihtiyacı olan girişimci adayları, KAGİDER'de 6 ay boyunca, kendi ofislerini kuracak duruma gelene kadar ücretsiz bir ofise sahip olmaktadır. Merkezin sağladığı hizmetler şunlar: Ofis altyapısı/mentörlük/danışmanlık/networking/profesyonel destek/finans/hukuk/reklam/pazarlama. - Kadın Girişimciliği Programı (UNDP ve GAP-GİDEM ile): Çıraklık eğitimi. - Kadın İşbaşında' Koalisyonu: Örgütlenme, girişimcilik eğitimi 2007 sonuna kadar 1.300 kadına girişimcilik eğitimi, 9 kadına mentörlük, 5 kadına inkübasyon, 53 kadına staj imkanı sağlandı.
Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (KEDV)	- Mikro kredi Programı: KEDV'in kuruluşu olan MAYA, ortalama miktarı 600 dolar olan kredilerle kadınları destekledi. - Tasarruf grupları oluşturma. - İş, ürün ve yeni üretim becerileri geliştirme faaliyetleri ve girişimcilik eğitimleri. - Nahıl Kadın Ürünleri dükkânı (WEB tabanlı). - Kadın ve çocuk merkezlerindeki kadınlara destek ve onlara bu merkezlerde istihdam olanağı.
Çağdaş Kadın ve Gençlik Vakfı (ÇKGV)	- Kadınlar için Kadınlar Projesi (Nehem International desteği ile 2004-2006):Kadınlar için güçlendirme ve girişimcilik eğitimleri verildi; Kadın Eğitim ve İstihdam Merkezi kuruldu; kadınlar kendi küçük şirketlerini kurmaları için desteklendi.
Kadınlarla Dayanışma Vakfı (KADAV)	- Kocaeli/Köseköy, 'İlk Adım Kadın Eğitim ve Kültür Merkezi' (2003). - Bu Merkezde mesleki eğitim ve girişimcilik kursları. - İŞKUR, Kocaeli Belediyesi ve Kocaeli Üniversitesi ile birlikte Kocaeli İstihdamı Geliştirme Projesi.
Türkiye Grameen Mikro kredi Programı	- Kredi desteği ile yoksulluğu azaltmak amacıyla 2006 yılı sonuna kadar toplamda 4.050 kişiye ve 882 gruba 4.999.936.000 TL kredi verildi. Kredilerin sektörel dağılımı: Üretim ve işlem %20, iş ve ticaret %17, hayvancılık %14, hizmet %10, seyyar satış %9, tarım %4
Türkiye Kalkınma Vakfı (TKV)	- Kendi İşini Kur Eğitimi(ILO, TESK, KAMER, GAP-ÇATOM gruplarına) - Girişimciliği Geliştirme Fonu: Kırsal kesimdeki yoksul haneler, dezavantajlı gruplar ve kadın girişimciler için küçük ölçekli kredi desteği sağladı.
Kadın Merkezi	- İş fikri geliştirme kursları: İstekli kadınları TKV'nin 'Kendi İşini

(KAMER)	Kur' eğitimlerine yönlendirme
Kibele Kooperatifi	- Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası ile İsveç Kalkınma İşbirliği Kuruluşu'nun desteği ile kuruldu. Mesleki eğitim veriliyor, atölyeler oluşturuldu.
Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Denizli Şubesi, Hanımeller Kooperatifi	- Kadınlara girişimcilik eğitimi verildi. Ürettikleri ürünleri pazarlayabilmeleri için TESK ile işbirliği içinde kooperatif kuruldu.
Karaburun Agro Turizm Kadın Kooperatifi: Ev Pansiyonculuğu	- Evlerini pansiyon olarak işleten kadınların kooperatif girişi
Diyarbakır Bağlar Kadın Kooperatifi	- İŞKUR-AB AİPP kapsamında çocuk ve yaşlı bakım eğitimi alan kadınlar kooperatifini kurdu.
HAK-YAD (Hanımlar Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Diyarbakır)	- Mesleki eğitim ve dikiş atölyesi
SELİS (Diyarbakır)	- Dikiş ve kilim atölyesi

Kaynak: Tan, 2008: 189- 190

- **Sendikalar**

İşçi sendikaları üyelerinin haklarını korumakla beraber sosyal konularla da ilgilenmekte ve bunlarla ilgili çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışma alanlarından birisi de kadın istihdamıdır. Kadın istihdamı konusunda özellikle, kadının ekonomik bakımdan güçlendirilmesi ve sosyal statüsünün yükseltilmesi için çalışmalar yapmaktadır. Bu alanda çalışmalar yapan sendikalar; Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK), Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ), Devrimci İşçi Sendikaları (DİSK), Hak-İş Konfederasyonu (KESK) olarak sayılabilir (Özmen, 2011:69).

Tablo 13: Kadın İstihdamına Yönelik Hizmet Veren Sendikalar

SENDİKALAR	
Kurum/Kuruluş	Kadın İstihdamı ile İlgili Çalışmaları
Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK)	- 2006 Kadın İstihdamı Zirvesi'ni düzenledi.
Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ)	- 2005 yılında ILO ve UNIFEM desteği ile Kadın Emek Platformunu kurdu.

Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)	- Araştırmalarında kadın işgücünün durumuna yer veriyor.
HAK-İŞ Konfederasyonu	- Öz-İplik-İş, Çalışma Bakanlığı-AB ortak projesi olan ‘Sosyal Diyalogu Geliştirme Projesi’ kapsamındaki hibe programından yararlanarak Kocasinan Belediyesi ile (2006-07) Kayseri Organize Sanayi Bölgesi’nde kreş kurulması projesini tamamladı.
Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK)	- Kadın emeği ile ilgili araştırmalar yapıyor. - Kamuya açık toplantılar düzenleyerek kadın emeği ve istihdamı konusunda bilinç yükseltiyor

Kaynak: Tan, 2008: 191

İKİNCİ BÖLÜM

MİKROKREDİ

2.1. Mikro Kredi ve Mikro Finansman

Ülkelerin kalkınmalarında özellikle yoksullukla mücadele ve istihdam politikaları büyük öneme sahiptir. Mikro kredi ile kalkınma anlayışının özünde makro ölçekte kalkınma planlarında yaşanan başarısızlıklar bulunmaktadır. Kalkınma yolunda ilerleme kaydetmeye çalışan ülkeler ve bu konuda onlara destek olan uluslararası kuruluşların (IMF, Dünya Bankası gibi) reçetelerinin istenen sonuçları verememesi, ülkeleri ve uluslararası kuruluşları bu politikaları sorgulamaya yöneltmiştir. Bundan ötürü özellikle büyük ölçekli sorunların çözümlerine ilişkin kalkınmaya doğrudan destek veren, belirlenen hedeflere ilişkin alternatif politika arayışı gündeme gelmiştir (Demir, 2015:72).

Yoksul bireylerin “fırsatlarının çoğaltılması” ve “güç kazandırılması” gibi temel ilkelere dayanan yeni yoksullukla mücadele politikasının en önemli aracı olarak da “Mikro kredi” uygulamaları ön plana çıkmıştır. Kendi işini kurup gelir elde etmeyi hedefleyen ancak içinde olduğu yoksulluk şartları sebebiyle herhangi bir kefil ya da teminat gösteremediği için formel finansal piyasalardan kredi alamayan bireyleri hedef alan mikro kredi uygulaması bütün dünyada büyük bir yankı uyandırmıştır (Güneş, 2009:39).

İlk olarak Bangladeş’te Profesör Muhammed Yunus tarafından bir deney uygulaması olarak başlatılmış olan Grameen Bank, faaliyetlerine ilk olarak Latin Amerika’da başlayan sonrasında da uygulama alanını Birleşik Devletler ve Afrika kıtasına kadar genişleten ACCION International, Hindistan’da bir kadın sendikası tarafınca kurulmuş olan Self-Employed Women’s Association’dır (Gökyay, 2008:20). 1970’li yıllardan başlayarak dünya da 2002 yılından itibaren de Türkiye’de uygulanma alanı bulan

mikro kredi sistemi kadın yoksulluğu ve kadın istihdamı üzerinde önemli etkilerde bulunmaktadır (Tay Bayramoğlu ve Dökmen, 2017:43).

Günümüzde çok sayı da mikro finansman sistemi dünya genelinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Ancak bu mikro finans programlarından şüphesiz öne çıkanı Grameen Bank Mikro finans Programı olmuştur (Demir,2015:142).

2.1.1. Mikro Finans, Mikro Finans Kuruluşu ve Mikro Kredi Kavramları

Gelişmemenin teorik kaynağı fakirliğe dayandırılıp, bu durum bir döngü olarak görülmektedir. Ragnar Nurkse tarafından geliştirilmiş olan “Fakirliğin Kısır Döngüsü” yaklaşımına göre; düşük gelir fakirliğe yol açmaktadır. Düşük gelir durumunda az tasarruf yapılır, bu duruma bağlı olarak az yatırım yapılır ve bunların sonucunda da düşük verim ile düşük gelir elde edilir. Bu sebeple yoksul olarak nitelendirilen kişilerin dışarıdan finansal kaynak almadan gelirlerini arttırmaları neredeyse imkansızdır (Özmen,2012:86).

Şekil 2: Fakirlik Kısır Döngüsü

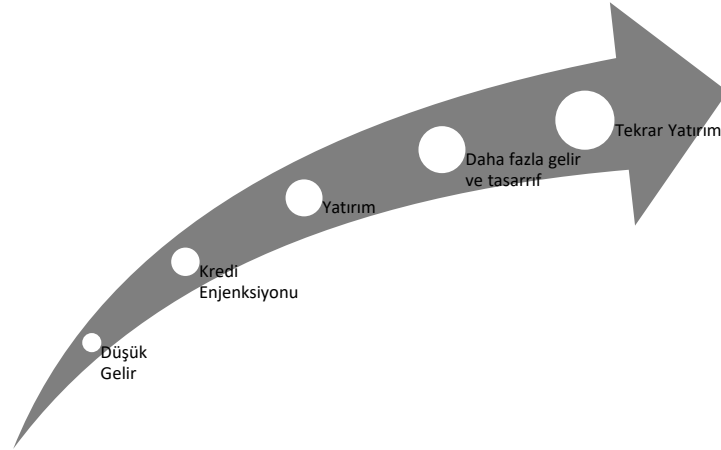

Kaynak: Altunç ve Almalı, 2016: 636.

Finansal kaynaklara erişmenin çeşitli yolları olmasına rağmen, yoksulluk içerisinde olan insanların pek çoğu bu finansal hizmetlere erişememekte ve kayıt dışı

yollara başvurmaktadır. Mikro kredi üzerine yapılan çalışmalarda mikro kredinin fakirlik çemberini kırarak, yoksul insanların bu döngünün dışına çıkmalarının sağlandığına ilişkin veriler bulunmaktadır (Özmen, 2012:120).

Şekil 3: Mikro kredilerle Kırılan Kısır Döngü

Kaynak: TGMP, 2020a

• Mikro Finans Kavramı

Dünya’da finans denildiği zaman ilk önce akla gelen bankacılık sektörüdür. Ticari bankalar: hane halkından, şirketlerden ve kamudan sabit bir faiz karşılığında sağlamış olduğu mevduatı müşterilerine kredi olarak sunan kar amaçlı kuruluşlardır. Bankalar ellerinde bulunan bu kaynağı kredi olarak kullanırken oldukça seçici davranmaktadırlar. Bankacılık sektörünün tam tersi olarak, herhangi bir teminat ve kredi geçmişi şartı aranmaksızın finansal hizmetlerin sunulması olarak tanımlanabilecek olan mikro finans uygulamaları yoksulluğun ortadan kaldırılması konusunda en etkili yollardan bir tanesi olarak ortaya çıkmaktadır (Özdemir ve Savaşan, 2017:24- 25).

Mikro finans temel anlamda 1970’li yıllarda mikro kredi uygulamasıyla Chitagong Üniversitesi ekonomi Profesörü Muhammed Yunus tarafından Bangladeş’in Cobra köyündeki yoksulluk içinde tefecilerden borçlanarak aldığı bambularla tabureler örerek geçimlerini sürdürmeye çalışan 42 kadına 27 dolar kredi verilmesiyle başlatılmıştır

(Yunus, 2003:14-24). Ancak yoksul insanlara kredi verilmesi, yeni başlayan bir olgu değildir.

Avrupa’da on beşinci yüzyıl başlarında Katolik Kilisesi tarafından dükkan sahiplerine yüksek faiz oranlarıyla borç veren tefecilere karşı alternatif olarak borç verilmiştir. Bir diğer örnek; 1700’lü yılların erken dönemlerinde ticari bankalardan kredi kullanamayan yoksullara yönelik finansal hizmetler sunan resmi kredi ve tasarruf kurumu olarak faaliyet gösteren İrlanda Kredi Fonu’dur (Demir, 2015:141). 1800’lü yılların başlarında Avrupa özellikle kırsal ve kentsel kesimler üzerinde yoğunlaşan tasarruf ve kredi kurumlarının ortaya çıkmasına tanık olmuştur. Finansal kooperatif hizmetini sunan ilk kurum Almanya ‘da inşa edilmiştir. Bu finansal kurum iki temel amaca sahipti. İlki, kırsal kesimin tefecilere olan zorunlu bağımlılıklarını ortadan kaldırmak, diğeri ise bu kesimlerin refahlarının arttırılmasıdır. Almanya’daki bu gelişmenin bir benzeri 1865 yılında Fransa’da ve 1900 yılında Quebec şehrinde meydana gelmiştir. Afrika, Latin Amerika ve Asya’da kurulmuş olan daha birçok finansal kurum ve kuruluşların temeli Avrupa’dakine dayanmaktadır (Gökyay, 2008:19).

Modern anlamda mikro finans hizmetleri Bangladeş’te Grameen Bank, Bolivya’da Prodem BankoSol, Latin Amerika’da Accion, Endonezya’da Bank Rakyat tarafınca benzer uygulama yöntemleriyle 1970’li yıllarda başlamıştır. Bu kurumlar, günümüzde yoksul insanlara hizmet sunmak için oldukça önemli ulusal kurumlar haline gelmiştir. Mikro finans kurumları, normal finansal kurumlardan farklı olarak daha küçük oranlı krediler şeklinde finansal hizmet sunmaktadırlar (Sakarya, 2006:100).

Mikro finans, bir ekonomide resmi finans kuruluşlarına erişim imkanı olmayan veya resmi finans kuruluşlarının hizmet vermedikleri ya da eksik hizmet verdikleri

yoksullar, gelir seviyesi düşük olan aileler ve bunların mikro girişimcileri için oluşturulmuş olan bir finansman çeşididir (Bayraktutan ve Akatay, 2012:6).

Mikro finans, temel anlamda düşük gelire sahip olan insanlara finansal hizmetler sağlanmasıdır. Diğer bir ifadeyle de düşük gelirlilerin gelir getirici faaliyetlerini finanse etmek, desteklemek, risklere karşı korumak için yüksek kaliteli ve uygun fiyatlı finansal hizmetlere erişimin kolay olduğu bir dünya düzenini öngören hareketi ifade etmektedir (Adıyaman, 2019:50).

Mikro kredi, mikro finans sisteminin bir alt türüdür. Mikro finans, bir ekonomideki çeşitli finans kuruluşlarından hizmet alma imkanı bulamayan, resmi finans kuruluşlarının yeterli hizmeti sunmadığı yoksullar, düşük gelirli aileler, kadınlar ve mikro girişimciler için oluşturulmuş olan bir finansman yöntemi olarak da tanımlanmaktadır. Birçok çalışma da mikro kredi ve mikro finans kavramları birbiri yerine kullanılmaktadır. Bunun asıl nedeni ise mikro finans hizmetinin büyük çoğunluğunu mikro kredi hizmetinin oluşturuyor olması ve mikro finansın 1970'li yıllar da ilk olarak mikro kredi hizmetinin sunulmasıyla başlamış olmasıdır (Öz ve Çolakoğlu, 2014:179).

Özetle, mikro finans, iş yapma ya da kendi işini kurma fikri olup gelir getirici bir faaliyette bulunmak amacıyla, küçük bir başlangıç sermayesine gereksinim duyan fakat gerekli olan bu sermayeyi bankalar gibi finansal kurumlardan elde edemeyen yoksul insanlara kredi imkanı verilmesidir (Kabakçı, 2017:13).

Mikro finans sistemi ülkeden ülkeye, bazen de aynı ülke içerisinde hizmet veren kuruluşlara göre farklılık göstermekle beraber, genel olarak şu özellikleri taşımaktadır (Ledgerwood, 1998:18):

- Küçük miktartlı krediler ve tasarruflar,
- Çoğu kayıt dışı sektörde faaliyet gösteren yoksul müşteri kitlesi,

- Klasik teminat yerine daha çok sosyal teminatlar,
- Kredi kullanıcıların geri ödeme durumlarına göre daha büyük miktarlı kredileri kullanma fırsatı,
- Güvenli ve nakit tasarruf ürünleri
- Hızlı bir şekilde işleyen kredi dağıtım sistemi
- Kredi kullanıcıların sürekli takibi ve gereken durumlarda krediden farklı desteklerin de sağlanması

Mikro finans en başta yoksul girişimcilere ve krediye ulaşamayan küçük işletmelere mikro kredi sağlanması şeklinde bir tanımlamaya sahiptir. Bu müşterilerin finansal hizmetlerden faydalanabilmesi için iki temel mekanizma; bireysel girişimciler ve küçük işletmeler için ilişkiye dayalı bankacılık modeli ve belirli sayıdaki girişimcinin bir araya gelip bir grup oluşturarak kredi ve diğer hizmetler için başvurduğu grup tabanlı modeldi. Zaman içinde bu mekanizma herkesin özellikle de yoksul durumda olanların, kredi de dahil olmak üzere çeşitli makul fiyatlı, yüksek kalitede finansal ürün ve hizmetlere ulaşabildiği büyük bir hareket haline dönüşmüştür (Goldberg, 2005:14).

• Mikro Finans Kuruluşu

Mikro finans kuruluşları, temel amacı mikro finansal aracılık faaliyetlerini yerine getirmek olan resmi işletmeler olarak tanımlanabilir (Korkmaz ve Bayramoğlu, 2007:103)

Mikro finans kuruluşları, banka ve diğer finansal kuruluşların sunmuş oldukları hizmete erişemeyen yoksul kişilere yönelik olarak faaliyetlerini sürdüren ve kredi, tasarruf, para transferi gibi finansal hizmetler sunan kuruluşlardır (Öner, 2007:5). Bu kuruluşlar farklı çalışma ilke ve yapısına sahiptirler. Aralarında Sivil toplum örgütleri, ticari bankalar, mikro finans konusunda uzmanlaşmış finansman kuruluşları ile kredi birliklerinin de yer

aldığı çeşitli kuruluşlar bulunmaktadır (Ateş ve Öğütoğulları, 2012:36). “Global Development Research Center, Virtual Library on Micro Credit” Koordinatörlerinden Hari Srinivas’ın sınıflandırmasına göre mikro finansman kuruluş modelleri 14 adettir. Bunlar (Demir,2016:60):

- Birlik modeli
- Garanti sağlayan kuruluş modeli
- Topluluk bankası modeli
- Kooperatif modeli
- Kredi birlikleri modeli
- Grameen tipi kuruluş modeli
- Grup modeli
- Bireysel model
- Aracı kuruluş modeli
- Sivil toplum örgütü modeli
- Grup baskısı modeli
- Rosca döner tasarruf modeli
- Kredi birlikleri modeli
- Küçük işyeri modeli
- Köy bankacılığı modelidir.

- **Mikro Kredi**

Genel çerçevede kayıt dışı olarak varlığını sürdüren küçük işletmelere veya kendi işini kurmak isteyen girişimcilere hammadde ve malzeme alımı, bunun yanında iş için gereken makine ve teçhizatın temini, işletme sermayesi ihtiyacının karşılanması gibi amaçlar halinde bir mikro finans kuruluşu tarafınca verilen kredilerdir. Verilen kredilerin

mikro krediler olarak nitelendirilmesinin nedeni tutarlarının banka ve diğer kredi veren finansal kurumların verdiği kredilere göre çok daha küçük olmasıdır (Ateş ve Ögütöğulları, 2012: 35).

Mikro kredinin temel hedefi, yoksul ve başlangıç sermayesine sahip olmayan kişilere, kendilerine bir iş kurabilmeleri ve gelir sağlamaları maksadıyla finansman kaynağı yaratmaktır. Mikro kredi, üretim süreci içinde yer olmayan yoksul insanlara finansman kaynağı tedarik edilmesi, bu kesimin üretim sürecine dahil edilmeleri ve ekonomik bağımlılıktan kurtulmalarının sağlanması özelliği ile diğer kredi türlerinden farklılık göstermektedir (Altunöz, 2018:213).

2.1.2. Mikro Kredinin Amaçları

Son yıllarda yoksullukla mücadelede önemli yöntemlerden birisi olan mikro kredi uygulaması, yoksul insanlara özellikle de kadınlara, klasik yollarla kredi alma imkanı bulunmayanlara bu yöntem ile ulaşabilmek, istihdam sağlayarak işsizliği azaltmak, gelir dağılımı adaletsizliğini azaltabilmek, yoksul kişileri içinde bulundukları yoksulluk durumundan kurtularak sosyal, ekonomik ve psikolojik yapılarına olumlu katkılarda bulunmak gibi birçok amaca sahiptir (Demir, 2015:145).

Mikro finans uygulamasında, küçük miktarlardaki kredilerle yoksul bireylerin kendi gelir getirici faaliyetlerini oluşturmaları ve böylelikle iktisadi hayatta üretim sürecine dahil olmaları amaçlanmıştır. Projenin temel esası, yoksul insanların ekonomik açıdan kendi yaşamlarının devamlılığını sağlayabilecek yeteneğe ve potansiyele sahip oldukları, fakat iş kurmak için yeterli sermayeye ulaşma imkanlarının olmadığı şeklinde açıklanabilir (Birgili ve Akbulaev, 2014:304).

2.1.3. Mikro Kredi Uygulamasındaki Temel Sistemler

Temelde mikro kredi hizmeti sunan kurumları üç kategoride sınıflandırmak mümkündür. Bunlar; resmi finansal kurumlar, yarı-resmi finansal kurumlar ve özellikle sistemin ortaya çıkış nedeni olarak kabul edilen tefecilik sisteminin de içinde bulunduğu gayrı-resmi finansal hizmet sunanlardır. Mikro finans sisteminin ilk uygulaması olan mikro kredileri ayrıntılı olarak sınıflandırmak da mümkündür. Buna göre mikro kredi uygulamaları şu şekilde sınıflandırılabilir (Grameen Bank, 2020):

- Geleneksel Gayrı resmi mikro kredi (tefeciler kredisi, rehin dükkanları, arkadaş ve akrabalarından alınan krediler, gayrı resmi pazarda tüketici kredisi vb.)
- Geleneksel gayrı resmi gruplara dayalı mikro kredi
- Konvansiyonel veya uzmanlaşmış olan bankalar aracılığıyla olan faaliyete dayalı mikro kredi (tarım, hayvancılık, balıkçılık ve el dokuma kredileri vb.)
- Özel bankalar aracılığı ile kırsal kredi
- Kooperatif mikro kredi(kooperatif kredi, tasarruf ve kredi birlikleri, kredi birliği, tasarruf bankaları vb.)
- Tüketici mikro kredi
- Banka ve Sivil Toplum Kuruluşları ortaklığı tabanlı mikro kredi
- Grameen tipi Mikro kredi Modeli veya Grameen kredisi

2.1.4. Mikro Kredi ve Mikro Finans Hizmeti Veren Kuruluş Modelleri

Mikro finans kurumları yukarıdaki belirtilen ayrımlardan farklı olarak on dört model ile kredi vermektedir. Bu modeller; Birlik Modeli, Banka Teminat Modeli, Topluluk Bankacılığı Modeli, Kooperatif Modeli, Kredi Birlikleri Modeli, Grameen Modeli, Grup Modeli, Bireysel Model, Aracı Modeli, Sivil Toplum Kuruluşları Modeli, Grup Baskısı

Modeli, Dönen Tasarruflar ve Kredi Kurumları Modeli, Küçük İşletmeler Modeli, Köy Bankacılığı Modelidir. Bunları sırasıyla (Grameen Bank, 2020):

- **Birlik Modeli:** Bu modelde hedef gruplar çeşitli mikro finans faaliyetlerinin ve diğer aktivitelerin başlatıldığı bir ilişki oluşturur. Bu tür uygulamalar tasarrufları da içerebilir. Modeldeki birlikler ya da gruplar genellikle gençler ve kadınlardan, politik/dini/kültürel meseleler konusunda birbirine yakın olan kişiler arasında küçük ölçekli işletmeler ve işle ilgili diğer konular için destek birlikleri oluşturulabilir.

- **Banka Teminat Modeli:** Adından da anlaşıldığı üzere ticari bir bankadan kredi almak için bir banka garantisi kullanılır. Bu garanti bir bağışçı ya da devlet kurumu yoluyla veya dahili olarak yani üye tasarrufları kullanılarak düzenlenebilir. Bu şekilde elde edilen krediler doğrudan bir bireye verilebileceği gibi aynı zamanda kendiliğinden oluşturulan bir gruba da verilebilir. Banka teminatı modeli bir tür sermaye garanti programıdır.

- **Topluluk Bankacılığı Modeli:** Topluluk Bankacılığı modeli temelde bütün toplumu tek bir birim olarak ele alıp, mikro finansın dağıtıldığı resmi veya yarı resmi kurumlar kurulmasına önderlik etmektedir. Bu tür kurumlar genel anlamda topluluk üyelerinin, topluluk bankasının çeşitli finansal faaliyetlerinde eğitilmesine olanak sağlayan Sivil Toplum Kuruluşları ve diğer kuruluşların büyük yardımları sonucunda oluşturulur.

- **Kooperatif Modeli:** Kooperatif; ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaç ya da isteklerini sahip olunan ve demokratik olarak kontrol edilen bir işletme aracılığı ile gönüllü olarak birleştiren kişiler tarafından oluşturulan özerk birliktir. Bazı kooperatifler, üyelerinin finansmanı ve tasarruf faaliyetlerini kendi görevleri olarak sayarlar.

- **Kredi Birlikleri Modeli:** Kredi birliği, üyelerinin yönettiği ve kendi kendine yardım sağlayan finansal kuruluştur. Paralarını birlikte biriktirip, gerektiğinde

birbirlerine makul faiz oranlarında krediler vermek için bir araya gelmiş grup ve kuruluşun üyelerinden oluşur. Üyelerin birçok ortak noktaya sahip kişilerden oluşur. Aynı işveren için çalışmak, aynı ibadet merkezine gidiyor olmak, aynı sendikaya mensup olmak ya da aynı toplulukta yaşıyor olmak gibi.

- **Grameen Modeli:** Grameen modeli Bangladeş'te ekonomi profesörü Muhammed Yunus tarafından başlatılan ve yoksul insanları hedef alan Grameen Bankası tarafından ortaya çıkmıştır. Temel anlamda aşağıdaki metodolojiyi benimsemektedir: Saha yöneticisinin beraberinde bir dizi çalışanla birlikte yaklaşık olarak 15 ile 22 köyü kapsayacak şekilde bir banka birimi kurulur. Yönetici, işçiler ile birlikte faaliyet gösterecekleri ortamı ve potansiyel müşterileri tanımlamak için köylere ziyaretlerde bulunarak oradaki kişileri bilgilendirir. Devamında uygun bulunan kişilere kredi kullandırılır.

- **Grup Modeli:** Grup modelinin ana felsefesi, bireysel düzeydeki var olan zayıflık ve aksaklıkların, bu bireylerin bir araya gelerek grup olmanın getirdiği toplu sorumluluk ve birlik bilinciyle üstesinden gelineceği gerçeğinde dayanmaktadır. Bireysel üyelerin bir araya gelerek oluşturduğu grup: eğitim, farkındalık oluşturma ve akran baskısı vb. gibi bir dizi amaç için kullanılır. Grup modelinin bir örneği "ortak yükümlülük" dür. Bir grup kredi aldığı zaman o grubun üyelerinden birisi krediyi geri ödeyemediği zaman diğerleri onun kredisini de ödemekle yükümlüdürler.

- **Bireysel Model:** Bireysel model, mikro kredilerin doğrudan borçluya verildiği kredi verme modelidir. Grup oluşturmaya ya da alınan kredinin geri ödenmesini sağlamak için baskı oluşturmaya dayanmaz. Bireysel model; beceri geliştirme, eğitim, farkındalık oluşturma ve sosyal yardım hizmetleri gibi diğer sosyo-ekonomik hizmetlerin sunulduğu geniş bir "kredi artı" programının alt dalıdır.

- **Aracılar Modeli:** Kredi verme sistemlerinden aracılık modeli, borç verenlerle borçlular arasında bir köprü işlevi görmektedir. Aracı, borçlular arasında kredilerin ödenmesi, kredi kullanmaya yönelik eğitimin verilmesi ve bazı durumlarda tasarruf programlarına başlanması konusunda kritik bir rol oynamaktadır. Aracılar tarafından geliştirilen işlemler finansman, program bağlantıları, eğitim ve araştırmayı da kapsayabilir. Bu tür faaliyetler uluslararası ve ulusal, bölgesel ve bireysel seviyelerde olabilir. Aracılar bireysel borç verenler, Sivil Toplum Kuruluşları, mikro girişim/mikro kredi programları ve ticari bankalar olabilmektedir. Borç verenler devlet kurumları, ticari bankalar ve uluslararası bağışçılar vb. olabilir.

- **Sivil Toplum Kuruluşları Modeli:** Sivil Toplum Kuruluşları mikro kredi konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Çeşitli boyutlarda aracılık rolünü de üstlenmektedirler. Sivil Toplum Kuruluşları mikro kredi programının başlaması ve bu programda yer alma konusunda aktif rol oynamışlardır. Aynı zamanda mikro kredi konusunda farkındalığın artırılmasında da yer almaktadırlar.

- **Grup Baskısı Modeli:** Grup baskısı modeli, mikro kredi programına katılımı ve geri ödemenin sağlanması konusunda borçlular ile proje katılımcıları arasındaki ahlaki ve diğer bağlantıları kullanmaktadır. Baskı grubunun üyeleri borç alan grup içerisindeki diğer üyeler olabileceği gibi (ilk kredi kullanan üyeler geri ödemelerini yapmadıkları zaman, diğer üyelerde kredi alamazlar. Bundan dolayı ilk üyelere geri ödeme yapmaları konusunda baskı yapılır); topluluk lideri, Sivil Toplu Kuruluşu çalışanları, saha görevlileri ve kredi hizmeti veren banka yetkilileri de olabilmektedir.

- **Dönen Tasarruflar ve Kredi Kurumları Modeli:** Dönen Tasarruflar ve Kredi Kurumları veya ROSCA'lar temelde ortak bir fona düzenli döngüsel katkılar yapan bir grup bireydir, sonrasında her döngüde grup üyelerinin her birine kredi verilmesi

şeklinde meydana gelen bir sistemdir. Bu şekilde her üyenin düzenli olarak verdiği aylık katkılarla diğer üyelere borç verilir. Döngüden sırası alma sırası geldiğinde bu tutarı düzenli/daha fazla aylık katkı payı ile birlikte geri öder. O ay paranın kime verileceği de kura, ortak karar veya teklif gibi yöntemlerle belirlenir.

- **Küçük İşletmeler Modeli:** “Kayıt dışı sektör” de hakim olan düşünce, bu sektör içindekilerin hayatlarını devam ettirebilmek için düşük verimlilikle çalışan ve çok az katma değer yaratan birimler olduğu şeklindeydi. Zamanla bu görüş değişmiş, küçük ve orta ölçekli işletmelere (KOBİ’ler) istihdam yaratmak, geliri arttırmak ve gerekli hizmet sunmak için daha fazla önem verilmeye başlanmıştır. Bu işletmelere uygulanan politikalar genellikle eğitim, teknik tavsiyeler, yönetimle ilgili temel ilkeler vb. gibi destekleyici sistemler şeklindeki doğrudan müdahaleler ve kolaylaştırıcı politikalar, beraberinde pazar ortamı şeklindeki dolaylı müdahaleler olarak sıralanabilir

- **Köy Bankacılığı Modeli:** Köy bankaları toplum esaslı kredi ve tasarruf birlikleridir. Genel olarak serbest mesleklerle yaşamlarını sürdürmeye çalışan 25 ile 50 arasında düşük gelirli kişiler tarafından oluşturulmaktadır. Köy bankasının başlangıç sermayesi yardım kuruluşlarından temin edilebilir, ancak bankanın yönetimi üyeleri tarafından sağlanmakta, üyelerini kendileri seçmekte, yöneticilerini kendileri belirlemekte, mevzuatı kendileri hazırlamakta aynı zamanda bireylere kredi verilmesi, ödemeler ve tasarrufların toplanması işlemlerini de kendileri yapmaktadırlar. Verilen krediler için herhangi bir teminat istenmemekte, grup üyelerinin her biri verilen kredinin kefili olmaktadır.

Yukarıda çeşitleri sayılan mikro kredi modellerinin kesin esaslarla birbirinden ayrılmadığı. Aslında bir modelin içinde diğer modellerinde temel felsefelerinin yer aldığı görülmektedir. Örneğin Gremaan Bank modelinde sivil toplum kuruluşları modeli, grup

baskısı modeli ve aracılık modelinin izleri görülmektedir. Mikro kredi düşük yoksul kadınların kendi kendilerine gelir getirici faaliyette bulunmasına olanak sağlayan, teminat ve kefalet gerek olmaksızın verilen küçük sermayelerdir. Bu tanımlamaya karşılık gelen model Grameen Bank modelidir. Bu nedenle mikro kredi uygulamalarında öne çıkan Grameen Mikro kredi Modeli ayrıntılı olarak incelenmektedir (Demir, 2015:149).

- **Grameen Mikro Kredi Modeli**

Mikro kredi tanım olarak, kendi işini kurmak ya da mevcut işini geliştirmek isteyen ancak gerekli olan sermayeye sahip olmayan yoksul durumdaki insanlara kendilerine gelir getirici bir iş kurmaları ya da mevcut olan işlerini geliştirebilmeleri için verilen küçük miktartlı kredilerdir. Mikro kredi tanımına karşılık gelen model Grameen Bankası mikro kredi modelidir.

Grameen Mikro Kredi Sisteminin Doğuşu : Chitagong Üniversitesi Profesörü Muhammed Yunus tarafından Grameen mikro kredi uygulamalarının temeli atılmıştır. 1974 yılında Bangladeş açlığın pençesine düştü, özellikle Dakka da iskelete dönen ve açlıktan ölmeye başlayan insanların sayısı gün geçtikçe artıyordu. Yoksulluğun en yoğun yaşandığı yerlerden birisi olan Cobra köyünde ziyaretlere başlayan Yunus, burada tefecilerden borç alarak yaptıkları işlerle geçimlerini sağlamaya çalışan kadınları görünce bu yoksulluğa bir nebze olsun çözüm olabilmesi için onlara hizmet verecek olan bir banka kurmaya karar verdi (Yunus, 2003:13- 24).

Yunus, insanlığın başına bela olan yoksulluk, işsizlik, açlık, sefalet vb. durumların çözümüne ilişkin bir çalışma alanı olan Grameen ile ilgili düşüncelerini;

“Grameen bana, insanoğlunun yaratıcılığına yönelik sarsılmaz bir inanç kazandırdı. Bu da beni, insanların açlık ve yoksulluk çilelerini çekmek üzere yaratılmış olmadıklarına inandırdı. Geçmişte de, bugün de de bu çileleri çekmelerinin nedeni, bizim bu konuyla karşılaştığımızda başlarımızı çevirmemizdir. Eğer istersek yoksulluğa yer

olmayan bir dünya yaratabileceğimize iyice ve kesinlikle inandım” sözleriyle dile getirmiştir (Yunus, 2003:9).

Muhammed Yunus yoksulları anlamak ve onlara daha iyi yardımcı olabilmek için Cobra köyüne ziyaretlere başlamış ve insanların içinde bulunduğu koşulları yakından gözlemlemiştir. Köydeki borç verme sistemini anlayabilmek için borç alan kadınların listesini çıkarmıştır. Toplamda 42 kadının aldığı para 27 dolardı. Bu her şeyin başlangıcı oldu. Muhammed Yunus’un tek amacı, bir insanın temsil ettiği her şeyi aşagıl原因 ve küçülten yoksulluk sorununa çözüm bulmaktır (Yunus, 2003:14-24). Bu amacı doğrultusunda da Bengalcende “köy bankası” anlamına gelen Grameen Bank ismini verdiği bankayı kurmuştur. Yunus’un da belirttiği üzere Grameen Bank, bağımlılığı değil, girişimciliği ve kendi kendine yeterliliği özendirmeyi amaçlamaktadır. Özellikle müşterilerinin %97’sinin kadın olması konunun özel bir amacını da göstermektedir. Kadınlara kredi verilmesi, toplumun genelinde yoksullukla mücadele boyutunda daha etkin bir rol oynamaktadır (Demir, 2015:152).

1997 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun hazırladığı rapor, mikro kredi programlarının özellikle kadınlara fayda sağladığını ve kadınların mutlak yoksulluğun ve gelir adaletsizliğinin devam ettiği bir dünyada güçlenmelerini sağladığını belirtmektedir. Rapor ayrıca birçok ülkede, mikro kredi programlarının yoksulluk içinde yaşayan insanların küçük kredilerden faydalanmaları sağlanarak üretken serbest meslekler elde etmeyi başardığını da belirtir (Grameen Bank,2020).

Grameen Mikro Kredi Sisteminin Genel Özellikleri: “Mikro kredi” kelimesi kullanıldığı zaman ilk akla gelen grameen tipi mikro kredidir. Grameen kredisinin ayırt edici özellikleri aşağıdaki sıralandığı gibidir, ancak her grameen tipi program bu özelliklerin tümünü bir arada taşımayabilir, bazı programlarda bu özelliklerin birkaçı ağır basabilirken başka bir programda da diğerleri daha güçlü olabilmektedir. Fakat genel

olarak her grameen tipi model bu özellikleri taşımaktadır. Bunlar sırasıyla (Grameen Bank, 2020):

- Kredinin bir insan hakkı olduğunu savunur.
- Misyonu yoksul insanların yoksulluğun üstesinden gelmelerine destek olmaktır.
- Grameen mikro kredilerin en önemli özelliği, herhangi bir teminat ve ya yasal uygulanabilirliği olan bir sözleşmeye dayanmaması, tümüyle güven esasına bağlı olmasıdır.
- Tüketimden daha ziyade gelir getirici faaliyetlerde genellikle serbest mesleklerle yoksullara barınma sağlanması önerilmektedir.
- Yoksulları, kredi değeri yüksek olarak sınıflandırdı ve onlara kredi vermeyi reddeden finansal kurumlara karşı bir meydan okuma olarak başlatıldı. Sonuç olarak da geleneksel bankacılığın temel metodolojisini kabul etmeyerek kendi metodolojisini oluşturdu.
- Halkın bankaya gitmemesi, bankanın halka gelmesi ilkesiyle yoksullara kapı adımı hizmet vermektedir.
- Bireylerin kredi alabilmek için diğer kredi kullanıcılarının oluşturduğu gruplara katılması gerekmektedir.
- Krediler, borçlu aldığı krediyi geri ödediği takdirde tekrar kullanılabilir.
- Aynı anda bir kredi kullanıcısı tarafından birden fazla türde kredi alınabilir.
- Kredi kullanıcıları için hem zorunlu, hem de gönüllü tasarruf programları uygulanır.
- Genel olarak bu krediler kar amacı gütmeyen kuruluşlar tarafından verilir.

Bu kuruluşlar faiz oranını programın sürdürülebilirliği ile orantılı bir düzeyde tutmak için

çaba harcamaktadır. Grameen mikro kredinin temel kuralı, faiz oranını ticari bankacılık sektöründe geçerli olan ve piyasa faiz oranına yakın tutmaktadır.

- Grameen mikro kredi için sosyal sermaye oluşturmak oldukça önemlidir.

Grameen Mikro Kredi Sisteminin Hedef Kitlesi: Mikro finans kuruluşu hizmetlerinin büyük kısmını mikro krediler oluşturmaktadır. Mikro kredi, resmi finans kuruluşlarının hizmetlerinden yararlanamayan yoksul bireylerin istihdama katılmaları ve küçük işletmeleri olan bireylerinde işletmelerini büyütmelerine fırsat sunmak için küçük miktarlarda kredi (mikro kredi) verilmesi idi (Tüzün Rad ve Altıkulaç, 2016:29). Bu tanımlamaya karşılık gelen model de Grameen mikro kredi modelidir.

Grameen Bank, yoksulun yoksulunu hedef almaktadır. Özellikle de kadınlara yönelik hizmet vermektedir. Kadınların ön planda olmasının temel nedeni ise finansal sisteme erişebilme ve ya ücretli çalışma olanaklarının erkeklere kıyasla daha düşük olması, aile içerisinde söz haklarının az olması ve geri plana itilmiş olmaları olabilir (Öner,2007: 41).

Kadınlar, yüksek doğurganlık düzeylerini az gelişmişliğe ve nüfus geliştirme sorununa bağlayan Malthus varsayımlarından dolayı da mikro kredi programlarının temel odağıdır. Doğurganlık düzeylerini azaltmak ve kadınların eğitim fırsatlarını arttırmak için özel politikalar izlenmiştir. Kadınların statüsünün ve kişisel güçlenmesinin daha iyi hale getirilmesi, kalkınma amaçlarına ulaşmak için oldukça önemli olarak görülmektedir. Ancak bu eşitsizliklerin azaltılması için büyük ölçüde çaba harcanmasına rağmen eğitim, sağlık, istihdam ve siyasi katılımlarda da eşitsizlik oldukça fazladır (Norwood, 2014:3).

Muhammed Yunus da, “*Bize krediyi çoğunlukla erkek olan evin reisine vermemiz de söylendi. Bunun yerine düşkün kadınları hedef aldık ve bu da yoksulluğa karşı en kararlı silahımız haline dönüştü*”.

Sözleriyle Grameen Bankasının önceliğinin kadınlar olduğunu belirtmiştir (Yunus, 2003:40). Grameen Bankası yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyal değişimler de gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Eskiden ikincil konumda olan kadınların artık kendilerinin ve ailelerinin kaderleri konusunda söz sahibi olmalarını da amaçlamaktadır(Yunus, 2003:148).

Mikro kredi deneyimleri kadınların, erkeklere göre daha uygun müşteriler olduğunu ortaya koymuştur. Kadınların tüketimden çok üretici ve gelir getirici faaliyetlere yöneldikleri ve haftalık ödemelerini düzenli bir şekilde yaptıkları görülmüştür. Kadınlar elde ettikleri gelirleri ailesi için harcarken gelişime ve değişime daha yatkın olduklarını ispatlamışlardır (Şengür, 2011:88).

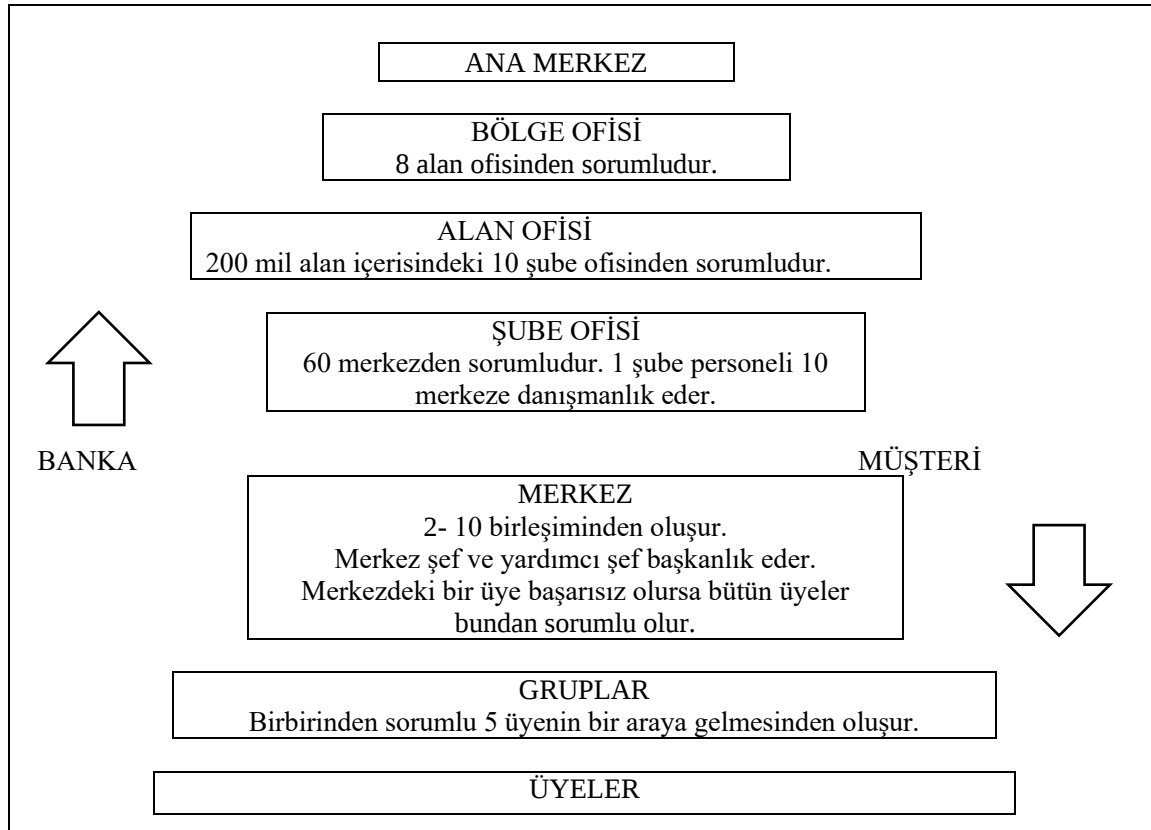
Açlık ve yoksulluktan kadınlar erkelere göre daha fazla etkilenmektedirler. Bangladeş'te yoksulluk herkes için zor iken, yoksul bir kadın olmak en acısıdır. Kadın eline küçük bir fırsat geçtiği zaman yoksulluktan kurtulabilmek için bütün gücüyle savaşılmaktadır Öte yandan, erkeğin ailesinden başka erkeğin ailesinden başka çeşitli öncelikleri bulunmaktadır. Bir baba ek bir gelir elde ettiği zaman önceliği kendisidir, bir anne gelir sağlamaya başladığı zaman ise ilk olarak öncelik verdiği çocukları, ikinci önceliği de evi olmaktadır (Yunus, 2003:104).

Mikro kredi uygulamasıyla toplum içerisindeki yoksulların, özellikle de kadınların ekonomik girişimlerine destek verilmesi ve bu zamana kadar mevcut olan, ancak ekonomik olarak değerlendirilmeyen bir unsurun ekonomiye kazandırılması sağlanmaktadır. Kadınların aile gelirlerine katkı sağlamaları, o aile bireylerinin yoksulluğunun sona ermesi için önemli bir destektir. Nitekim mikro kredi literatürde kadınların kendilerine iş olanakları oluşturmalarının teşvik edilmesinin yalnızca o ülkedeki

GSMH'ye katkı sağlamayacağı, beraberinde istihdam olanaklarının da artışını destekleyeceği düşünülmektedir (Çak, 2007:32).

Ancak kadınların, gelir sağlayabilecekleri bir iş yapabilmeleri için gerekli olan başlangıç sermayesine mevcut bankacılık sistemi ile ulaşabilmeleri, erkeklere göre daha zor olmaktadır (Kabakçı,2017:13). Bu noktada kadınların kendilerine iş imkanı yaratabilmeleri ve bu sayede içinde bulundukları yoksulluktan kurtulabilmeleri için mevcut bankacılık sistemine en iyi alternatif olarak Grameen Bankası karşımıza çıkmaktadır. *Grameen Bankası Sisteminin Kurumsal Yapısı:* Grameen Bankası projesi, 1983 yılında “Grameen Bankası” haline dönüşmüştür. İlk kurulduğu zamanda hisselerinin %60'ını devlet %40'ını ise müşterileri alıyordu. 1985- 1990 yılları arasında hisselerin %75'i müşterilerin %25'i ise devletin olmak üzere bu düzen değişti ve Grameen Bankası zamanla özel bir banka haline geldi (Yunus, 2003:210- 220). Grameen Bank'ın organizasyon yapısı Şekilde gösterildiği gibidir.

Şekil 4: Grameen Bankasının Organizasyon Yapısı

Kaynak: USAID, 2000: 52.

Bankanın faaliyetlerini ana merkez başkanlığında; bölge ofisleri, alan ofisleri, şubeler, merkezler ve üyeler olarak merkez ofise bağlı şekilde sürdürmektedir. Beşer kişiden oluşan gruplardan iki ile on arasındaki grubun birleşmesiyle merkezler oluşmakta ve her alan ofisi yetkilisi yaklaşık olarak on merkeze danışmanlık etmektedir.

Bir yerde kredi verme faaliyetlerine ilk başlanacağı zaman, orada öncelikle bir şube açılmaktadır. Yeni açılan şubeye bağlı merkez ve grup sayısı arttıkça şubenin çalışan sayısı da arttırılmaktadır. Bir şube altmış merkezden sorumludur, bu sebeple yeni açılan şubeye bağlı merkez sayısı altmışa ulaşınca şubeye yakın bir yerde yeni bir şube daha açılmaktadır. Sistem bu şekilde işlemekte, şubelerin sayısı arttıkça da alan ofisi ve bölge ofisi sayısı da arttırılmaktadır (Akbulaev vd. ,2017: 62).

Gruplar da beşer kişiden oluşmaktadır. Aynı grupta olan kişiler arasında kan bağı olması da kabul edilmemekte, haftanın belirli bir gün ve saatinde ortak bir mekanda bir araya gelerek toplantılar yapmakta, yapılan toplantılarda kredi ofisi yetkilileri grup üyelerinden kredi taksitlerini toplamaktadırlar.

Grameen Bankası'nın Kredi Türleri: Mikro finans kurumları daha öncesinde belirtildiği gibi on dört farklı model ile kredi verebilmektedir. Grameen mikro kredi modelinin kredi verme yöntemi diğerlerinden farklılık göstermektedir. Grameen modelinin ana prensibi, yoksul insanların bankaya ulaşamadığı durumlarda onlara ulaşmaktır. Grameen Bankası genel olarak müşterilerine dört tür kredi hizmeti sunmaktadır (Demir, 2015:155- 156):

- *Temel Kredi:* Grameen modelinde en yaygın olarak verilen kredi çeşididir. Üyelerine, herhangi bir ekonomik faaliyette bulunmaları için verilir.

- *Konut Kredisi:* Grameen Bank bünyesinde 1984 yılında uygulanmaya başlanan bir kredi türüdür. Konut kredisi genel olarak üyelerin konutlarını daha yaşanabilir hale getirmek için almış oldukları ve beş yıl içerisinde geri ödeyebilecekleri kredidir. Bu kredi için öngörülen faiz oranı %8'dir.

- *Yüksek Öğrenim Kredisi:* 1997 yılında Grameen Bankası müşterilerin başarılı çocukları için alacakları yükseköğretim kredisi adı altında yeni bir kredi çeşidi uygulamaya koymuştur. Yükseköğretimde okumakta olan çocukları bulunan müşteriler isterlerse bu krediyi alabilmektedirler. Krediler; giriş ücreti, kurs ücretleri, kırtasiye, gıda ve konaklama gibi masrafları karşılamak amacıyla tasarlanmıştır.

- *Mikro-Yatırım Kredisi:* Grameen Bankası, kullandıkları kredilerle yapmış oldukları işlerde hızlı bir şekilde ilerleme kaydeden müşterilerine mikro- yatırım kredisi

olarak adlandırılan daha büyük kredi fırsatı sunmaktadır. Kredi büyüklüğü konusunda bir kısıtlama bulunmamaktadır.

Grameen Bankasının Kredi Verme Süreci: Grameen Bankasının metodolojisi, geleneksel bankaların tam aksinedir. Geleneksel bankacılıkta, ne kadar çok varlığın varsa o kadar çok kredi alırsın mantığı işlemektedir. Bu da, eğer yoksulsan hiç bir şey alamazsın anlamına gelmektedir. Bundan dolayı geleneksel bankaların aksine Grameen Bank modelinde kredi herhangi bir teminata bağlı değildir. Grup sistemi iyi bir teminat olarak görülmektedir, çünkü bu sistemde üyeler birbirini denetlemektedir. Grameen Bank krediyi bir insan hakkı olarak görmektedir ve kredi verirken kişilerin sahip oldukları varlıkları değil potansiyellerini önemsemektedir (Öner, 2007: 42).

Grameen mikro kredi modelinde yaklaşık olarak 15 ile 22 köyü kapsayan, saha yöneticisi ve bir dizi banka çalışanı ile bir banka birimi kurulur. Yönetici ve çalışanlar işe, çalışacakları yerel ortamı tanımak ve potansiyel müşterileri tanımlamak için köylere ziyaretlerde bulunarak, yerel nüfusa, bankanın amacını ve çalışma şeklini açıklayarak başlar (Grameen Modeli, 2020). Tanıtım toplantılarından sonra gruplar oluşturulur ve her grup bey üyeden oluşur. Her grubun bir grup lideri belirlenmekte ve bu gruptaki kişiler birbiriyle akraba olamaması gerekmektedir.

İlk başta yalnızca iki üyeye kredi verilir. bu iki üye altı hafta boyunca geri ödemelerini düzenli bir şekilde yaparsa, iki üye daha kredi alabilir. Beş kişiden oluşan grupta en son krediyi grubun başkanı alır. Grup üyelerinden birinin ödemelerini aksatması halinde, grubun diğer üyeleri de kredi alamaz. Uygulamada, bir üye krediyi geri ödeme konusunda güçlük çekerse, diğer grup üyeleri bankaya geri ödemeyi güvence altına alacak bir çözüm ortaya koyarlar (Yunus, 2003:128). Her hafta sekiz grubun bir araya geldiği kırk grup üyesiyle banka şubasından ziyade belirlenen ortak bir merkezde banka yetkilisiyle

toplantılar düzenlenir (Armendariz ve Morduch, 2004:138). İş yükümlülükleriyle çakışmaması için bu toplantılar için genellikle sabah erken saatleri seçilir. Bu haftalık toplantılarda üyeler kredi ödemelerini yapmakta, tasarruf hesaplarına para yatırmakta ve yeni kredi talepleriyle ilgilendikleri başka konularla ilgili görüşürler (Yunus, 2003:129).

Grameen Bankasının Geri Ödeme Mekanizmasının İşleyişi: Grameen’de her zaman işletmede sadelik en üst düzeyde tutulmaya çalışılmış, Bu sebeple de basit bir sistem oluşturulmuştur (Yunus, 2003:131):

- Bir yıl süreli krediler,
- Haftalık eşit taksitler
- Kredi verildikten bir hafta sonra geri ödemelerin başlaması,
- Yüzde yirmi faiz oranı,
- Elli hafta boyunca geri ödemeler yüzde iki tutarındadır,
- Faiz ödemeleri bin takalık bir kredi için haftada iki takayı bulmaktadır.

Çeşitli denemelerden sonra bu geri ödeme sisteminin uygun olduğuna karar verilmiştir. Ticari bankalar faaliyetlerinde, müşterilerine talepleri doğrultusunda sağlanan ödenekler ile bireylerin bu ödenekleri değerlendirmeleri ve banka yetkilileri ile yaptıkları ödeme planlarına göre anapara ve faizi toplamında geri ödeme yapmaları sağlanmaktadır. Grameen Bankasının sunduğu mikro kredi hizmetlerinde ise verilen krediler haftalık olarak ve taksit sayıları fazla tutularak bireylerin hem ekonomik hem de psikolojik açıdan rahat olmaları düşünülerek ödeme sistemi uygulanmaktadır (Sürücü Bahar, 2015:58).

İlk başta küçük miktarlarla başlayan mikro krediler, müşterilerin geri ödemeleri iyi bir şekilde devam ederse miktar olarak da artmaktadır. Bütün kredi borcunu başarılı bir şekilde ödeyen müşteriler daha yüksek krediler de kullanabilmektedirler (Şengür, 2011: 88-89).

Grameen Bankasının Fon Kaynakları: Mikro kredi sistemi dünya genelinde oldukça yaygınlaşmıştır. Ancak sistemin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi ve yoksul bireylerin bundan yararlanabilmeleri koşullara bağlıdır. Bu koşullar sistemin amaçlarını gerçekleştirmek için fon temini ve sürdürülebilirliğin olmasıdır (Şengür, 2011: 89).

Mikro kredi kuruluşları, genel olarak finansal sürdürülebilirliği sağlamaya çalışmaktadır. Bu durum onları idari ve finansal maliyetler ile geri ödenmeyecek borçlar ve enflasyonu karşılayacak sevide bir faiz oranı belirlemeye yöneltmektedir. Bu sebeple de faizler ticari bankaların faizleri ile aynı ya da ondan biraz daha yüksek olmaktadır. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerin birçoğunun enflasyon oranı yüksek seviyelerdedir, bu da faizlerin yüksek düzeyde belirlenmesinin nedenlerinden birisidir (Baltacı, 2011: 57).

Mali süreçler ve kuruluşların sürdürülebilirliği ile ihtiyaç duyulan fonların karşılanabilmesi doğru orantılıdır. İlk olarak kendi programlarını hayata geçirebilecek düzeyde fon rezervinin oluşması gerekmektedir ki böylelikle kuruluş varlığını devam ettirebilsin. Grameen Bankası ise gereken mali desteği özel vakıflar, Birleşmiş Milletler, halk fonları olarak adlandırılan fonlar ve vakıf kapsamındaki tasarruflarla elde edilen gelirler olarak sayılabilir (Sürücü Bahar, 2015:61).

Ancak kuruluşundan bu yana hem yurt içi hem de yurt dışı kuruluşlardan büyük oranda yardım fonları alan Grameen Bankası, 1995 yılından itibaren yeni bir yardım fonu almama kararı almıştır ve bu tarihten itibaren herhangi bir yardım fonuna gereksinim duymaksızın faaliyetlerini devam ettirmektedir (Öner, 2010:49).

2.1.5. Mikro Finans Kuruluşlarının Geleneksel Bankacılık Sisteminden Farkları

Genel olarak mikro finans sistemi ile geleneksel bankacılık sisteminin arasındaki farkların belirlenmesi ile beraberinde Mikro finans kuruluşu olan Grameen

Bank mikro kredi modelinin de farklılıkları ortaya konulmaktadır. Bu farklılıklar tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 14: Geleneksel Bankacılık ve Mikro Finansın Farkları

	Geleneksel Bankacılık	Mikro Finans
Kredi Verme Tekniği	- Teminata dayalı - Aşırı Dokümantasyon - Daha az emek yoğun	- Karaktere ve nakit akışına dayalı - Asgari dokümantasyon - Daha çok emek yoğun
Ürün Tipi	- Daha büyük miktar - Daha uzun vade - Daha düşük faizli - Daha çok hizmet	- Daha düşük miktar - Daha kısa vadeli - Daha yüksek faizli - Daha sınırlı hizmet
Müşteri Portföyü	- Orta ve üst gelir	- Yoksulluk sınırında veya altında yaşayanlar/Dezavantajlı gruplar

Kaynak: Demir, 2015: 158.

Mikro kredi veya mikro kredi uygulamalarının da içinde olduğu mikro finans sisteminin geleneksel bankacılık sektöründen farklı olduğu ve hatta birbirinin tam tersi anlayışlarının olduğu görülmektedir. Grameen Bankasının geleneksel bir bankadan farklı yönlerini ayrıntılı olarak ele alacak olursak (Yunus, 2003:145-148);

1. Geleneksel bankalar müşterilerinin bankaya gelmelerini isterler, ancak Grameen Bankası sistemi insanların bankaya gelmelerine değil bankanın insanlara gitmesi gerektiği anlayışına sahiptir. Bu özellikle muhafazakâr ülkelerde kadın müşterilere ulaşabilmesi açısından yalnızca bir halkla ilişkiler yöntemi olmamakla beraber, pazarlama stratejileri açısından da oldukça büyük öneme sahiptir.

2. Geleneksel banka şubelerinde sıra bekleme ve buna bağlı olarak oluşan kuyruklar vardır. Grameen Bankası ofislerinde böyle bir durum söz konusu değildir, kuyrukta bekleyen hiç kimseyi göremezsiniz.

3. Geleneksel bankalar herhangi bir konuda karar almadan önce bilançolarını inceleyerek borç/özkaynak oranlarına, kârlılığa, net cari değerlere ve ödeme planlarını göz önüne almaktadırlar. Grameen Bankasında karar alınacağı zaman bunlar göz önüne alınmamakla birlikte bunların dikkate alınması bile yasaktır.

4. Geleneksel bankalar müşterilerine kefil veya borçlarına karşılık bir şeyleri ipotek ettirme durumunda bırakmaktadır. Grameen Bankası ise müşterilerinin ellerinde ne kadar birikim veya servet bulunduğuyula ilgilenmez aksine onların ne kadar yoksul olduğuna ve ne kadar az birikime sahip olduklarına bakar.

5. Geleneksel bankalar hükümetin ve sektörel ölçeğin belirlemiş olduğu sınırlar için bankanın kârlarını en üst seviyeye çıkarmak üzere sadece hissedarlarına karşı sorumludurlar. Grameen Bankası ise müşterilerine karşı sorumludur. Bu açıdan daha çok kooperatiflere benzemektedir.

6. Başarılı bir ticari banka yüksek seviyelerde kâr elde ederek, hissedarlarına yüksek oranda kazanım sağlamaktadır. Grameen Bankası da müşterilerine yüksek oranda kâr sağlama amacına sahiptir. Bu da genellikle müşterilerine konut ve artan yaşam standardı olarak gerçekleşmektedir. Grameen Bankasında insanların ihtiyaçları ve refahları yan bir amaç olmayıp, her şeyden önce gelmektedir.

7. Personel eğitimleri geleneksel bankalarda sınıflarda yapılırken, Grameen Bankasında eğitimlerin pek azı sınıflarda yapılır. Grameen Bankasının anlayışına göre personel için en iyi eğitim, halk arasında çalışmakla alınır. Yani Grameen Bankası eğitimlerini doğrudan sahada yapmaktadır.

8. Geleneksel bankaların yıllık raporlarında büyük çoğunluk ekonomik etkinliğe ayrılacaktır. Grameen Bankasının yıllık raporlarında çok az sayıda ekonomik etkinlik sıralanır, daha çok müşteriler için kazançlı işlere yer verilir.

9. Geleneksel bankalar müşteriyle ilk başta krediyi ödemeye yetecek teminatı olup olmadığı gibi sebeplerle ilgilenir. Sonrasında da müşterinin borcunu ödememesi durumunda tekrar muhatap olur. Aksi taktir de müşterilerini hatırlamazlar. Grameen Bankası ise müşterileriyle ilk gün olduğu gibi evlerine yaptıkları haftalık ve aylık

ziyaretlerle ekonomik durumlarının yerinde olup olmadığı, krediyi geri ödeyebilecek durumda olup olmadığını ve bütün ailenin yarar sağlayıp sağlamadığını sürekli kontrol eder.

10. Geleneksel bankalarda ilişkiler güvensizlik üzerine kurulmuştur. Grameen için ilişki tamamen güvene dayalıdır. Grameen Bankası ile müşteriler arasında herhangi bir hukuki dayanak yoktur. Her gün kredi olarak verilen paralar hiçbir yasal aracın koruması altında değildir.

11. Geleneksel bankaların müşterileri genellikle hep yoksulluk sınırının epeyce üzerindeki kişilerdir. Grameen Bankasının müşterinin ise büyük çoğunluğu yoksulluk sınırının altında yer almaktadır (Yunus, 2003:145- 148).

Dünya genelinde mikro finans sistemi kapsamında mikro kredi uygulamalarına olan talep gün geçtikçe artmaktadır. Uygulamanın gelecekte daha iyi bir şekilde varlığını sürdüreceği yönünde yorumlamalar yapılmaktadır. Rhyne ve Otero (2006) uygulamanın gelecek on yılını ele aldıkları zaman sağlık, eğitim, çevre, barınma ve iş fırsatları olarak mikro finans kuruluşlarının yaşam kalitesini etkileyecek unsurlar üzerinde önemli ölçüde katkılar sağlayacağını belirtmişlerdir (Rhyne ve Otero, 2006:51).

Bu doğrultuda Mikro finans sistemi ve bu sistem kapsamındaki en temel uygulama olan mikro kredi uygulamaları dünya genelinde de, Türkiye’de de yaygın bir şekilde varlığını sürdürmektedir.

2.2. Dünyada Mikro Kredi Uygulamaları

Temelleri 1970’li yıllarda Bangladeş’te İktisat Profesörü Muhammed Yunus tarafından atılan mikro finans sistemi ve mikro kredi uygulaması ilerleyen yıllarda uluslararası arenada kabul görmüş ve düzenlenen zirveler ve toplantılarla birlikte giderek yaygınlık kazanmıştır.

Mikro kredi uygulamasının Bangladeş, Brezilya ve diğer bazı ülkelerdeki ilk deneyimleri dışında, dünya genelinde uygulamaların yaygınlık kazandığı yıllar 1980'lerdir (Soyak,2010:134). Mikro kredi uygulamalarının odak noktası 1980 öncesinde daha çok tarıma yoğunlaşmaktaydı, ancak 1980'lerden bu yana odak nokta tarım dışı mikro girişimciler, özellikle de kadınlar olmuştur(Simojoki, 2003: 50).

1980'lerde, mikro kredi uygulamaları ile yoksullara kredi imkanı sunulmuş ve uygulanan programlarda görülmüştür ki kredilerden faydalanan insanlar, özellikle de kadınlar ticari bankalardan kredi kullananlara göre daha fazla başarı sağlamışlardır. Yapılan uygulamalar çerçevesinde yoksul insanların kullandıkları kredileri faiziyle birlikte geri ödemeye istekli oldukları ve bu ödemeleri zamanında yapabildikleri görülmüştür. Mikro kredi uygulamalarına ilk dönemlerde başlayan kuruluşlar arasında, Bangladeş'te Grameen Bank, hizmet vermeye ilk olarak Latin Amerika'da başlayıp daha sonra uygulama alanını Birleşik Devletler ve Afrika kıtasına genişleten Accion International, Hindistan'da bir kadın sendikası tarafından kurulmuş olan Self-Employed Women's Association vardır. Bu kuruluşlar günümüzde de faaliyetlerini sürdürmekte ve birçok ülkede de bu programların aynıları ya da benzeri uygulamaları mevcuttur (Abay, 2018:62).

Mikro kredi uygulamaları ile ilgili uluslararası alanda İlk Mikro kredi Zirvesi 2-4 Şubat 1997 tarihleri arasında 137 ülkeden gelen 2900 den fazla katılımcıyla Washington'da düzenlenmiştir. Zirvede, 2005 yılına kadar dünyadaki en yoksul 100 milyon aileye ve özellikle de bu ailelerin kadın üyelerine ulaşılması kararlaştırılmıştır. Bu alandaki en başarılı mikro kredi uygulamalarının paylaşımı ve daha başarılı uygulamaların teşvik edilmesi hedeflenmiş ve bu doğrultuda uluslararası finans kurumları, mikro kredi uygulayıcıları, eğitim kurumları ve sivil toplum kuruluşları bir araya getirilmiştir. 1997 zirvesinin başarısından sonra bir dize küresel ve bölgesel toplantılar gerçekleştirildi.

1997'de dünyanın en yoksul ailelerinden 7,6 milyonuna ulaşmasından 2007'de 100 milyondan fazlasına ulaştığı kampanyanın ilk aşamasının başarısıyla kampanyanın genişletilmesine karar verilmiştir(Microcredit Summit, 2020). 2006 yılında Kanada'nın Halifax Bölgesinde toplanan mikro kredi zirvesinde 2015 yılında ulaşılması istenen iki yeni amaç belirlenmiştir(State of The Campaing, 2020):

1) Kendi işini kurmaya yönelik finansal hizmetler için büyük çoğunluğu kadınlar olan dünya genelindeki en yoksul 175 milyon aileye ulaşmak.

2) 100 milyon ailenin aşırı yoksulluk durumundan kurtararak yaşamlarını iyi bir şekilde sürdürmelerine yardımcı olmak.

31 Aralık 2006 tarihinden itibaren 3.316 mikro finans kuruluşunun göndermiş oldukları araştırma sonuçlarına göre 133.030.913 müşteriye ulaştıkları belirlenmiştir. Bunların 92.922.574 kişinin programlara katıldıklarında yoksulluk sınırının altında oldukları görülmüştür. Bununla birlikte bu program çerçevesinde belirtilen yoksulluk sınırının altında olan kişilerin %90,1'inin Asya kıtasında yaşadıkları belirlenmiştir. Bu kıtada bu denli geniş bir hizmet sunulmasının temel sebepleri arasında mikro kredi hizmetlerinin Bangladeş'te uygulanmaya başlanması yer almaktadır. Fakat en önemli sebep ise bu kıtada yaşayan yoksulların dünyada bir doların altında yaşayan nüfusun %63,5'ini oluşturmasıdır (Gökyay,2008: 55-56). Sonuncusu olan 18. Mikro kredi Zirvesi' de 14-17 Mart 2016 tarihleri arasında Birleşik Arap Emirliklerinin başkenti Abu Dabi'de düzenlenmiştir. Zirvenin yoksulluğun azaltılmasındaki en iyi uygulamaların kullanılmasını teşvik etmesi için bir fırsat olacağı düşünülmekte ve mikro kredi kullanımında fırsatların geliştirilmesi noktasında da paydaşlara yardımcı olunması amaçlanmaktadır (Bayramoğlu ve Dökmen,2017: 46).

Mikro kredi Zirvesi Kampanyasının en son yayınlamış olduğu 2015 yılı raporuna göre, 1997 yılında, dünya genelinden 13 milyon müşteriye ulaşılmış ve bunların 8 milyonu en yoksul kişilerden oluşmaktaydı. 2013 yılına kadar bu rakam 211 milyona ulaştı ve bunların toplamda 114 milyonu en yoksul kişilerdir. Böylelikle 2006 yılında belirlenmiş olan hedeflerin her ikisine de ulaşılmıştır (Morduch, 2016:5).

1997 yılında düzenlenen ilk Mikro kredi Zirvesinden günümüze kadar mikro kredi ile ilgili küresel manzara ciddi ölçüde değişmiştir (yalnızca finansal hizmetlere ulaşılması yönünden değil, dünyanın bu konuya bakışı noktasında da). Mikro finans büyüdüğü halde, yoksulluk üzerinde henüz tam anlamıyla bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür. Kampanya bu nokta da artık yalnızca ulaşılan müşteri sayısına değil, aynı zamanda uygulayıcıların çalışmalarının kalitesine de odaklanan dört temel temaya sahiptir (Abay,2018: 63). Bunlar (Microcredit Summit, 2020):

- Yoksullara ulaşmak: Geleneksel bankacılık sektörünün göz ardı ettiği herkes için finansal içermenin önemi kabul edilse de, Kampanya özellikle en yoksul ailelere ulaşmaya odaklanmıştır. Bunlar gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk sınırının altında yaşayan ailelerdir. Sanayileşmiş ülkelerde Kampanya, kendi ülkelerinin yoksulluk sınırının altında yaşayanların tümüne odaklanmıştır.

- Kadınları Güçlendirmek: Deneyimler, kadınların iyi bir kredi kullanıcısı olduğunu ve kadınların aile üyelerine erkeklerden daha fazla fayda sağlama eğiliminde olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda, kadınlar gelir elde ederek hem hane içinde, hem de toplu içinde daha yüksek bir statü elde ederler.

- Finansal Öz Sürdürülebilirlik: Deneyimler, gelişmekte olan ülkelerdeki mikro kredi programlarının faiz oranlarını ve ücretlerini neticesinde işletmenin finansal maliyetlerini karşılayacak şekilde yapılandırarak daha fazla verim elde edileceğini

göstermiştir. Endüstrileşmiş ülkelerdeki ekonomik bağlam içerik olarak farklılık arz etse de, Zirve bu ülkelerdeki programları kendi kendilerini finanse etme yollarını keşfetmeye teşvik ediyor, böylece işletme maliyetleri doğrudan program hizmetlerinden elde edilen gelirlerle karşılanır.

- Pozitif Ölçülebilir Bir Etki: Program geri ödeme oranları gibi mali tedbirler bir mikro kredi kurumunun gücünün bir göstergesi iken, Kampanya yoksulluk sınırı altında yaşayanların hayatları üzerinde olumlu, ölçülebilir bir etkiye sahip programlara bağlıdır. Kampanyanın 100 Milyonluk Projesi, mikro finans müşterilerinin yoksulluktan çıkmasına en iyi şekilde yardımcı olan ürünün ve hizmetin üretmesini sağlamak için yoksulluk ölçüm araçlarıyla veri toplanması bu çabayla doğrudan bağlantılıdır

Mikro kredi uygulamalarının Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu gibi çeşitli uluslararası kuruluşların da yoğun ilgisini çekmiş, Birleşmiş Milletler 2005 yılını “Uluslararası Mikro kredi Yılı” ilân etmiştir. Yoksulluğun azaltılması konusunda mikro kredilerin etkin bir araç olarak tanıtılması ile de bununla ilgili politikalar uygulanmasına karar verilmiştir (Aşkın ve Barış,2015: 69). Mikro kredi uygulamalarının gelişimini sağlayan oluşumlardan biriside CGAP (En Yoksullara Yardım İçin Dayanışma Grubu) ‘tır. Dünya genelindeki yoksullukla mücadele edilmesine ilişkin ortak bir anlayış ve dilin oluşumu için CGAP, Dünya Bankası ve UNDP ile işbirliği içerisinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Dünya Bankası, CGAP aracılığıyla bağışta bulunanlar ile uluslararası finansal kuruluşlarla işbirliği yaparak finansal hizmetlerin aşırı yoksul insanlara ulaştırılabilmesi için Mikro finans Kuruluşlarının kapasitelerinin genişletilmesini ve geliştirilmesini sağlamaktadır (Sancak Baktır ve Erdem, 2015: 57).

Mikro kredi uygulamaları ilk olarak yoksulluk sorununun yoğun olarak baş gösterdiği Asya ve Afrika ülkelerinde başlatılmış, daha sonra ise diğer kıtalarda bulunan

ülkelerde uygulanmıştır. Bu ülkeler arasında yalnızca az gelişmiş ülkeler değil aynı zamanda gelişmiş ülkelerde bulunmaktadır. Çünkü yoksulluk, sadece az gelişmiş ülkelerin sorunu değil, gelişmiş ülkelerde de görülmeye başlanan küresel bir sorun halini almıştır. Bu durum yoksullukla mücadele konusunda uygulamaların küresel boyutlarda olmasını zorunlu hale getirmiştir(Abay, 2018: 64).

Bu anlamda mikro kredi, hem politika yapıcılar hem de akademik çevre tarafından istihdamın artırılması ve yoksullukla mücadele edilmesinde önemli bir araç olarak görülmüştür. Bu doğrultuda birçok ülkede mikro kredi programları uygulamaya konularak başarılı çalışmalara imza atılmıştır. Bu uygulamaların en başarılı örnekleri ise; Bangladeş'te Grameen Bank, Bolivya'da Bonco Sol ve Endonezya'da Bank Rakyat olmuştur (İçöz, 2019: 10).

Tablo 15.'de bölgelere göre mikro finans hizmetlerinden yararlanan müşterilerle ilgili veriler yer almaktadır. Mikro kredi Zirvesinin son yayınlanan 2015 yılı raporunda; 31 Aralık 2013 itibariyle, 3.098 mikro finans kuruluşunun 211.119.547 kişiye mikro kredi imkanı sağladığını bildirilmiştir. Ayrıyeten toplam kredi kullanıcısı müşterilerin 189.341.795'i mikro kredi programlarının odak noktası olan kadınlardan oluşmaktadır. Mikro kredi kullanıcısı 211.119.547 kişinin 114.311.586'sı aşırı yoksulluk içerisinde yaşamaktadır. Bunlarında 94.388.701'i de en yoksul kadınlardan oluşmaktadır.

Tablo 15: Bölgelere Göre Mikro finans Hizmetlerinden Yararlanan Müşteriler (2013)

Bölgeler	Mikro finans Kuruluşu Sayısı	Toplam Müşteri Sayısı	Toplam Kadın Müşteri Sayısı	En Yoksul Müşteri Sayısı	En Yoksul Kadın Müşteri Sayısı
Sahra Altı Afrika	1.045	15.945.279	8.581.990	8.727.527	5.875.258
Asya ve Pasifik	1.119	166.908.164	166.908.164	101.427.062	85.522.494
Latin Amerika ve Karayipler	672	17.407.431	10.725.880	2.751.885	2.008.379

Orta ve Kuzey Afrika	99	5.279.706	2.785.940	1.250.061	908.991
Gelişmekte Olan Ülke Toplamı	2.935	205.540.580	189.001.974	114.156.535	94.315.122
Kuzey Amerika ve Batı Avrupa	87	168.815	57.000	42.101	23.361
Doğu Avrupa ve Merkez Asya	76	5.410.152	282.821	112.950	50.218
Gelişmiş Ülke Toplamı	163	5.578.967	339.821	155.051	73.579
Global Toplam	3.098	211.119.547	189.341.795	114.311.586	94.388.701

Kaynak: Morduch, 2016:7.

Tablo 15. incelendiğinde, toplam 3.098 Mikro finans Kuruluşundan 1045'inin Sahra-altı Afrika'da, 1119'unun Asya ve Pasifik'te, ve 672'sinini de Latin Amerika ve Karayipler'de olduğu görülmektedir. Mikro finans Kuruluşlarının en fazla olduğu bölge Asya ve Pasifik'tir. Asya ve Pasifik bölgesini de mikro kredi uygulamalarının en başarılı örneklerinin bulunduğu Çin, Hindistan ve mikro kredi uygulamasının ilk ortaya çıktığı ülke olan Bangladeş temsil etmektedir.

Tablo 15' e bakıldığında, Gelişmekte Olan Ülkelerin mikro kredi kullanan toplam müşteri sayısı ve toplam kadın müşteri sayısı Gelişmiş ülkelere göre çok daha fazladır.

Gelişmekte Olan Ülkelere bakıldığında en yoksul müşteri sayısının 114.156.535 olduğu, bununda 94.315.122'sinin en yoksul kadın müşterilerden oluştuğu görülmektedir. Bu rakamlardan anlaşılabileceği üzere gelişmekte Olan Ülkelerde mikro kredi hizmetlerinden yararlanan müşterilerin neredeyse tamamına yakını kadınlardan oluşmaktadır. Bu durumdan da asıl amacı yoksulluk içerisinde olan ve geçimlerini sağlayabilmek için bir iş yapabilmek için gerekli olan finansal desteği bulamayan kadınlara

bir finansal destek imkanı sağlamak olan mikro kredi programlarının amacına ulaştığı anlaşılmaktadır. Kadınlar böylelikle az da olsa kendi ekonomik özgürlüklerini elde etmekte ve kendi kararlarını kendileri alan bireyler haline gelmektedirler. Kadınlar mikro krediyi kullanarak hem kendilerinin hem de ailelerinin sosyoekonomik düzeylerinde erkeklere kıyasla daha fazla iyileşme meydana getirmektedir. Bu durumda da kadın müşteri sayısının fazla olması toplum geneli için iyileşme anlamına gelmektedir.

Global toplama bakıldığında da, 2013 yılı itibarıyla 3.098 Mikro finans Kuruluşunun toplam 211.119.547 müşteri sayısına ulaştığı, bu sayının 189.341.795'ini kadın müşterilerin oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 16: 1997-2013 Yılları Arası MFK, Müşteri ve Yoksul Müşteri Sayısındaki Gelişmeler

Tarih	MFK Sayısı	Müşteri Sayısı	En Yoksul Müşteri Sayısı
1997	618	13.478.797	7.600.000
1998	925	20.938.899	12.221.918
1999	1.065	23.555.689	13.779.872
2000	1.567	30.681.107	19.327.451
2001	2.186	54.932.235	26.878.332
2002	2.572	67.606.080	41.594.778
2003	2.931	80.868.343	54.785.433
2004	3.164	92.270.289	66.614.871
2005	3.133	113.030.913	81.949.036
2006	3.316	133.030.913	92.922.574
2007	3.552	154.825.825	106.584.679
2009*	3.589	190.135.080	128.220.051
2010	3.562	205.314.502	137.547.441
2011	3.703	195.014.970	124.293.727
2010	3.718	203.509.307	115.584.445
2013	3.098	211.119.547	114.311.586

Kaynak: State Of The Microcredit Summit Campaing Report, 2012: 35. Morduch, 2016: 5

*2008 yılı için veriler mevcut değildir.

1997 Yılından 2013 yılına kadar hem Mikro finans Kuruluşlarının (MFK) sayısında hem de ulaşılan müşteri ve en yoksul müşteri sayısında büyük artışlar meydana gelmiştir. Bu durumdan yola çıkarak dünya genelinde yoksulların mikro kredi programlarından her geçen gün daha fazla yararlanmaya başladıkları yorumu yapılabilir.

Dünya'daki yoksulların beşte dördü Asya'da yaşadığından dolayı, mikro kredi programlarının buralarda uygulanması yoksulluğun yeryüzünden silinmesi için iyi bir adımdır (Yunus, 2003:228). Asya'da Bangladeş, Afganistan, Bhutan, Çin, Endonezya, Fiji, Filipinler, Hindistan, Kamboçya, Kırgızistan, Lübnan, Malezya, Nepal, Pakistan, Sri Lanka ve Vietnam'da Grameen benzeri mikro kredi programları uygulanmaktadır(Döşeyen, 2007: 38). Dünya genelindeki yoksulların sayısının en yoğun olduğu yer olmasından dolayı mikro kredi programlarının en iyi ve en verimli uygulama alanı bulduğu yerlerin Asya ülkeleri olduğunu söylemek mümkündür. O denli yoksulluğun içerisinde yaşamlarını sürdürmeye çalışan insanlar için mikro ölçülerdeki krediler hayata bağlanmaları ve kendi işini yapabilmeleri için umut ışığı olmaktadır.

Yoksul insanların sermayeye ulaşmalarını sağlamak amacıyla 1983 yılında Muhammed Yunus, alışılmışın dışında bir banka kurdu. Bu banka özellikle kırsal kesimde yaşayan yoksul kadınların ihtiyaçlarına cevap vermeyi ve onlara başlangıç sermayesi fırsatı sunarak gelir seviyelerini arttırmayı amaçlıyordu. Kredi kullanan kadınlar kâr sağladıkça tasarruf yapmaya da başlayacak, bu tasarruflarda zaman içinde yeni yatırımlara dönüşecek, bu yatırımlar sayesinde artan gelirleri bu insanları yoksulluk kapanından kurtaracaktı (Adaman ve Bulut, 2007: 28).

Bangladeş'ten sonra ilk olarak 1986 yılında Asya Kalkınma Bankası'nın finansmanı ile Malezya'da 30.000 yoksul insan mikro kredi kullanarak kendi işlerini yapmaya başlamışlardır (Döşeyen,2007: 38).

Filipinler’de CARD, Project Dungannon, ASHİ ve TSPI gibi önde gelen programlarında arasında bulunduğu 32 Grameen benzeri program uygulanmaktadır (Yunus,2003: 229).

Mikro kredi programlarının uygulandığı Ülke ise Endonezya’dır. Kredilerin finansmanını sağlayan mikro finans kuruluşu Bank Rakyat Indonesia (BRI) bankasıdır. Bu banka kamu bankası olup, genellikle kırsal kesime hizmet vermektedir. 22 milyon mikro müşterisi bulunmaktadır. 1980’lerin ortalarında hükümet destekli kırsal kredi programının başarılı bir şekilde mikro bankalara çevrilmesi sonucunda oluşmuş bir kuruluştur (Gökyay, 2008: 59).

Hindistan’da 2000’li yılların başında 260 milyon kişi yoksulluğu belirleyen sınırdaki tüketim sepetine ulaşmak için gereken geliri sağlayamamaktadır. Yoksul kesimin %75’i kırsal kesimde yaşamaktadır ve dünya genelindeki yoksulların %22’sini Hindistan’da yaşayan yoksullar oluşturmaktadır. Ülkede kırsal yoksulluğun azaltılması için; ücretli iş ve istihdamı artırıcı programlar, işle birlikte gıda desteği sağlanması, evsizlere barınma alanı sağlanması, ulusal sosyal güvenlik sistemi geliştirme, toprak reformları, kendi işi kurmak isteyenlere finansal destek (mikro kredi) sağlanması gibi çeşitli uygulamalar geliştirilmektedir(Ayyıldız, 2010: 152). Ülkedeki yoksulluğun azaltılması için faaliyet gösteren kuruluşlar; Hindistan’ın Karnataka, Andhra Pradesh ve Tamil Nadu eyaletlerinde yaklaşık 200 den fazla köyde aktif bulunan MYRADA (Mysore Resettlement Development Agency), NABARD (National Bank for Agriculture a Rural Development), SEWA (Self-Employed Women’s Association), WWF (Working Women’s Federation) ve Grameen Bank modelinin birebir kopyası olan ve ana amacı yoksul kadınların finans imkanlarına kavuşup kendi işlerini kurmalarına destek olmak olan, 1993 yılında NABARD’dan başlangıç fonunu alarak kredi hizmetlerini sunmaya başlayan

SHARE (Society for Helping and Awakening of Rural poor through Education)'dir (Çak, 2007: 61-65).

Mikro kredi programlarının Çin'deki uygulamalarına bakacak olursak, Hükümet Çin'de neredeyse 80 milyon kişinin yoksulluk çizgisinin altında yaşadığını kabul etmektedir. Gayri resmi rakamlara göre bu sayı çok daha fazladır. Ancak sayı her ne olursa olsun Çin dünyanın en kalabalık ülkesidir. Ülkede yoksulluğu önlemek için birçok program uygulanmış, fakat hiçbiri tam bir başarı sağlayamamıştır. Bunun sonucunda özellikle yoksulluğun yoğun yaşandığı dağlık dört bölgede Çin Sosyal Bilimler Akademisi'ne bağlı olan Çin Kırsal Kalkınma Enstitüsü aracılığıyla Grameen benzeri programlar uygulanmaya başlanılmıştır. Çinli kadınlar kullandıkları kredilerle sığır, domuz ve keçi besleyip satıyorlardı (Yunus,2003:231). Grameen benzeri mikro kredi programlarından kullandıkları krediler sayesinde bu şekilde geçimlerini sağlıyorlardı.

Çin Dış İşleri Bakanlığı da hükümetin belirlediği iki eyalette yoksulluğun azaltılması adına Grameen Modelini benimsemiştir (Çin'de her bakanlığın yoksulluğu azaltıcı bir strateji benimseyip iki eyalette uygulamaya konması istenmektedir). Dış İşleri yetkilileri Bangladeş'e giderek Grameen Metodolojisini bizzat yerinde incelemişlerdir (Ayyıldız, 2010: 153).

Afrika kıtasında her yerde planlamacılar, bağışçılar ve bankerler vb. karşımıza çıkmaktadır. Onlara göre grameen mikro krediler oradaki yoksullar için hiçbir işe yaramayacaktı. Ancak Grameen modelini Togo'da başarıyla uygulamış olan FAARF'ın teknik yöneticisi, bu örgütün ne kadar başarılı olduğu konusunda onları ikna etti. Hiç kuşkusuz mikro kredi veya dayanışma kredisi, Avrupalı sömürgeci devletler tarafından değil de, Bangladeş'te Üçüncü Dünya halkı tarafından yaratıldığı için yerel hükümetler bu ilkeyi benimsemiştir (Yunus,2003:225). Afrika kıtasında Burkina Faso'nun en çölleşmiş

bölgesi olan Yatenga’da mikro kredi kullanan kadınlardan bazıları koyun, inek gibi hayvanlar alıp besleyerek, bazıları araç gereç satın alıp onları satarak, bazıları da kaynaklarını birleştirip bir iş kurarak bölgeyi yeniden canlandırmaya başlamışlardır (Yunus, 2003: 226).

Afrika’da birçok sivil toplum kuruluşu ve kooperatif yoksul insanlara finansal imkanlar sunmuştur. Bu kıtada en fazla mikro kredi şubesinin bulunduğu ülkeler; Kenya, Etiyopya, Uganda ve Senegal’dir. Bunların arasında özellikle Kenya, sistemin gelişmesi açısından büyük sağlamıştır. Bunların yanında Gana, Nijerya, Liberya, Libya, Tunus, Zambiya ve Mozambik gibi ülkelerde de mikro kredi sistemine olan talep düşük düzeyde kalmıştır (İçöz,2019: 12).

Orta ve Güney Amerika’da çok sayıda mikro kredi kurumu varlığını sürdürmektedir. Bu mikro kredi hizmeti veren kuruluşların en büyüğü olan Accion’un 13 Latin Amerika ülkesinde faaliyet gösteren 25 yan kuruluşu bulunmaktadır. En eski yan kuruluşlarından birisi olan BankoSol 1983 yılında kurulmuş ve Bolivya’daki 73 342 müşterisinin %69’u kadınlardan oluşmaktadır. FİNCA ve Katalysis gibi Latin Amerika’da önemli olan mikro kredi sistemleri de vardır. 1997’de Latin Amerika’daki en yoksulların hedef alınmasını teşvik etmek için Washington D.C. ‘de Grameen Foundation USA kurulmuştur (Yunus,2003:227).

Kuzey Amerika’da mikro kredi programı uygulayan birçok uluslararası kuruluşun merkezi bulunmaktadır. Örneğin FİNCA International, 16 ülkede 909.670 müşteriye hizmet veren National Cooperative Business Association, 20’den fazla ülkede 300.000’den fazla müşteriye hizmet veren Opportunity International hizmet vermektedir. ABD’de kızıl derililere yönelik ortalama 5000 dolar olarak verilen krediler ciddi anlamda başarı sağlamıştır, ABD’de aynı zamanda Grameen Bank modeli de uygulanmıştır.

Kanada’da da Calmeadow Vakfı Kızılderili rezervlerinde mikro kredi programları başlatmışlardır (Abay, 2018: 68).

Avrupa’da hayır kuruluşları, aydınlar ve bankerler mikro kredi fikirleriyle ilgilenirse de pek azı mikro kredi programları başlatma fikrine sıcak bakıyordu. Kalkınmış ülkelerde en büyük sorun sosyal güvenlik sisteminin yarattığı tahribatı düzeltmektir. Grameen benzeri kuruluşların pek çoğu bu sorunla karşı karşıya kalmışlardır. Hükümetten aylık işsizlik yardımı alanlar, yeni bir iş kurmak için kişisel kredi önerileri karşısında Bangladeş’teki kapalı kadınlar kadar çekingen ve korkak davranmaktadırlar. Büyük çoğunluğu kredi miktarını işsizlik yardımı ve kendi işini kurmaları halinde ödeyecekleri sigorta primleriyle karşılaştırıp bir kazanç sağlamayacakları sonucuna varmaktadır (Yunus,2003:230).

Avrupa’da mikro kredi Arnavutluk, Fransa, Hollanda ve Norveç’te uygulama alanı bulmuştur. Genel olarak Avrupa kentlerinde, özelde ise Paris’te mikro kredi uygulaması başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Fransa’da mikro kredi kullananlar, aldıkları krediyi geri ödememişlerdir. Bu durumun nedeni mikro kredi olarak iş kuranların işsizlik sigortasından faydalanamaması ve işsizlik maaşlarını kaybetmeleri, ayrıca buradaki insanlarda grup içi dayanışmanın olmamasıdır. Mikro kredi alanlar grup halinde bu kredileri almalarına rağmen geri ödeme konusunda grup üyeleri birbirinin borcuyla ilgilenmemiştir (Döşeyen, 2007: 38).

Fransa’da yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı mikro kredi programlarında başarısızlıklar yaşanırken, diğer bir gelişmiş Avrupa ülkesi olan Norveç’te ise Vaerøy, Moskenesoya, Vestvagøy, Austvagøy, Langonya, Hinnøy ve Harstad’dan oluşan Lofotenn Ada’larında mikro kredi programları amacına ulaşmıştır. Lofotenn’deki uygulamanın

başarısından dolayı da Finliler ve Ruslar da kuzey bölgelerinde aynı programı uygulamaktadırlar (Gökyay,2008: 66).

2.3. Türkiye’de Mikro Kredi Uygulamaları

2000 yılından bu yana Avrupa birliğinde uygulanmakta olan sosyal dışlanma ve yoksulluk sorununun çözümüne ilişkin geliştirilen sosyal politikaların büyüme ve istihdamla ilişkisini kuran, hem piyasa sistemini en etkin şekilde işler kılan hem de sorunu kalıcı olarak çözüme kavuşturmayı amaçlayan uygulamalar geliştirilmektedir. Toplumsal dışlanma ve yoksullukla mücadelenin, sürdürülebilir büyüme ve istihdam politikalarıyla harmanlanmasını sağlayan proje uygulamalarının Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de başarılı örnekleri; aile yardımı, sosyal yardımlar ve mikro kredi uygulamaları olarak şekillenmektedir (Burtan Doğan ve Kaya, 2013:151). Diğer mikro kredi uygulamalarına göre özellikle Türkiye’de mikro kredi uygulamaları İl Özel İdaresinin bünyesinde Türkiye Grameen Mikro kredi Programı kapsamında şekillenmiştir. Küresel boyutta geçerli olduğu üzere mikro finans sektörünün sürdürülebilirliği için çevre, yasal düzenlemeler ve geniş çaplı politikalarla (finans sektör politikaları, tarım kalkınma politikaları, sosyal politikalar ve diğer ekonomik kalkınma politikaları) desteklenmesi gerekmektedir (Demir, 2015: 166).

Küresel boyutta geçerli olduğu gibi mikro finans sektörünün geliştirilmesi için çevre, yasal ve düzenleyici çerçeve ve geniş politikalar(finans sektörü politikası, tarım kalkınma politikaları, KOBİ destek politikaları, sosyal politika ve diğer ekonomik kalkınma politikası) gibi makroekonomik faktörlerle desteklenmesi gerekmektedir (Burritt, 2003: 38).

Bu doğrultuda Türkiye'nin mikro finans sisteminin ulusal kalkınma ve yoksullukla mücadele noktasında önemli bir unsur olarak görülmesi ve bu alanda geliştirilmesi belirtilen faktörlerin önemle ele alınması gerekmektedir.

2.3.1. Türkiye'de Mikro Kredi Sisteminin Hukuki Alt Yapısı

Türkiye'de klasik bankacılık hizmetlerinin yanında, özellikle mikro finans ve mikro kredi hizmeti sunmak üzere hukuki altyapıya sahip olan mikro finans kuruluşlarına ihtiyaç vardır. Bu bağlamda mikro finans ve mikro kredi uygulamasına yönelik bir kanun taslağı hazırlanmış ve hazırlanmış ve bu taslak 23.03.2005 tarihinde “Mikro finansman Kuruluşları Hakkında Kanun Teklifi” olarak TBMM’ye sunulmuştur. Ancak çeşitli komisyonlarda görüşülmesine rağmen sonuca ulaştırılmamıştır. Bu yasa teklifi; ihtiyaç sahibi mikro girişimcilere finansman desteği sağlamak üzere faaliyet gösterecek mikro finansman kuruluşlarının kurulmasını, yönetim şeklini, çalışma şartlarını, önerileri ve denetlenmeleriyle ilgili esasların düzenlenmesini içermektedir (Ozan Dündar,2007: 26). Bu mevzuata ek olarak bankacılık kanunu, il özel idaresi yönetmeliği, dernekler yönetmeliği, kooperatifler ve vakıflar mikro finans sistemi kapsamında mikro kredi uygulamalarının hukuki alt yapısını oluşturmaktadır (Öğüt ve Ateşoğulları, 2012: 12).

2.3.2.Türkiye’de Mikro Kredi Talebi

Türkiye’de mikro finans hizmetlerine olan talep, mikro ya da küçük işletmeler ile hane halkı açısından değerlendirilmektedir. Mikro ya da küçük işletmeler varlıklarını sürdürmek veya işlerini genişletmek için, yoksul durumda olan insanlar da iş kurmak ya da tüketim ve diğer ihtiyaçlarını karşılayabilmek için mikro finans hizmetlerini talep etmektedirler. Türkiye’de mikro kredi uygulamalarına olan talebin belirlenmesi, uygulamanın sağlıklı şekilde değerlendirilmesi açısından önem arz etmektedir (Öğüt ve Ateşoğulları, 2012: 42). Bu talebin belirlenmesinde iki durum söz konusudur. Bunlardan

birincisi, “Yaşam Standardı Yaklaşımı” dır. Toplam nüfus içinde yer alan hane halkının gelir ve geri ödeme kapasitelerine incelenerek potansiyel müşteri talebi belirlenmektedir. İkinci yaklaşım da “Özel Sektör Yaklaşımı” dır. Bu yaklaşımda da resmi ve gayri resmi sektörde, tarım ve tarım dışı piyasalarda mikro ya da küçük işletmelerin sayısına bakılarak potansiyel talep ölçülmeye çalışılmaktadır (Demir, 2015:170).

Mikro finans sisteminin en önemli uygulaması mikro krediler için tahmini talebin hesaplanmasında kullanılan yöntemlerden biri olan “Hayat Standardı Yaklaşımı” yöntemi, Birleşmiş Milletler Sermaye Geliştirme Fonu (UNCDF) uzmanlarından olan Kiendel Burritt tarafından 2003 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) için hazırlanan “Microfinance in Turkey” adlı raporda kullanılmıştır (Öğüt ve Ateşoğulları, 2012: 42).

Bu doğrultuda raporda yer alan verilere göre ekonomik bakımdan zayıf olan hane halkının sayısının tahmini %20-%30’unun yani 1.084.800 ile 1.627.200 arasında kişinin mikro kredi talebinde bulunacağı varsayılmıştır (Burritt, 2003: 25).

2.3.3. Türkiye’de Uygulanan Mikro Kredi Modelleri

Türkiye’de mikro finansman uygulamalarından sayılabilecek ilk uygulamaların temeli Osmanlı İmparatorluğuna dayanmakta olup, o dönemlerde nakit ihtiyacı olan küçük esnaflar para vakıflarına başvurup evlerini teminat olarak göstererek finansal yardım alır ve kendi evlerinde kira karşılığı oturmaya devam eder, borcu bitince tekrar evine sahip olurdu. Aynı zamanda vakıflarda fakirlere yiyecek yardımlarında bulunurlardı (Ozan Dündar,2007: 24).

Cumhuriyet döneminde de kredi birlikleri, kooperatifler, emanet sandıkları, küçük esnafların finansal ihtiyaçlarını karşılayabilmek için başvurabilecekleri kurumlar kurulmuştur (Öğüt ve Ateşoğulları,2012: 43).

Ayrıca Halk Bankası, Ziraat Bankası, Vakıflar Bankası gibi bankalar küçük ölçekli işletmelere ve çiftçilere ucuz kredi imkanları sunmakta, Halk Bankası son dönemlerde kadın girişimcilere özel kredi tahsisi yapmaktadır. Aynı zamanda Garanti Bankası, İş Bankası gibi özel ticari bankalarda mikro işletmeler için özel kredi hizmeti vermektedirler (Dündar,2007: 24).

Yukarıda belirtildiği üzere birçok banka mikro girişimcilere yönelik hizmetler vermiştir. Ancak bu alanda Cumhuriyetin ilk yıllarından beri en kapsamlı hizmet sağlayan Halk Bankası olmuştur. 1933 yılında kuruluş süreci başlayan Türkiye Halk Bankası'nın amacı, esnaf-sanatkâr ve kendi işini kurmak isteyenlere ihtiyaç duydukları kredi imkanını sağlamaktı. Bu amaç doğrultusunda Halkbank, 1942 yılından itibaren esnaf ve sanatkârlara uzmanlaşma ve kooperatif kredileri sağlamaya başladı (Adaman ve Bulut,2007: 119). 1951yılından itibaren Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri kefaleti ile kredi dağıtacağı bir sisteme geçti. Dört yıla kadar vadelerle ve düşük faizli bu kredilerden almak isteyen birçok girişimci olmasına rağmen sayı oldukça sınırlı kalmıştı. Müşteri kapsamını genişletmek için Halkbank, 1993 yılında ev kadınlarına yönelik bir program başlattı. Evinde tekstil ve giyim sektörüne yönelik olarak üretim yapmak isteyen kadınlar, bu program kapsamında kullanacakları kredilerle ihtiyaçları olan üretim araçlarını alabileceklerdi. Ancak program yeteri kadar çok talep görmedi. Halkbank'ın değerlendirmeleriyle yapılan 3000 başvurudan sadece 900'ü kredi kullanmaya hak kazanabildi. Hem banka hem de kadınlar için bir hayal kırıklığıyla sonuçlanan bu programa 1995'te tamamen son verildi (Adaman ve Bulut,2007:120).

Mikro kredi benzeri uygulamalar arasında klasik mikro kredi uygulamasına en yakın olan hatta ondanda ileri olan uygulama Türkiye Kalkınma Vakfı (TKV) tarafından uzunca bir süre uygulanma alanı bulmuştur. Bir sivil toplum kuruluşu olan TKV, mikro

kredi alanında yaşanan eksikliği kapatmak ve yoksullukla mücadeleye katkı sağlamak için 1969'dan beri kırsal kesime küçük ölçekli kredi imkanı sağlıyordu. TKV'nin kuruluş amacı Türkiye'nin az gelişmiş bölgelerinde kırsal faaliyetler için krediler sunmak ve teknik eğitim imkanı sağlamaktı (Gökyay, 2008: 77).

Zamanla gelişimine bakıldığı zaman kırsal kesimdeki projelerinden olumlu sonuçlar alan TKV kalkınma faaliyetlerini kent alanına kaydırmaya başladı. Ekonomik bakımdan yoksul durumda olan insanların geçim kaynaklarına erişimini sağlamak, kendi işini kurmak isteyenlere çeşitli kredi fırsatları sunuldu. Bu amaçla vakıf bünyesinde "Girişimci Destek Fonu" kapsamında girişimcilere önce teknik destek sonrasında da 3000 dolara kadar olan aynı krediler kullandırılıyordu (Gökyay, 2008: 77). TKV tarafından kırsal alanda başlayıp daha sonra kentsel alanda istihdamın arttırılmasına yönelik olan faaliyetler başarılı olsa da bir süre sonra verilen hizmetlerin maliyetli olmasından dolayı kaynak sıkıntısı yaşamış ve iş kurmaya yönelik olan mikro kredi faaliyetlerine ara vermek durumunda kalmış, halen de bu alanda faaliyet vermeye başlayamamıştır (Demir, 2015: 172).

Türkiye Kalkınma Vakfının kredi kaynaklarının tükendiği yıllarda başka bir kurum, yeni bir proje kapsamında yoksullara kredi imkanı sunmaya başladı. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF), "Sosyal Riski Azaltma Projesi" kapsamında Dünya Bankası kredisiyle küçük ölçekli projelere mikro kredi imkanı sunmaktaydı. Asıl olarak SRAP, 2001 yılında yaşanan finansal krizin ardından hayata geçirildi. Bu doğrultuda dönemin hükümeti 2001'in Eylül ayında Dünya Bankası ile İkraz Antlaşması imzaladı. Bu kaynakla en yoksul ailelere acil yardım sağlanacak ve istihdam fırsatlarını arttıracak "Yerel Girişimleri" destekleyecekti (Adaman ve Bulut, 2007:123). Ancak SRAP, ilerleyen zamanlarda uygulamadaki engeller yüzünden amacına ulaşmakta

zorlandı. Proje yöneltilen çok sayıda eleştiriye rağmen az sayıda da olsa yoksula fayda sağladı (Adaman ve Bulut,2007:124-125).

Görüldüğü üzere Türkiye’de ne bankaların sübvans edilen kredileri, ne SYDV’nin yardımları, ne de gerçekleştirilen kalkınma projeleri yoksulluk içerisindeki insanlara istihdam olanakları sağlayarak bulundukları yoksulluk durumundan kurtulmaları konusunda sürdürülebilir bir mikro kredi desteği sağlayamamışlardır.

Ancak Türkiye’de, Dünya genelinde uygulanmakta olan klasik mikro kredi uygulaması benzeri ilk uygulama 2001 krizinden sonra kişileri girişimcilğe teşvik etmek amacıyla başlatılmıştır. Türkiye’de mikro kredi uygulamaları düzenli olarak iki kurum tarafından sürdürülmektedir. Bu kurumların öncelikli hedefi özellikle yoksul kadınların istihdam faaliyetlerini desteklemektir. İlk uygulama, “Yoksulluğu Azaltma Projesi” kapsamında, Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV) tarafından kurulan “Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi” dir. Maya, 2002’de İstanbul ve Kocaeli’ndeki kadınlara mikro kredi vermek amacıyla kurulmuştur (Serinlikli,2016: 604).

Türkiye’de mkrokredilerle ilgili olarak yapılan bir diğer girişim ise Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA) bünyesinde 11 Haziran 2003’te Diyarbakır’da uygulanmaya başlanan Türkiye Grameen Mikro finans Programı (TGMP)’dır (Tay Bayramoğlu ve Dökmen, 2017: 47). Bu krediler ülkemizde sadece kadınlara yönelik sunulmakta olup, amacı yoksulluk ve yoksunluk içinde olan kadınlara iş için destek sağlayarak yardımcı olmaktır (Altay, 2007: 64).

- **Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV) Mikro Kredi Projesi (MAYA Projesi)**

Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı 1986 yılından beri, yoksulluk ve eşitsizliklerin olmadığı güçlü bir toplum yaratmaya katkı sağlamak amacıyla, kadınların

hayatlarını iyileştirme çabalarına destek sağlamak ve yerel kalkınmadaki liderliklerini güçlendirmek için çabalamaktadır (Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV), 2001). Maya adıyla Türkiye’de ilk mikro kredi uygulaması başlatılmıştır. Kocaeli, İstanbul, Sakarya ve Düzce’de şubesi bulunan kurumun amacı evinde, tezgahında veya dükkanında kendi işini yapan ve ya bir iş kurmak isteyen dar gelirli kadınlara finansal destek sağlamaktır (Ören vd. ,2012: 323).

1999 depremi ve ardından gelen 2001 krizi sebebiyle istihdam olanakları azalmıştı. Bu doğrultuda KEDV’in Kasım 2000 ve Ocak 2002 tarihlerinde yaptığı halk yoklamasıyla, mikro kredi hizmetleri için oldukça fazla bir talep olduğu ortaya çıktı. İş kurmak isteyen çok sayıda kadın kayıt dışı sektörde faaliyet gösterdikleri ve herhangi bir kefil ve teminatları olmadığı için bankaların kredi imkanlarına erişememekteydi. Yapılan çalışmalarla KEDV’in kadın girişimcilere sermaye sağlayan yan kuruluşu olan Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi kuruldu. Kadınların üretim faaliyetlerine “maya” olması amaçlanan bu kuruluş 2002’de Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün onayı ile Türkiye’nin ilk mikro finans kuruluşu olarak finans sektörüne katıldı (Adaman ve Bulut,2007:130-131).

Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı 2002 yılında kurmuş olduğu Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi vasıtası ile kendi işini kurmak isteyen dar gelirli kadınlara 6-12 ay vade ile ortalama 1000 TL civarında küçük kredi imkanları sağlanmış, şüana kadar da 14.000’den fazla kredi dağıtılmıştır (Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV), 2002). *MAYA Mikro Finans Sistemi*: Mikro finans sistemleri, düşük gelirli insanların geçimlerini sağlayabilmeleri amacıyla gelir elde edebilmeleri için kendi işini kurmaları ya da geliştirebilmeleri için verilen kredileri ve diğer finansal hizmetleri (tasarruf, iş geliştirme programları, konut, ihtiyaç ve eğitim kredileri gibi) kapsamaktadır. Düşük gelirli bir

diğer ifade ile yoksul kesime verilen bu tür kredilerin mikro ve makro boyutta yararları şöyledir (Demir,2015: 174):

- Düşük gelirli kesimin yapmış oldukları küçük çaplı işleri geliştirerek daha fazla gelir sağlamaları ve hane gelirlerinin artması,
- Finansal sektörün sınırlarının genişletilmesi,
- Finansal sektörün dışında kalan grupların ekonomik faaliyetlere aktif olarak yer alması ve kayıt dışı olanların zamanla kayıtlı hale gelmeleri,
- Geniş kitlelere ulaşacak bir ekonomik kalkınmanın sağlanması.

Kadın Emiğini Değerlendirme Vakfı (KEDV)'nın iktisadi işletmesi olan Maya Ekonomik Destek İşletmesi, merkezi bir organizasyon yapısına sahiptir ve işletmenin bütün faaliyetleri program direktörüne bağlı olarak yapılmaktadır. Direktöre bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren şube müdürü, muhasebe ve finans sorumlusu ve operasyon ve eğitim sorumlusu birde şube müdürüne bağlı olan saha sorumlusundan oluşmaktadır (Öner, 2007: 82).

Maya'nın kredi verme süreci dünya genelinde uygulanan mikro kredi programlarında olduğu gibi saha sorumluları tarafından yapılan alan araştırmaları ile başlamaktadır. Saha sorumluları yaptıkları saha araştırmaları sonucunda kredi kullanmak isteyen kadınlara kredi sistemini tüm ayrıntılarıyla anlatmaktadır. Bunun neticesinde kredi kullanmaya karar veren kadınlar, kişisel bilgilerini, aylık gelir-gider durumlarını, geçimlerini sürdürdükleri ekonomik faaliyetlere ilişkin bilgilerin bulunduğu başvuru formunu doldurmaktadır (Öner, 2007: 84). En az üç kişiden oluşan dayanışma gruplarında ilk üye Maya tarafından belirlenmekte ve belirlenen kişi grubun diğer üyeleriyle uyum içerisinde çalışabileceği kişiler olmalıdır. Grameen Bank modelinde olduğu gibi üyeler 3-7 günlük kredi verme sürecinde üyelerden birisi başkan olarak seçilmektedir. Kredi

verildikten sonra grup üyeleri ile aylık toplantılar yapılmaktadır. Kredi geri ödemeleri de aylık taksitler olarak toplantılar esnasında yapılmaktadır. Maya'nın bütün kredi ödemeleri ve geri ödemeleri Garanti Bankası aracılığıyla yapılmaktadır (Öner, 2007: 84-85).

Maya'nın Kredi Türleri: Maya'da Dayanışma Gruplarına ve kadın bireylere yönelik 3 tür mikro kredi verilmektedir. Verilen kredi miktarları, uygulanan vade ve geri ödeme planları kredi çeşitlerine göre farklılık göstermektedir. Maya tarafından verilen mikro kredi türleri şunlardır (Aydın, 2012: 121):

- MayaBiz Dayanışma Grupları Kredisi
- MayaBen Bireysel Kredi
- MayaAile İhtiyaç Kredisi.
- Grup Kredisi (MayaBiz)

Grup kredisi, gelir getirici bir ekonomik faaliyeti olan ve bu faaliyetlerini gerçekleştirebilmek için finansal desteğe ihtiyaç duyan tüm kadınlara verilebilmektedir. Maya'nın sunduğu kredilerin iş kurmaya ve ya mevcut işini geliştirmeye destek olabilmektir. Ancak daha çok, mevcut işlerin geliştirilmesi amacı doğrultusunda kredi verilmektedir. Yani kredi talep eden kadınların iş tecrübelerinin olması önemlidir. Grup kredisinin miktarı 100 ile 900 TL arasında değişebilmekte, vadeler ise 3-8 ay arasında belirlenmektedir. Üyelerin durumları dikkate alınarak her biri için ayrı ayrı ödeme planı hazırlanmakta olup, geleneksel bankacılık sisteminde kullanılan teminatlar talep edilmemekte, onların yerine grup üyeleri birbirinin teminatı olmaktadır (Gökyay, 2008: 84).

Bireysel Kredi (MayaBen); Maya'nın grup dayanışmasına dayanan bir kredi sistemi olmasına rağmen, üyelerin talebi üzerine Kasım 2003 tarihi itibarı ile bireysel kredi imkanı da sunulmaya başlanmıştır. Bireysel kredi de, grup kredisinde olduğu gibi iş kurmaya ve

ya mevcut işi geliştirmeye yöneliktir. Bireysel kredi miktarı 100 ile 2000 TL arasında değişmekte ve vadesi 3 ile 12 ay arasında belirlenebilmektedir. Grup teminatı olmadığı için geleneksel bankacılık sisteminde istenilen teminat bireysel kredi için de talep edilmektedir. Teminat olarak kefil, makine rehini, kıymetli madenler vs. gösterilebilmektedir (Öner,2007: 86).

İhtiyaç Kredisi (MayaAile); MayaAile kredisiyle, düzenli ödeme yapan fakat eğitim, sağlık ve fatura ödemeleri gibi acil giderleri için krediye gereksinim duyan üyelere kredi alma olanağı sunulmaktadır. MayaAile İhtiyaç Kredisi'nin koşulları şu şekildedir (Aydın, 2012:123):

- Teminat olarak bordrolu kefil, altın ya da döviz alınabilmektedir. Grup kredisi kullanırken “ihtiyaç kredisi” kullanmak isteyen üyeler diğer grup üyelerini de kefil olarak göstererek kredi çekebilirler.
- Tüm grup üyelerinin “ihtiyaç kredisi” almak isteyen üyenin kredisine onay vermesi gerekmektedir.
- Aynı anda birden fazla grup üyesi “ihtiyaç kredisi” kullanamazlar.
- Kredi miktarı en az 100 TL, en fazla 500 TL'dir.
- Krediler 2-6 ay vadeli olmakta ve geri ödemeler aylık olarak yapılmak zorundadır.

Maya'nın sağlamış olduğu cazip mikro kredi imkanları gün geçtikçe farklı illere de yayılmaya başladı ve Maya'ya olan ilgi gitgide arttı. Böylece maya mikro kredi programının kapsamına çevre illeri de dahil etme kararı aldı. Haziran 2003 tarihinde İstanbul'da, Ağustos 2004 tarihinde ise Düzce'de faaliyet göstermeye başladı. Projenin kapsamı genişleyince Maya'nı üye sayısında da artışlar meydana geldi ve 2003 yılı sonu itibarıyla 372 aktif üye bulunurken, 2004 yılı sonunda toplamda 1058 kadın girişimciye

ulaşmayı başarmıştır (Adaman ve Bulut, 2007:140). Ancak tüm bunlara rağmen maya projesinde istenilen düzeyde bir başarıya ulaşılamamıştır.

Maya projesinin istenilen düzeyde bir başarıya ulaşamamasının iki önemli nedeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Maya'nın 2001 yılında meydana gelen finansal krizin hemen ardından finansal piyasaya girmiş olmasıdır. Bankaların yarattığı güvensizlik ortamında kredi kelimesinin bile insanları ürküttüğü bir durumda borç alma düşüncesine sıcak bakmayan düşük gelirli kişileri kredi almaya ikna etmek oldukça güçtür (Demir, 2015:176). Diğer bir neden ise Hedef alınan kadınların hemen hemen hepsinin kayıt dışı sektörde faaliyet göstermeleridir. Bu kadınlardan, işletmelerini oldukça büyütüp piyasaya iyice entegre olmuş olanları dahi kayıt altına girip vergi vermekten kaçıyor, bu yüzden bankaların birçok hizmetinden yararlanamıyorlardı. Buna rağmen de kayıt dışı kalmayı yeğliyorlardı (Adaman ve Bulut,2007:158).

- **Maya'nın Verilerle İncelenmesi**

Kadın Emekğini Değerlendirme Vakfı Bünyesinde faaliyetlerini sürdüren Maya Ekonomik Destek İşletmesinin kurulduğu yıl olan 2002'den itibaren 2010 yılına kadar olan mikro kredi kullanan kişi sayısı ve dağıtılan mikro kredi miktarı Tablo 17'de görülmektedir.

Tablo 17: Maya Mikro kredi Uygulamasında, Mikro kredi Kullanan Kişi Sayısı ve Dağıtılan Kredi Miktarı

MAYA		
Yıllar	Mikro kredi Kullanan Kişi Sayısı	Dağıtılan Mikro kredi Miktarı (TL)
2002	37	13.176
2003	364	193.117
2004	1.058	563.734
2005	1.301	590.020
2006	1.689	766.361

2007	1.905	852.194
2008	1.045	1.058.939
2009	1.854	1.266.492
2010	1.777	1.269.776

Kaynak: Sancak Baktır,2014: 94

Tablo 17'ye bakıldığında Maya'nın faaliyetlerine başladığı yılda mikro kredi kullanan kişi sayısı 37, dağıtılan mikro kredi miktarı 13.176 TL'dir. Yıllar itibariyle bu sayılarda artışlar meydana gelmiş, mikro kredi kullanan kişi sayısı 2010 yılında 1.777, dağıtılan kredi miktarı da 1.269.776 TL'ye ulaşmıştır. Ancak projede tam anlamıyla hedeflenen kişi sayısına ulaşamamış.

- **Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı (TGMP)**

Ekonomi Profesörü Muhammed Yunus tarafından Bangladeş'te başlatılan ve Dünya genelinde birçok ülkede uygulanan Grameen Bankası mikro kredi uygulaması Türkiye'de de Türkiye İsrافی Önleme Vakfı ve Grameen Trust'ın girişimleri ile Türkiye Grameen Mikro finans Programı (TGMP) adı ile uygulanmaktadır.

Mikro kredi sistemi aracılığıyla kişiye yemesi için balık verilmez. Ona nasıl balık tutulacağı da öğretilmez. Fakat bunun ötesinde, yoksul durumdaki insanların balık tutması için bir ağ ya da kayık kiralaması veya almasına yardımcı olunur. Türkiye Grameen Mikro finans Programı, 11 Haziran 2003 tarihinde Türkiye İsrافی Önleme Vakfı, Diyarbakır Valiliği ve Grameen Trust'ın işbirliği ile Diyarbakır'da uygulanmaya başlanmıştır. Projenin ilk kredileri 18 Temmuz 2003 tarihinde altı kişiye verilmiştir (Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA), 2003).

Programın Başlangıç Süreci

1976 yılında Bangladeş'te bambulardan tabureler örerek geçimlerini sürdürmeye çalışan 42 kadına 27 dolar kredi verilmesiyle başlayıp, 1983 yılında yoksullara

kredi verilmesi için Grameen Bankasının kurulmasıyla tüm dünyada yoksullara umut olan ve büyük ilgi uyandıran mikro kredi uygulaması Türkiye’de ilk olarak KEDV’in Maya projesiyle başlatıldı. Türkiye’deki ikinci uygulama olarak 11 Haziran 2003 tarihinde Diyarbakır’ın Bismil ilçesinde Mikro kredinin fikir babası Muhammed Yunus, Aziz Akgül ve Diyarbakır Valisi Nusret Miroğlu’nun da hazır bulunduğu bir törenle hayata geçirilmiş (Adaman ve Bulut,2007:16-24), Grameen Trust Yürütme Kurulu Başkanı Prof. Muhammed Yunus ile Türkiye İsrâfi Önleme Vakfı Başkanı Prof. Aziz Akgül, Türkiye’deki fakir kesimler için bir anlaşma imzalamışlardır (Türkiye Grameen Mikro finans Programı (TGMP), 2020a). 2003 yılında Diyarbakır’da iki şubeyle işe başlayan (Balkız ve Öztürk, 2013: 11) Türkiye Grameen Mikro kredi Projesi 2020 Mart ayı itibarıyla 64 ilde 91 şubeyle faaliyetlerini sürdürmektedir (TGMP, 2020a).

- **TGMP Mikro Kredi Türleri**

Türkiye Grameen Mikro kredi Programı tarafından verilen krediler; Temel kredi, girişimcilik kredisi, hayvancılık kredisi, sosyal kalkınma kredisi ve iletişim kredisidir.

- *Temel Kredi*

TGMP’nin esas olan mikro kredi türüdür. Bütün mikrogirişimciler, ilk mikro kredilerini temel kredi olarak alabilmektedirler. Yeni üyeler için 100 TL ile 1000 TL arasında kredi verilebilmektedir. Kredilerin geri ödemeleri 46 hafta boyunca yapılır(Faaliyet Raporu, 2016: 15).

- *Girişimcilik Kredisi*

TGMP’nin yetenekli, başarılı, çalışkan ve tecrübeli üyelerine yönelik olarak temel krediye ek olarak “mikrogirişimci kredisi” adı altında uyguladığı kredidir (Gökyay, 2008:92). Girişimci kredisinin de limiti temel kredi gibi 1000 TL ile 5000 TL arasında

değişmekte, geri ödemesi de 46 hafta içerisinde yapılmaktadır. Ayrıca mikro kredi üzerinden %10 hizmet bedeli ve %5 Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Alınmaktadır (TGMP Faaliyet Raporu,2018: 10).

- *Hayvancılık Kredisi*

TGMP'nin 2009 yılında uygulamaya koyduğu kredi çeşididir. Özellikle kırsal alandaki hayvan besiciliği ve yetiştiriciliği yaparak iş edinmek isteyen her mikrogirişimci kullanabilmektedir. Limiti 5000 TL olup, geri ödemesi Kurban Bayramından 6 ay önce verilmeye başlanmakta ve 6 ay sonrasında mikro krediyle alınan hayvanların satışıyla yapılmaktadır. Temel kredi ve Girişimcilik kredisinde olduğu gibi %10 hizmet bedeli ve %5 Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi alınmakta olup, haftalık taksitler 26 veya 46 haftada tamamlanmaktadır (TGMP Faaliyet Raporu, 2018: 10).

- *Sosyal Kalkınma Kredisi*

Üyelerin kozmetik, temizlik malzemeleri, kahve gibi belli başlı ürünler satabilmeleri için verilen kredidir. Limiti 250 TL ile 1000 TL arasında değişmekte olup geri ödemesi 46 haftada tamamlanmaktadır (Demir, 2015: 178).

- *İletişim Kredisi*

Dijital eşitsizlikleri ortadan kaldırmak, bütün dar gelirli kadınların telefon sahibi olmalarını sağlamak amacıyla verilen mikro kredi çeşididir. Bu mikro kredide de %10hizmet bedeli ve %5 Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi alınmakta, geri ödemeleri 46 hafta içerisinde tamamlanmaktadır (TGMP Faaliyet Raporu,2018: 10).

• *Diğer Hizmetler*

Türkiye Grameen Mikro kredi Programı tarafından verilen diğer hizmetler; mikro sigorta, mikro konut sigortası ve gönüllü tasarruf hizmetleridir.

- *Mikrosigorta*

Türkiye Grameen Mikro kredi Programı kapsamında verilen mikro kredilerle, dar gelirli kadınlar üretici hale getirilirken, Mikrosigorta ile beklenmedik kazalara karşı hayatlarını koruma altına almak için Türkiye İsrافی Önleme Vakfı ve Büyükkaya Uluslararası Sigorta ve Reasurans Brokerliği aracılığı ile 2011 yılında kaza sonucu ölüm, sürekli sakatlık teminatlarını kapsayan ve terör, deprem gibi doğal afetleri ayda yalnızca 1 TL ödeyerek 10.000 TL teminat altına alan bir ferdi kaza sigortasıdır (TGMP, 2020b).

- *Mikrokonut Sigortası*

- Yangın, sel, fırtına ve diğer doğal afetler sebebiyle meydana gelen zararlarda ev sahiplerini 15.000 TL, kiracıları ise 10.000 TL'ye kadar teminat altına alan konut sigortasıdır (TGMP, 2020c).

- *Gönüllü Tasarruf*

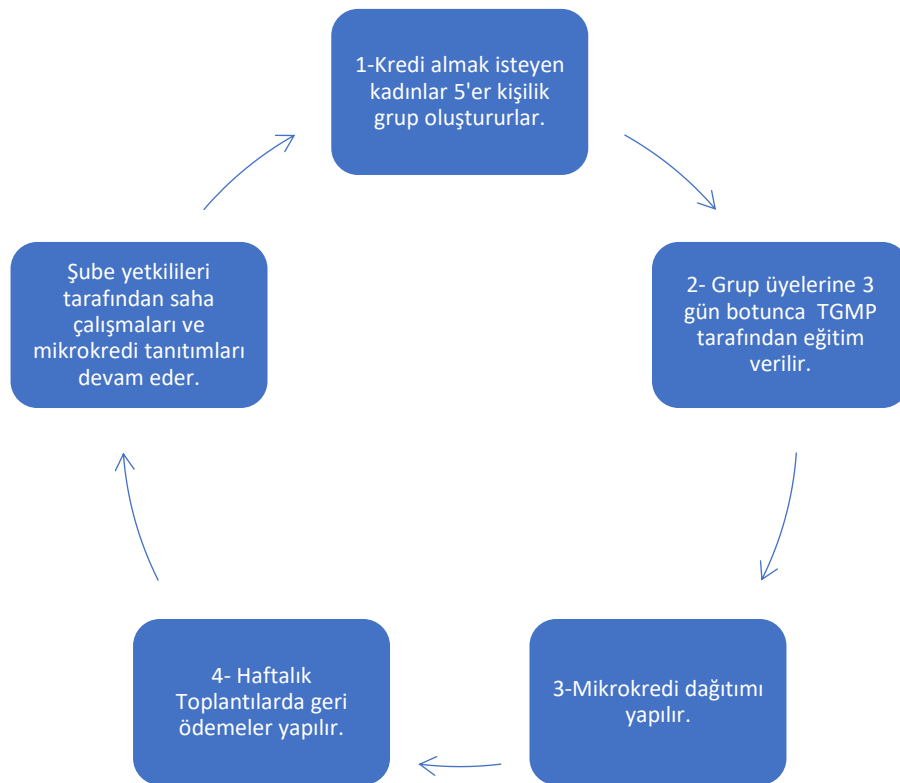
TGMP mikro girişimcileri, kendi adlarına açılmış olan gönüllü tasarruf hesaplarına birikimlerini yatırabilirler. Bütün mikro girişimciler hesaplarına haftada en az 1 TL yatırmaları için teşvik edilir (TGMP, 2020c).

• **Kredi Verme ve Tahsilat Süreci**

Misyonu, Türkiye'nin dar gelirli tüm ailelerine kadınlar vasıtasıyla ulaşp, uygun finansal hizmetler sunarak kendi kendilerine gelir getirici bir faaliyette bulunmalarını teşvik edip, hem ekonomik hem de sosyal durumlarının iyileştirmek ve finansal anlamda da sürdürülebilir bir ortam kurmak olan (Cengiz ve Yeşil, 2018:58), Türkiye Grameen Mikro kredi Projesinin kredi özellikleri ve kredi verme süreci Grameen Bank modeli ile benzerdir. Proje kapsamında grup üyelerinin aynı aileden olmaması, aynı mahalle ya da köyde ikamet ediyor olması ve benzer sosyo-ekonomik şartlara sahip olması gerekmekte, ayrıca Grameen Bankası modelinde olduğu gibi grup üyeleri kendi aralarından bir üyeyi grup başkanı olarak seçmektedirler (Öner,2007: 91).

Öncelikle TGMP'ye mikro kredi almak için başvuran adayın aklında bir iş fikri olmalıdır. Bir iş fikri olan ve beş kadından oluşan bir grup kurulur, beş kadının yer aldığı gruba üç gün sürecek eğitimlerde kurum yetkilileri tarafından kurum işleyiş sistemi ve kredilerin geri ödenmesi hakkında bilgiler verilir. Verilen eğitim sürecinin tamamlanmasının ardından da grup üyeleri kredilerini almaktadırlar(TGMP,2020d). Kredilerin taksitleri haftalık olup, 46 hafta da verilen kredi tahsil edilmektedir (Baktır, 2015: 96).

Şekil 5: TGMP Kredi Verme Süreci

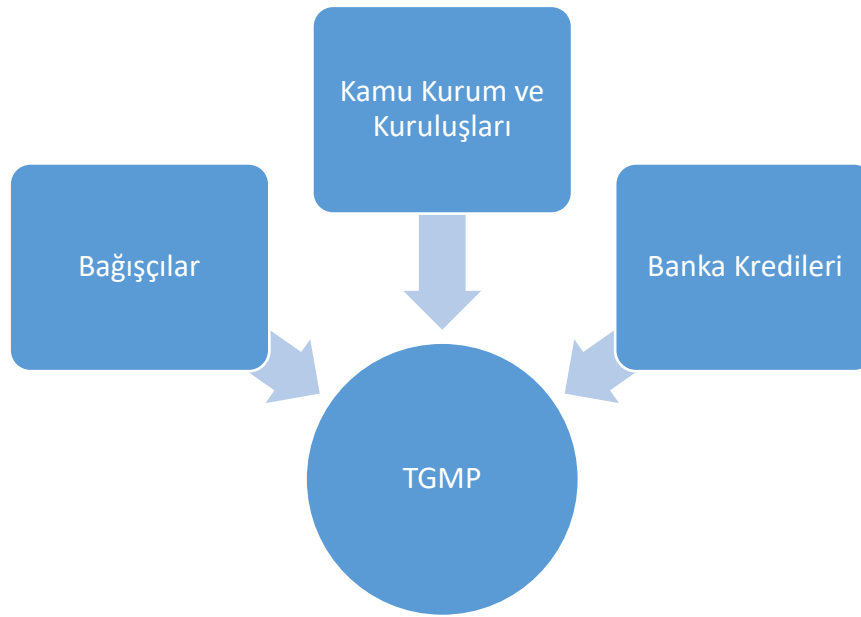
Kaynak: TGMP, 2020a.

Proje aynı zamanda tasarruf alışkanlığının oluşturulmasını da sağlamaktadır. Kredi kullanıcısı üyelerden başlangıç aşamasında ve geri ödeme süreci boyunca her hafta belirli bir miktar para alınmakta ve böylelikle tasarruf etmeleri istenmektedir. Bu tasarrufları da üyeler ihtiyaç duyduğunda kullanabilmektedirler.

- **TGMP Fon Kaynakları**

Programın mikro finans şubeleri; kişi veya kuruluşlardan gelen bağışlar, banka kredileri ve İl Özel İdaresi Kanunu kapsamında sağlanan fonlar ile oluşturulmaktadır. HSBC, Citibank, Whole Planet Foundation, Açık Toplum Vakfı, Valilik ve Belediye gibi birden fazla kamu kurum ve kuruluşları tarafından desteklenmektedir (İçöz, 2019: 14).

Şekil 6: TGMP Fon Kaynakları

Kaynak: TGMP, 2020a.

- **TGMP'nin Verilerle İncelenmesi**

Temel amacı, kendi işini kurmak veya mevcut işini geliştirmek isteyen ancak bu isteklerini gerçekleştirebilmek için finansal imkânı bulunmayan kadınların, gerekli finansal destek sağlanarak ekonomik ve sosyal anlamda güçlenmelerine yardımcı olmak olan TGMP 2003'ten itibaren büyümeye başlamış, ülke genelinde açmış olduğu şubelerle çok sayıda kadına mikro kredi imkânı sağlamıştır. 2003 yılında 2 şubeden 292 kadına toplamda 14.100 TL kredi dağıtılırken, özellikle 2008 yılı itibariyle hızlı bir artış yaşanmış, TGMP 32 şubeden 15.369 kadına toplamda 20.008.555 TL mikro kredi kullanırmıştır.

Tablo 18: TGMP'nin Şube, Üye Sayısı, Mikro kredi Kullanan Sayısı ve Dağıtılan Kredi Miktarı (2003-2020*)

Yıllar	Şube Sayısı	Üye Sayısı	Mikro kredi Kullanan Sayısı	Dağıtılan Toplam Kredi Miktarı (TL)
2003	2	304	292	142.100
2004	2	1.328	1.275	819.437
2005	3	2.882	2.851	2.460.334
2006	6	4.050	3.385	4.998.936
2007	15	7.397	6.925	9.580.336
2008	32	16.556	15.369	20.008.555
2009	56	29.077	28.314	41.175.378
2010	65	42.306	40.467	74.122.621
2011	79	46.885	42.306	120.000.000
2012	95	54.802	52.271	171.000.000
2013	104	65.860	50.768	200.000.000
2014	108	64.254	45.782	369.810.845
2015	110	53.980	50.685	485.755.136
2016	98	55.612	39.946	595.440.908
2017	98	37.766	32.886	702.305.147
2018	93	34.578	31.537	809.500.106
2019	97	-	-	-
2020*	91	37.280	33.247	951.922.097

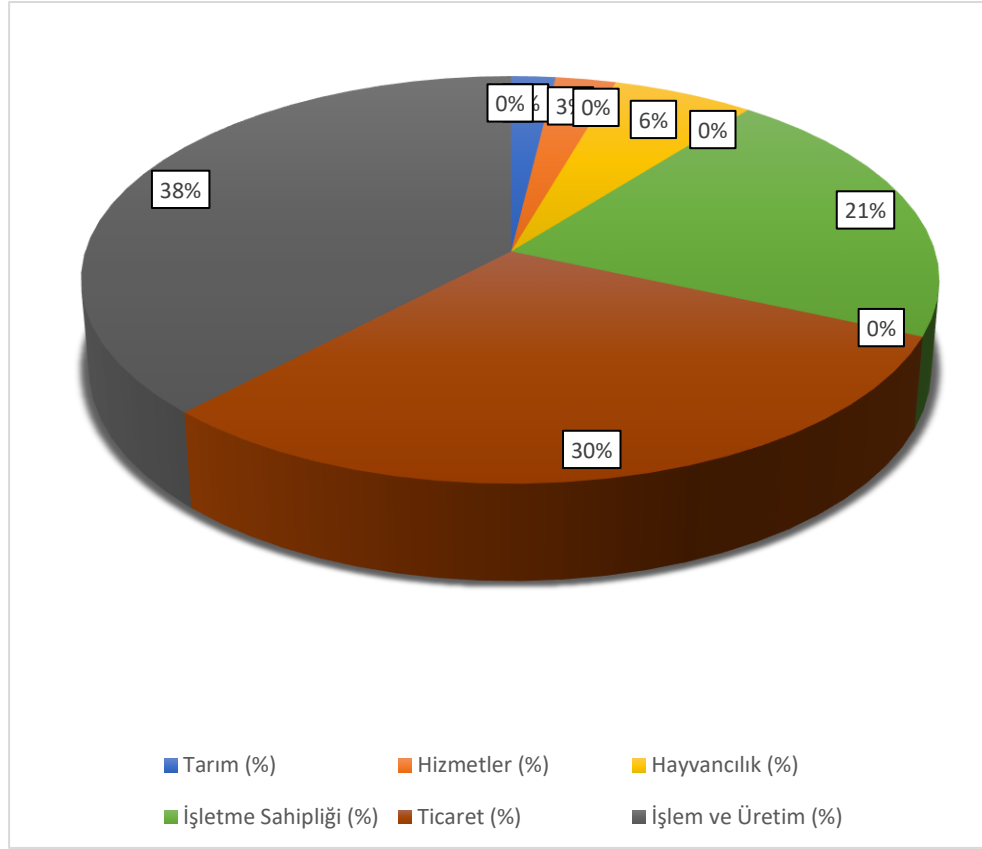
Kaynak: TGMP Faaliyet Raporları, 2018.Özel,2019:79. TGMP, 2020a.

2020*, Veriler Mart ayına kadar kapsamaktadır.

Tablo 18. de görüldüğü gibi 2008 yılında 32 olan şube sayısı 2020 yılı mart ayı itibariyle Türkiye genelinde 91'e, 15.369 olan kredi kullanan üye sayısı 33.247'ye ve dağıtılan toplam kredi miktarı ise 20.008.555'den 951.922.097'ye yükselmiştir. Bu rakamlardan anlaşılacağı üzere TGMP yıllar içinde büyüme ve gelişme göstermiş ve çok sayıda kadın mikro kredi imkânlarından yararlanmıştır.

2003-2020 yılları arasında toplamda 951.922.097 TL mikro kredi kullandıran TGMP 2020 Mart ayı itibariyle kredilerinin sektörlere göre dağılımları Grafik 1.'deki gibidir.

Şekil 7: Mikro Kredilerin Sektörlere Göre Dağılımı

Kaynak: TGMP, 2020a.

- **Hayvancılık**

İnek besiciliği, keçi besiciliği, tavuk besiciliği gibi iş alanlarına kredi verilmektedir

- **Ticaret**

Kozmetik, takı, havlu satımı gibi iş alanlarına kredi verilmektedir.

- **İşlem ve üretim**

Dikiş nakış, havlu kenarı üretimi, şapka yapımı gibi iş alanlarına kredi verilmektedir.

- **Tarım**

Elma, patates, çay yetiştiriciliği gibi iş alanlarına kredi verilmektedir.

- **Hizmetler**

Ayakkabı boyama, saat tamirciliği, gözleme ve hamur işi yapımı gibi iş alanlarına kredi verilmektedir.

- **İşletme Sahipliği**

Terzi, aktar, mantıcı gibi iş alanlarına kredi verilmektedir (TGMP Faaliyet Raporları, 2016: 22).

Grafikte 1.'de TGMP kredilerinin %38'inin dikiş-nakış gibi işlerin yapıldığı işlem ve üretim sektörü, %30'unun kozmetik ürünleri satışı gibi işlerin yapıldığı Ticari sektör, %21'inin işletmeler, %6'sının Hayvancılık, %3'lük kısmının gözleme –hamur işi vb. işlerin yapıldığı hizmetler ve %2'lik kısmının da tarım sektörü olduğu şeklinde bir dağılım görülmektedir.

2.4. Mikro Kredilerin Odağının Kadınlar Olmasının Nedenleri

Kalkınmanın pasif paydaşları olarak nitelendirilen kadınların ülkemiz kalkınma çabaları içerisinde varlığının yetersizliği, sosyal ve iktisadi kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için kadınların güçlendirilmesi gerekliliğini gündeme getirmiştir. Bu doğrultuda gerçekleştirilen uygulamalardan birisi olarak karşımıza çıkan mikro kredi, kadınların ekonomik faaliyetlere katılmalarının sağlanması yoluyla ekonomik ve sosyal anlamda güçlenmelerine önemli bir katkıda bulunacağı savunulan bir uygulamadır (Ören, Negiz ve Akman,2012: 325). Genel olarak mikro kredilerin hedef kitlesinin çoğunlukla kadınlar olmasının nedenleri (Abay,2018: 74);

1. Yoksulların büyük çoğunun kadınlardan oluştuğunun genel olarak kabul edilmesi,

2. Kadınların gelirlerinin neredeyse tamamını ailesi için harcaması. Yani kadınların gelirleri arttıkça bu gelirleri daha çok ailenin geçimine yönlendirip, kişisel tüketime daha az yönelmeleri,

3. Sürdürülebilirlik temelinde kadınların geri ödeme oranlarına ve işbirliğine yatkınlıkları,

4. Kadınların finansal kaynaklara eşit olarak ulaşabilmelerinin sağlanmasının bir insan hakkı olarak gerçekleştirilmesi gerekliliği düşüncesi,

5. Mikro kredinin kadınları güçlendirmede etkili bir araç veya başlangıç noktası olduğudur.

“Eğer ekonomik kalkınma hedefleri, gelişmiş yaşam standartlarını, yoksulluğun kaldırılmasını, onurlu bir iş bulmayı ve eşitsizliğin azaltılmasını içeriyorsa o halde bu işe kadınlarla başlamak çok doğaldır” diyen Muhammed Yunus, mikro kredi programında neden kadınların tercih edildiğini şu şekilde açıklamaktadır (Yunus, 2003:):

“Deneyimlerimize göre, çaresiz kadınların kendi kendilerine yardım sürecine erkeklerden daha çabuk ve daha iyi uyum sağlayabildikleri görülmüştür. Yoksul kadınlar daha ileriye görebilmekte ve en çok acı çeken kendileri olduğundan, yoksulluktan kurtulmak için daha çok çaba harcamaktadırlar. Kadınlar daha çok ilgi göstermekte, çocuklarını daha iyi yaşamlara hazırlamakta ve performanslarında erkeklerden daha tutarlı olmaktadır”.

2.5. Mikro Kredi Uygulamalarının İstihdam Üzerine Etkileri

Pek çok gelişmekte olan ülkede olduğu gibi ülkemizde de en temel problemlerden birisi işsizliktir. Özellikle de kadınlarda işsizlik oranları oldukça yükseksek, istihdam oranı ve işgücüne katılım oranları da oldukça düşüktür. 2019 yılı TÜİK verilerine göre işsizlik oranı erkeklerde %12,4 iken, bu oran kadınlarda %16,5’dir. İşgücüne katılım oranı erkeklerde 72,0, kadınlarda 34,4’dür. İstihdam oranı ise erkeklerde 63,1 iken, kadınlarda 28,7 olarak belirlenmiştir. Rakamlara bakıldığı kadınların işgücüne katılmasına yönelik politika ve projelere çok fazla gerek duyulduğu net bir şekilde görülmektedir. Mikro kredi uygulamalarının temel amacı iş kurma fikri olan ve gerekli olan sermayeye ulaşamayan kadınlara gerekli sermayeyi sağlayarak kendi işini kurmalarını veya mevcut

işlerini geliştirmelerini, bu yolla da yoksulluktan kurtulmalarını sağlamaktır. Bu bağlamda mikro kredi uygulamaları bir istihdam politikası aracı olarak da görülmektedir.

Mikro kredi uygulamalarının en önemli adımı istihdam oluşturmak ve yoksullar için gelir getirici imkanlar sunmaktır. Çoğu ülkede yoksulluğu önleme adına yaygınlık kazanmış bir araç olmakla beraber, insanlara kendi kendilerine çalışabilme, hatta aile bireylerinden kişilerin veya başka kişilerinde çalışmasına imkan sağlayan bir sistem olması sebebiyle de istihdam üzerinde etkisi olmaktadır. Sistemin özellikle eş-dost, komşu, akraba ilişkileri ile duyulduğu ve yaygınlaştığı için özendirici yanıyla da istihdama katkı sağladığı düşünülebilir. Mikro kredi uygulamaları genel olarak daha çok yoksulluk olgusu ile ilişkilendirilse de sistemin temeli istihdam üzerine kurulmuştur (Demir, 2015). Mikro kredi uygulamalarıyla istihdamın temel yapısı içerisinde yer alamayan kadınlara (yoksul kadınlar) başlangıç sermayesi imkanı sunularak, kendi işini kurma veya mevcut işini geliştirme fikri olan bir çok kadının bu düşüncelerini gerçekleştirmeleri ve bu yolla hem ekonomik özgürlüklerini kazanmaları, hem de içinde bulundukları yoksulluk durumundan kurtulmaları amaçlanmıştır.

Yunus'a göre, kendi bulundukları yerde para getirecek olan en iyi işi onlar kendileri bilirdi. Grameen'in tek amacı akıllarındaki projeleri gerçekleştirebilmeleri için gerekli olan başlangıç sermayesini sağlamaktır. Yoksulun akla değil, paraya gereksinimi vardı (Adaman ve Bulut, 2007:29).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİKROKREDİ UYGULAMALARININ KADIN İSTİHDAMINA

ETKİSİ: KARAMAN İLİ ÖRNEĞİ

1976 yılında Bangladeş'in Cobra köyünde, Prof. Muhammed Yunus tarafından başlatılmış ve 1983 yılında alışılmışın dışında olan, özellikle kırsal kesimlerde yaşayan yoksul kadınların kendi işlerini kurabilmeleri için ihtiyaç duydukları başlangıç sermayesini alabilme fırsatı sunan Grameen Bankası kurulmuştur. Yoksul kadınların kendi işlerini kurabilmeleri noktasında kredi imkanı sağlayan Mikro kredi uygulamaları zaman içerisinde dünya genelinde birçok ülkede uygulanmaya başlanmıştır.

Türkiye'de 2001 krizinin etkisi ülke ekonomisini sarmış olsa da Diyarbakır'daki durum çok daha vahimdi. Kişi başına ortalama gelir rakamları, çocuk ölüm oranları, insani gelişme indeksi ve ortalama ömür uzunluğu istatistikleri Diyarbakır'ın kalkınmadan payının almadığını gözler önüne sermekteydi. Yüksek işsizlik oranları yalnızca şehre yeni göç edenleri değil, aynı zaman da toplumun büyük çoğunluğunu açıkla tehdit etmekteydi (Adaman ve Bulut,2007:23).

Diyarbakır'ın içinde bulunduğu işsizlik ve yoksulluk durumuna bir çözüm olarak Bangladeş'teki Grameen Mikro kredi uygulamalarının yakın takipçisi olan Adalet ve Kalkınma Partisi Diyarbakır Milletvekili Prof.Dr. Aziz Akgül, Bangladeş'teki bu uygulamanın Türkiye'de de olması gerektiği düşüncesiyle durumu gerekli mercilere bildirdi. 11 Haziran 2003 tarihinde Türkiye İsrافی Önleme Vakfı adına Prof. Dr. Aziz Akgül ve Grameen Trust adına Prof. Dr. Muhammed Yunus'un işbirliğiyle Türkiye Grameen Mikro finans Programı hayata geçirilmiştir.

Bu bölümde mikro kredi uygulamalarının Karaman ilindeki kadın istihdamını etkileri araştırılmıştır.

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, kadın yoksulluğunu azaltma ve istihdam yaratma kapsamında birçok ülkede uygulanma alanı bulan mikro kredi sisteminin Karaman ilinde mikro kredi kullanan kadınların, krediyi kullandıktan sonra yaşamlarında ne gibi değişiklikler meydana geldiğini göstermektir. Yapılan çalışmada kredi kullanıcılarına ait demografik ve ekonomik bilgilerini içeren soruların yanı sıra istihdam, yoksulluk, sosyalleşme ve mikro kredi uygulamasının etkinliği boyutlarını ele alan sorularla da temel amacı kendi işlerini kurmak için gerekli başlangıç sermayesi bulunmayan kadınlara kredi imkanı sağlayarak kadın istihdamını artırma ve yoksulluğunu azaltmak olan mikro kredi uygulamalarının amacını gerçekleştirip gerçekleştirmediği incelenmiştir.

3.2. Araştırmanın Önemi

Dünya genelinde yoksulluk süregelen bir sorun olmaya devam etmektedir. Geçmişten günümüze bu sorunu çözmek amacıyla çeşitli müdahale araçları geliştirilmiştir. Bu araçlardan biri olarak geliştirilmiş olan, yeni bir iş kurarak ya da mevcut işini geliştirerek içinde bulunulan yoksulluk durumundan kurtulmayı amaçlayan ve son yıllarda dünya genelinde yaygınlık kazanan mikro kredi sistemidir. Bu çalışma da ele alınan mikro kredi türü, yoksul kadınları ele alan ve onların güçlendirilmesi için bir araç olan Grameen Bank uygulamasıdır. Grameen mikro kredi sistemi özellikleri, kadın istihdamı üzerine etkisi konusunda Türkiye’de yapılmış olan çalışmaların eksikliği göz önünde bulundurularak bu konuda detaylı bir çalışma yapılma ihtiyacı kaçılmış olmuştur. Türkiye’de mikro kredi uygulamaları kapsamında, konunun istihdam boyutu, yoksulluk boyutu (ekonomik güçlenme/yaşam kalitesi), sosyo-psikolojik boyutu (kendini gerçekleştirme) ve mikro kredi uygulamalarının etkinliği boyutlarının detaylı şekilde yer

aldığı ölçek sonuçları incelendiğinde bu çalışma kapsamında yürütülen alan çalışmasının önemli bir fonksiyona sahip olacağı düşünülmektedir.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada belirlenen hipotezlerin analizi için anket yöntemi kullanılmıştır. Mikro kredi kullanan 176 kadın ile gerçekleştirilen saha araştırmasında; Mikro kredi Ölçeğinin alt boyutlarının (İstihdam Yaratma, Yoksulluk, Kendini Gerçekleştirme ve Soyo-psikolojik Boyut ve Etkinlik Boyutu) çeşitli demografik ve sosyoekonomik değişkenler (yaş, eğitim durumu, kullanılan kredi miktarı) bağlamında farklılaşp farklılaşmayacağını saptamaya yönelik analizler yapılmıştır. Karaman İlindeki Mikro finans kurumundan mikro kredi kullanan kadınlardan elde edilen girdiler neticesinde hipotezlerin test edilmesi amacıyla One-Way ANOVA (Tek Yönlü Varyans Testi) uygulanmıştır.

Mikro kredi Ölçeğinin alt boyutlarının (İstihdam Yaratma, Yoksulluk, Kendini Gerçekleştirme/Soyo-psikolojik Boyut ve Etkinlik Boyutu) çeşitli demografik ve sosyoekonomik değişkenler (Yaş, Eğitim Durumu, Kullanılan kredi miktarı) arasındaki olası farklılıklardan hareketle çalışmanın hipotezleri:

H1:Mikro kredi kullanan kadınların medeni durumları ile **“İstihdam Boyutu”** arasında anlamlı bir fark vardır.

H2:Mikro kredi kullanan kadınların medeni durumları ile **“Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi:Yoksulluk Boyutu”** arasında anlamlı bir fark vardır.

H3:Mikro kredi kullanan kadınların yaşları ile **“İstihdam Boyutu”** arasında anlamlı bir fark vardır.

H4:Mikro kredi kullanan kadınların yaşları ile **“Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi:Yoksulluk Boyutu”** arasında anlamlı bir fark vardır.

H5:Eğitim durumu ile “**İstihdam Yaratma Boyutu**”arasında anlamlı bir fark vardır.

H6:Çocuk sayısı ile “**İstihdam Yaratma Boyutu**” arasında anlamlı bir fark vardır.

H7:Çocuk sayısı ile “**Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi: Yoksulluk Boyutu**” arasında anlamlı bir fark vardır.

H8:Mikro finans Kurumundan mikro-kredi kullanan kadınların kullandığı kredi miktarı ile “ **İstihdam Yaratma Boyutu**” arasında anlamlı bir fark vardır.

H9:Mikro finans Kurumundan mikro-kredi kullanan kadınların kullandığı kredi miktarı ile”**Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi: Yoksulluk Boyutu**” arasında anlamlı bir fark vardır.

H10:Mikro kredi kullanımından sonra kendinizi çalışan kadın olarak görüyor musunuz değişkeni ile “ **İstihdam Yaratma Boyutu**” arasında anlamlı bir fark vardır.

H11:Kullanılan mikro kredi miktarı ile kullanılmış olan mikro kredi ile yapılan işte eleman çalıştırma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H12:Mikro kredi kullanmadan önceki toplam aylık gelir ile mikro kredi kullandıktan sonraki toplam aylık gelir arasında anlamlı bir ilişki vardır.

3.4.Veri Toplama Yöntemi ve Ölçüm Araçları

En yaygın kullanılan veri toplama araçlarından birisi olan anket, katılımcıların belirli bir konudaki düşüncelerini, yaklaşımlarını ve önceden belirlenmiş bir sırada ve belirli bir yapıda oluşturulmuş olan sorularla elde etmeyi sağlamaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2016:179). Çalışmada, verileri elde etme metodu olarak beşli likert ölçeği ile oluşturulan önermelerden meydana gelen anket tekniği tercih edilmiştir. Anket formu iki bölümden meydana gelmektedir.

Anketin birinci bölümü;

Aşkın ve Barış (2015) ile Adaman ve Bulut (2007)'den uyarlanan ve anonim olarak hazırlanan Karaman ilindeki Mikro finans Kurumundan mikro kredi kullanan kadınların demografik ve sosyoekonomik özelliklerini (yaş, medeni durum, eğitim durumu, mikro kredi almadan önceki aylık gelir, mikro kredi aldıktan sonraki aylık gelir, kullanılan mikro kredi miktarı ve alınan mikro kredinin hangi sektörde iş yapmak için kullanıldığı vb.) belirlemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Anketin ikinci bölümünde Karaman ilindeki mikro kredi uygulamalarının etkilerine yönelik algıları, Demir (2015)'den alınan, güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları yapılan ölçekle ölçülmüştür. Ölçüm aracı İstihdam Yaratma 4 ifade, Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi: Yoksulluk Boyutu 4 ifade, Kendini Gerçekleştirme/Sosyo-psikolojik Boyut 8 ifade ve Mikro kredi Sisteminin Etkinliği Boyutu 7 ifade olmak üzere 4 boyuttan oluşmaktadır.

3.5. Literatür

Amin vd. (1998), çalışmalarında Bangladeş'te kırsal da yaşayan kadınların üzerinde sivil toplum kuruluşlarının uygulamış oldukları kredi programları incelenmiştir. Araştırma neticesinde kredi programlarının kadınlar üzerinde ekonomik bakımdan olumlu etki yaptığı sonucuna ulaşılmıştır.

Mahmud (2003), kadınların güçlendirilmesi konusunda mikro kredi almalarının etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda mikro kredi programıyla özellikle yoksul durumdaki kadınların refahlarında artış olduğu görülmüştür.

Öner (2007), Mikro finans Sistemi ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi" isimli çalışmasında, mikro finans sisteminin yoksulluğa karşı en önemli mücadele yöntemlerinden biri olduğunu, gelir seviyesi düşük insanların kendi geçimlerini sağlamak

için kendi işlerini kurmaları gerektiğini belirtmiştir. Çalışmada dünyadaki mikro finans uygulamalarından, Türkiye’de kurulacak mikro finans kuruluşlarının nasıl işlemesi gerektiği, sunulacak olan finansal hizmetlerin neler olacağı sorularına cevap verilmeye çalışılmıştır.

Sultana ve Hasan (2010), çalışmalarında kırsalda yaşayan kadınların ekonomik bakımdan güçlenmelerinde mikro kredilerin etkisini incelemişlerdir. Bangladeş’in Kayaltia Birliğinde yer alan Gazipur bölgesinin Gazipur Sadar Upazila köyünde ve Basan bölgesinde yer alan Bariyali, Tegnogpara ve Nega köylerinde yaşayan kadınlar incelenmiştir. Çalışma da iki grup ele alınmıştır. Birinci grupta mikro kredi kullanıcısı kadınlar bulunurken diğer grupta mikro kredi kullanmayan kadınlar bulunmaktadır. Sonuç olarak iki grup karşılaştırıldığında mikro kredi kullanan kadınların bulunduğu grup ekonomik güçlenme, gelir düzeyi vb. yönden diğer grupta yer alan kadınlara göre daha avantajlı olduğu gözlemlenmiştir.

Özmen (2011), “Türkiye’de Kadın İşgücü İstihdamının Gelişiminde Mikro kredi Uygulamaları” adlı çalışmasında mikro kredinin kendi hesabına çalışma üzerindeki etkileri En Küçük Kareler Yöntemi tekniğiyle tahmin edilmiş ve tahmin edilen modelin sonuçları yorumlanmıştır. Bu sonuçlara göre de mikro kredi de 1 birimlik artış, Kendi Hesabına çalışan sayısında 0,038 birimlik bir değişme yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Şengür ve Taban (2012), çalışmalarında yoksulluğun azaltılması bağlamında mikro kredilerin etkinliğini Eskişehir ili özelinde incelemişlerdir. Araştırma sonucunda Eskişehir’deki mikro kredi kullanıcısı kadınların aile gelirlerinde kredi kullanımı öncesi ve sonrası önemli farklılıklar yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Aydın (2012), çalışmasında yoksullukla mücadele edilmesi noktasında mikro kredi uygulamalarını ekonomik bakımdan incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda mikro

kredi kullanan kadınların kullandıkları kredilerle ekonomiye katkı sağladıkları görülmüştür.

Ateş ve Öğütoğulları (2012), “Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Mikro kredi Uygulamaları” adlı çalışmalarında Türkiye’de yoksullukla mücadele ve istihdam yaratma da mikro kredi uygulamaları incelenmiştir. Sonuç olarak mikro finansman programının yoksulluğun azaltılmasında ve ekonomik büyüme ile sosyal gelişmeyi olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Doğan ve Kaya (2013), çalışmalarında Diyarbakır ilindeki mikro kredi kullanıcısı 500 kadınla anket uygulaması yapmışlardır. Araştırma kapsamında faktör analizi yapılmış ve her bir faktörün mikro kredi etkinliğini ölçmede pozitif etki yaptığı ve faktörler arasında doğrusal ilişki olduğu belirlenmiştir.

Ece (2014), “Mikro kredi Kullanan Kadınlar: Şırnak Örneği” adlı çalışmasında yüz yüze görüşmeler ve anket uygulaması yaparak mikro kredi uygulamasının başarılı olup olmadığını incelemiştir. Sonuç olarak, yapılan görüşmeler neticesinde mikro kredi kullanan kadınların kredi kullanmaya başladıktan sonra sosyo-ekonomik durumlarında olumlu yönde değişiklikler olduğu görülmüştür. Bunun yanında mikro kredi kullanıcısı kadınların girişimcilik konusunda ev kadınlarına benzerken; mikro kredi kullanmayan kadınlardan farklılaştığı görülmüştür.

Baktır (2014), çalışmasında Türkiye’de mikro kredi kullanıcısı kadınların sosyo-ekonomik durumlarındaki değişimleri ele almıştır. Araştırma neticesinde mikro kredi kullananların sosyo-ekonomik durumları üzerinde olumlu etkiler yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda bu değişikliklerin bölgelere göre de farklılık gösterdiği görülmüştür.

Demir (2015), çalışmasında Tokat ilinde mikro kredi uygulamalarının etkinliği kapsamında sistemin ana amacı olan yoksullukla mücadeledeki etkinliği ve yoksul kadınlara yeni iş yaratma ya da mevcut işlerini geliştirme fırsatı sunması yönünden de istihdam üzerindeki etkinliğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Toplamda 373 mikro kredi kullanıcısı kadın ile anket uygulaması yapılmıştır. Araştırma neticesinde mikro kredilerin hem yoksulluğun azaltılması hem de istihdam yaratması anlamında etkin olduğu fakat bu uygulamanın en fazla kendini gerçekleştirme ve sosyo-psikolojik anlamda etkin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Apaydın (2015), çalışmasında mikro kredi uygulamasının Muş ilindeki yoksulluğu azaltmada etkinliği araştırılmıştır. Toplamda 200 kadınla anket çalışması yapılarak mikro kredilerin sosyal ve ekonomik etkileri incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda kadınların ve yanlarında çalışan kadınların istihdamda ve bu kadınların gelirlerinde artış olduğu gözlemlenmiştir. Sonuç olarak, Muş ilinde mikro kredilerin kadın yoksulluğunu azaltmada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Rad ve Altıkulaç (2016), “Mikro Kredi Kullanımının Kadınlar Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkileri; Mersin İli” adlı çalışmalarında mikro kredi kullanımının kadınlara sosyo-ekonomik bakımdan etkilerini incelemişlerdir. Yapılan araştırma sonucunda mikro kredi uygulamaların kredi kullanıcısı kadınların yaşamlarında hem ekonomik (refah artışı, gelir artışı vb.) hem de sosyal (statü vb.) ve kişisel (özgüven vb.) değişimler meydana getirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bununla birlikte mikro kredi ile elde edilen gelirin sürdürülebilirliği ve düzenli olduğuyla ilgili bir sonuca ulaşamamıştır.

Tutar ve Alpaslan (2017), “Kadın Yoksulluğuyla Mücadelede Mikro Kredinin Etkisi ve Niğde İli Örneği” isimli çalışmalarında Niğde ilinde mikro kredi uygulamalarının sosyal ve ekonomik yönden kadınlara etkileri incelemişlerdir. Çalışmada Türkiye Grameen

Mikro finans Programının Niğde şube yetkililerinin de yardımlarıyla 110 mikro kredi kullanıcısı kadına yüz yüze anket yöntemiyle çoktan seçmeli sorular yöneltilmiştir. Araştırma sonucunda Niğde ilinde mikro kredi kullanan kadınların hayatlarına mikro kredi uygulamalarının sosyal ve ekonomik bakımdan olumlu yönde katkı sağladığını sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda da kullandırılan kredi miktarının yetersiz olduğu ve mikro kredi kullanarak yapılan işte pazarlama sorunlarıyla karşılaşıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Mudarej (2017), çalışmasında Afganistan’da mikro kredi kullanan kadınlara yönelik nitel bir uygulama yapmıştır. Yapılan araştırma neticesinde mikro kredi alan kadınların, krediyi kullandıktan sonra hem sosyal bakımdan hem de ekonomik bakımdan olumlu gelişmeler yaşadıkları görülmüştür.

Altunöz (2018), “Türkiye’de Mikro kredilerin Kadınların İşgücüne Katılımı ve Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisinin Ölçümü” adlı çalışmasında mikro kredi uygulamalarının işlevleri ve Türkiye’de kadın istihdamı ve ekonomik büyüme üzerindeki etkisini araştırmıştır. Araştırmada yapılmış olan regresyon analizi sonucunda Türkiye’de kullandırılan mikro kredi miktarında meydana gelen 1 birimlik artış, kendi hesabına çalışan kadın sayısında 0.045 birimlik artışa ve ekonomik büyümede de 0.05 birimlik bir artışa sebep olduğu görülmüştür.

Özel (2019), “Dünyada ve Türkiye’de Mikro kredinin Gelişimi, Türkiye’de Mikro kredi Uygulamalarının Kadın İstihdamına Etkisi” adlı çalışmasında Türkiye’de mikro krediler ile kadın istihdamı verileri arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını incelemiş ve bu incelemeleri neticesinde mikro krediler ile kadın istidamı arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

3.6. Araştırmanın Bulguları

Araştırma kapsamında ele alınan bulgular alt başlıklar altında değerlendirilmiştir.

3.6.1. Demografik ve Sosyo-ekonomik Değişkenlerin Yüzde Dağılımı

Araştırma kapsamında incelenen demografik ve sosyo-ekonomik değişkenlerin frekans analizleri Tablo 19.'da yer almaktadır.

Tablo 19: Demografik ve Sosyo-Ekonomik Değişkenlerin Yüzde Dağılımı

Değişkenler		Frekans	%	Ort.	S. Sapma
1.Medeni Durumunuz?	(1)Evli	135	76,7	1,2330	,42392
	(2)Bekar	41	23,3		
	Toplam	176	100,0		
2.Yaş Aralığınız?	(1)18-28	32	18,2	2,4545	,93697
	(2)29-39	55	31,3		
	(3)40-50	66	37,5		
	(4)51 ve üstü	23	13,1		
	Toplam	176	100,0		
3.Eğitim Düzeyiniz?	(1)Okur-yazar	6	3,4	3,9489	1,17240
	(2)İlkokul	77	43,8		
	(3)Ortaokul	37	21,0		
	(4)Lise	38	21,6		
	(5)Önlisans	12	6,8		
	(6)Lisans	6	3,4		
	(7)Lisansüstü	0	0		
	Toplam	176	100,0		
4.Çocuk Sayınız?	(1)Çocuğum yok	24	13,6	3,1136	1,24608
	(2)1	31	17,6		
	(3)2	46	26,1		
	(4)3	51	29,0		
	(5)4 ve üstü	24	13,6		
	Toplam	176	100,0		
5.SosyalGüvence Durumunuz?	(1)Yok	23	13,1	2,4800	1,10817
	(2)SGK	91	51,7		
	(3)Bağ-kur	31	17,6		
	(4)Yeşil Kart	14	8,0		
	(5)Emekli Sandığı	16	9,1		
	Toplam	175	99,4		
	Kayıp veri	1	0,6		
Toplam		176	100,0		

Demografik ve sosyo-ekonomik değişkenlerin birinci maddesi medeni durum ile ilgilidir. Mikro kredi kullanıcılarının %76,7'si evli, %23,3'ü ise bekar kadınlardan oluşmaktadır.

Birçok kadın gerek toplumsal gerekse bireysel sebeplerden dolayı işgücüne katılamamaktadır. Bunların büyük çoğunluğu da evli kadınlardan oluşmaktadır. Ancak ev hanımlarının genellikle evde yapabilecekleri(el işi-dikiş-nakiş, gıda ürünleri vb.) bir işi için de mikro kredi kullanabiliyor olmaları sisteme katılmalarında etkili olmuştur. Mikro kredi uygulamalarının grup esaslı olması, bu kadınlardan yalnızca birisinin işi fikrinin bulunması arkadaşlarının ya da komşularının kredi alması yönünde ikna ederek sistem içinde yer almalarını sağlamaktadır. Bu durumda sisteme üyeliğin genellikle evli kadınlardan olması şaşırtıcı bir durum değildir.

Araştırmanın ikinci maddesi yaş değişkenidir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda uygulamada yer alanların çoğunluğu 40-50 yaş aralığındadır. Mikro kredi kullanıcılarının daha çok orta yaşlı dediğimiz kesimden oluştuğu sonucuna ulaşılmaktadır. Yaş değişkeninin yaş gruplarına göre sınıflandırıldığında, yüzdeler olarak dağılımı; 18-28 yaş arası %18,2, 29-39 yaş arası %31,3, 40-50 arası %37,5 ve 51+ yaş %13,1'dir.

Eğitim durumu aısından mikro kredi üyelerinin durumları incelendiğinde mikro kredi kullanıcıları kadınların %3,4'ü okur-yazar, %43,8'i ilkokul mezunu, %21,0'ı ortaokul, %21,6'sı lise, %6,8'i ön lisans ve %3,4'ünde lisans mezunu olduğu görölmektedir. Bu oranlar araştırma kapsamındaki mikro kredi kullanıcılarının eğitim durumunun oldukça düşük düzeyde olduğu sonucunu vermektedir.

Mikro kredi sisteminin hedef kitlesi olan yoksul kadınların eğitim seviyelerinin düşük olması, yoksulluk-eğitim döngüsünün negatif ilişkisini de doğrular niteliktedir (Demir,2015:210).

Araştırmanın dördüncü değişkeni çocuk sayısıdır. Elde edilen veriler neticesinde mikro kredi kullanıcılarının %13,6'sının çocuğu yok, %17,6'sı bir çocuğa, %26,1'i iki çocuğa, %29,0'ı üç çocuğa ve %13,6'sı dört ve üstü çocuğa sahip olduğu görülmektedir. Bu verilere göre üç çocuğa sahip olan kredi kullanıcısı sayısının daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bu durumun daha çok orta yaş olan kadınların mikro kredi kullanımında ağırlıklı olmasından kaynaklanmaktadır.

İnsanların bütün hayatı boyunca yaşam kalitesini etkileyecek olan önemli etkenlerden birisi şüphesiz sosyal güvencedir. Araştırma kapsamındaki kadınların sosyal güvence durumları incelendiği zaman %13,1'inin sosyal güvencesinin olmadığı, %51,7'sinin SGK'lı, %17,6'sının Bağ-Kur'lu , %8,0'ının Yeşil kartlı ve %9,1'inin de Emekli Sandığına kayıtlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 19. (devam) Demografik ve Sosyo-Ekonomik Değişkenlerin Yüzde Dağılımı

Değişkenler		Yanıtlar	
		Frekans	%
6.Mikro kredi uygulamasından nasıl haberdar oldunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)	(1)Basın-yayın organlarından	5	2,7
	(2)Çevredeki insanlardan	151	81,2
	(3)Krediofisi yetkililerinden	25	13,4
	(4)Diğer	5	2,7
	Toplam	186	100,0
7.Mikro kredi kullanma sebebiniz?(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)	(1)İş kurmak	45	22,6
	(2)Mevcut işimi geliştirmek	88	44,2
	(3)Geçim sıkıntısı	16	8,0
	(4)Çocukların eğitimi	6	3,0
	(5>Eşimin isteği	2	1,0
	(6)Diğer	42	21,1
	Toplam	199	100,0

Not: Çoklu yanıt olduğu için N sayısı örneklem hacmini geçmektedir.

Araştırmada yer alan mikro kredi kullanıcısı kadınların bu uygulamadan nasıl haberdar olduklarına baktığımız zaman katılımcıların verdikleri yanıtlarda Basın-yayın organları %2,7'lik bir yer kaplarken, Çevredeki insanlardan yanıtı %81,2'lik, Kredi ofisi

yetkililerinden yanıtı %13,4'lük ve Diğer yanıtı %2,7'lik bir yer kapladığı görülmektedir. Bu veriler neticesinde mikro kredi kullanıcısı kadınlarının büyük çoğunluğunun bu uygulamadan çevredeki insanlar yoluyla haberdar oldukları sonucu çıkarılmaktadır.

Mikro kredi kullanıcısı kadınların mikro kredi kullanma sebebiniz sorusuna vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde, iş kurmak yanıtı %22,6'luk, Mevcut işimi geliştirmek yanıtı %44,2'lik, Geçim sıkıntısı yanıtı %3,0'lük, Eşimin isteği yanıtı %1,0'lik ve Diğer yanıtı %21,1'lik yer kapadığı görülmektedir. Genel itibari ile elde edilen verilerden kadınların çoğunluğunun mikro krediyi mevcut işini geliştirmek için kullandıkları sonucuna ulaşılmaktadır. Ancak yine de asıl amacı iş fikri olan yoksul kadınların kendi işlerini kurabilmeleri veya mevcut işlerini geliştirmeleri ve böylelikle içinde bulundukları yoksulluk durumundan kurtulmaları olan mikro kredi uygulaması gerek kişisel ihtiyaçlar, çocukların eğitim ihtiyaçları, ev ihtiyaçları vb. diğer ihtiyaçlar için kullanılabilir. Sistemin bu noktadaki denetim eksikliği sebebiyle kredilerin çoğunluğunun asıl amacı dışında kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 19. (devam) Demografik ve Sosyo-Ekonomik Değişkenlerin Yüzde Dağılımı

Değişkenler		Frekans	%	Ort.	S. Sapma
8.Mikro kredi kullanmadan önce çalışıyor muydunuz?	(1)Evet	99	56,3	1,4375	,49749
	(2)Hayır	77	43,8		
	Toplam	176	100,0		
9.(8.soruya cevabınız evet ise)Mikro kredi Almadan önce ne iş yapıyordunuz?	(1)Esnaf	35	19,9	2,8990	2,23376
	(2)İşçi	32	18,2		
	(3)Çiftçi	1	0,6		
	(4)Elişi-Dikiş-Nakış	7	4,0		
	(5)Ev işi-Gündelikçilik	5	2,8		
	(6)Çocuk bakıcılığı	4	2,3		
	(7)Diğer	16	9,1		
	Toplam	99	56,3		
	Kayıp veri	76	43,2		
Toplam		176	100,0		
10.Mikro kredi kullanmadan önce toplam aylık geliriniz ne kadardı?	(1)Düzenli bir gelirim yoktur	56	31,8	2,4943	1,27390
	(2)501-1000	30	17,0		
	(3)1001-2000	48	27,3		

	(4)2001-3000	31	17,6		
	(5)3001 ve üstü	11	6,3		
	Toplam	176	100,0		
11.Mikro kredi kullandıktan sonra toplam aylık kazancınız ne kadardır?	(1)501-1000	47	26,7	2,3771	1,06433
	(2)1001-2000	46	26,1		
	(3)2001-3000	51	29,0		
	(4)3001 ve üstü	31	17,6		
	Toplam	175	99,4		
	Kayıp veri	1	0,6		
Toplam		176	100,0		
12.Mikro krediyi ilk hangi yılda kullandınız?	(1)2011	16	9,1	5,7143	2,80569
	(2)2012	17	9,7		
	(3)2013	12	6,8		
	(4)2014	24	13,6		
	(5)2015	9	5,1		
	(6)2016	16	9,1		
	(7)2017	15	8,5		
	(8)2018	22	12,5		
	(9)2019	44	25,0		
	Toplam	175	99,4		
	Kayıp veri	1	0,6		
Toplam		176	100,0		

Araştırmada mikro kredi kullanmadan önce çalışıyor muydunuz sorusuna mikro kredi kullanıcısı kadınların %56,3'ü evet yanıtını vermiş, %43,7'si de hayır yanıtını vermiştir.

Mikro kredi almadan önce çalışıyor muydunuz sorusuna evet yanıtını veren %56,3'lük kesimin mikro kredi almadan önce ne iş yapıyordunuz sorusuna %19,9'u esnaf, 18,2'si işçi, %0,6'sı çiftçi, %4,0'ı eliş-i-dikiş-nakış, %2,8'i gündelikçi, %2,3'ü çocuk bakıcılığı ve %9,1'i diğer yanıtını vermiştir.

Mikro kredi kullanıcılarının mikro kredi kullanmadan önce toplam aylık gelirlerine bakıldığında %31,8'inin düzenli bir gelirin olmadığı, %17,0'sinin 501-1000 TL, %27,3'ünün 1001-2000 TL, %17,6'sının 2001-3000 TL ve %6,3'ünün de 3001 TL ve üstü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kredi kullanıcılarının mikro kredi kullandıktan sonra toplam aylık kazançlarına bakıldığı zaman %26,7'sinin 501-1000 TL, %26,1'inin 1001-2000 TL, %29,0'ının 2001-3000 TL ve %17,6'sının 3001 TL ve üstü gelir elde ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Mikro krediyi ilk hangi yılda kullandıklarına bakıldığında % 9,1'inin 2011, %9,7'sinin 2012, %6,8'inin 2013, %13,6'inin 2014, %5,1'inin 2015, %9,1'inin 2016, %8,5'inin 2017, %12,5'inin 2018 ve %25,0'inin 2019 yılında kullandığı sonucuna ulaşılmıştır. 2019 yılında kullanım oranının diğer yıllara kıyasla daha fazla olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 19. (devam) Demografik ve Sosyo-Ekonomik Değişkenlerin Yüzde Dağılımı

Değişkenler		Frekans	%	Ort.	S. Sapma
13.Kullandığınız mikro kredi miktarı ne kadardır?	(1)100-1000	61	34,7	2,3714	1,30617
	(2)1001-2000	41	23,3		
	(3)2001-3000	34	19,3		
	(4)3001-4000	25	14,2		
	(5)4001 ve üstü	14	8,0		
	Toplam	175	99,4		
	Kayıp veri	1	0,6		
Toplam		176	100,0		
14.Kaç kere mikro kredi kullandınız?	(1)1	34	19,3	3,2114	1,52974
	(2)2	32	18,2		
	(3)3	27	15,3		
	(4)4	27	15,3		
	(5)5 ve üstü	55	31,3		
	Toplam	175	99,4		
	Kayıp veri	1	0,6		
Toplam		176	100,0		
16.Aldığınız mikro krediyi hangi sektörde iş yapmak için kullandınız?	(1)Herhangi bir sektörde kullanmadım	10	5,7	4,3486	1,61483
	(2)Gıda sektörü	17	9,7		
	(3)Tekstil-hazır giyim-deri	36	20,5		
	(4)İş ve yönetim	11	6,3		
	(5)Ticaret	41	23,3		
	(6)Diğer	60	34,1		
	Toplam	175	99,4		
	Kayıp veri	1	0,6		
Toplam		176	100,0		
17.Kullanılmış olan mikro kredi ile yapılan işte Eleman çalıştırıyor musunuz? (Cevabınız hayır ise 21.	(1)Evet	34	19,3	1,8057	,39679
	(2)Hayır	142	80,7		

soruya geçiniz)					
Toplam		176	100,0		
18.Yanınızda kaç kişi çalışıyor?	(1)1	21	11,9	1,5714	,77784
	(2)2	7	4,0		
	(3)3	6	3,4		
	(4)4 ve üstü	0	0		
	Toplam	34	19,3		
	Kayıp veri	142	80,7		
Toplam		176	100,0		
19.Mikro kredi ile yaptığınız işte yanınızda çalışan kişinin cinsiyeti nedir?	(1)Kadın	27	15,3	1,2059	,41043
	(2)Erkek	7	4,0		
	Toplam	34	19,3		
	Kayıp veri	142	80,7		
Toplam		176	100,0		
20.Mikro kredi kullanarak yaptığınız işte yanınızda çalışan kişi daha önce çalışıyor muydu?	(1)Evet	11	6,3	1,9412	,77621
	(2)Hayır	14	8,0		
	(3)Bilmiyorum	9	5,1		
	Toplam	34	19,3		
	Kayıp veri	142	80,7		
Toplam		176	100,0		
21.Mikro kredi ile yaptığınız iş dışında gelir elde ettiğiniz başka bir kaynak var mı?	(1)Evet	59	33,5	1,6629	,47409
	(2)Hayır	116	65,9		
	Toplam	175	99,4		
	Kayıp veri	1	0,6		
Toplam		176	100,0		
22.Mikro kredi ile yaptığınız işten elde ettiğiniz kazancın ne kadarını işinizle ilgili kaynak olarak kullanıyorsunuz?	(1)Yarıdan daha azını	19	10,8	2,3771	,67428
	(2)Yarısını	71	40,3		
	(3)Tümünü	85	48,3		
	Toplam	175	99,4		
	Kayıp veri	1	0,6		
Toplam		176	100,0		

Kullanılan mikro kredi miktarına bakıldığı zaman %34,7'sinin 100-1000 TL, %23,3'ünün 1001-2000 TL, %19,3'ünün 2001-3000 TL, %14,2'sinin 3001-4000 TL ve %8,0'inin de 4001 TL ve üstü mikro kredi kullandığı sonucuna ulaşılmıştır. Kadınların çoğunluğunun 2019 yılında mikro kredi kullandığı sonucu ilk defa mikro kredi kullandıkları için en düşük miktar olan 100-1000 TL arası miktarın kullanımının fazla olmasını destekler niteliktedir.

Mikro kredi kullanıcısı kadınların kaç kere mikro kredi kullandıklarına bakıldığında %19,3'ünün bir, %18,2'sinin iki, %15,3'ünün üç, %15,3'ünün dört ve %31,3'ünün beş ve üstü mikro kredi kullandığı sonucuna ulaşılmıştır. Kadınların

çoğunluğu beş ve üzeri yanıtını vermiş olsa da yüz yüze yapılan görüşmeler de bu yanıtı verenlerin çoğu bir kere kullanıp belli bir zaman geçtikten sonra tekrar kullandıklarını belirtmişlerdir, yani devamlı olarak belirli bir düzende kullanmamışlardır.

Katılımcıların mikro kredi hangi sektörde iş yapma da kullandığına bakılacak olursa %5,7'sinin herhangi bir sektörde kullanmadığı, %9,7'sinin gıda (erişte, tarhana, salça vb. ürünleri yapılıp satılması), %20,5'inin Tekstil-hazır giyim-deri, %6,3'ünün iş ve yönetim, %23,3'ünün ticaret, %34,1'inin de diğer sektörler de kullandığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yanıtını veren kadınlar genellikle katalog (avon, farmasi vb.) işi, mantar yetiştiriciliği gibi işler yapmakta olduklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların mikro kredi ile yapılan işte ileman çalıştırıyor musunuz sorusuna vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde de %19,3'ünün evet, %80,1'inin de Hayır yanıtını verdiği görülmektedir. Evet yanıtını veren kadınların yanınızda kaç kişi çalıştırıyor sorulduğunda %11,9'u bir, %4,0'ü iki ve %3,4'ü 3 kişi istihdam ettikleri tespit edilmiştir.

Bu veriler mikro kredi kullanan kadınların kendileri dışında, yaptıkları işlerde yanlarında eleman çalıştırarak dolaylı yoldan istihdama katkısının çok az olduğu göstermektedir(Aşkın ve Barış,2015:81).

Katılımcılara yanlarında çalıştırmış oldukları kişinin cinsiyeti sorulduğunda %15,3'ü kadın, %4,0'ü erkek olduğunu belirtmiştir. Mikro kredi kullanılarak yapılan işte çalışan kişinin daha önce çalışıp çalışmadığı sorusuna ise katılımcıların %6,3'ü evet, %8,0'ı hayır, %5,1'i bilmiyorum yanıtını vermiştir.

Mikro kredi ile yapılan iş dışında gelir elde ettikleri başka bir kaynak olup olmadığı konusunda katılımcıların %33,5'i evet, %65,9'u da hayır yanıtını vermiştir. Buradan katılımcıların büyük çoğunluğunun mikro kredi ile yaptıkları iş dışında gelir elde ettikleri başka bir kaynağının olmadığı sonucu çıkarılmaktadır.

Katılımcıların mikro kredi ile yaptıkları işten elde ettikleri kazancın ne kadarını işleri için kaynak olarak kullandıklarına baktığımızda %10,8'inin yarıdan daha azını, %40,3'ünün yarısını, %48,3'ünün de tümünü kullandıkları görülmektedir. Elde edilen veriler neticesinde mikro kredi kullanıcısı kadınların çoğunluğunun işlerinden elde ettikleri gelirin tümünü işleri için malzeme alımında kullandıkları sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 19. (devam) Demografik ve Sosyo-Ekonomik Değişkenlerin Yüzde Dağılımı

Değişkenler		Yanıtlar	
		Frekans	%
23.Mikro kredi kullanarak yapmış olduğunuz işte ne kadar süre çalışmayı düşünüyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).	(1)Daha iyi bir iş buluncaya kadar	16	7,3
	(2)Çocukların eğitimleri bitene kadar	10	4,5
	(3)Emekli olana kadar	12	5,5
	(4)Sağlığım elverdiği sürece	98	44,5
	(5)Mikro kredi uygulaması devam ettiği müddetçe	65	29,5
	(6)Diğer	19	8,6
	Toplam	220	100,0

Not: Çoklu yanıt olduğu için N sayısı örneklem hacmini geçmektedir.

Tablo 19'da görüldüğü gibi kadınların %7,3'ü daha iyi bir iş buluncaya kadar, %4,5'i çocukların eğitimleri bitene kadar, %5,5'i Emekli olana kadar, %44,5'i Sağlıkları el verdiği sürece, %29,5'i mikro kredi uygulaması devam ettiği müddetçe ve 8,6'sı diğer yanıtını vermişlerdir. Karaman'da mikro kredi kullanan kadınların önemli bir kısmı yapmış oldukları işlerde sağlıkları elverdiği sürece çalışmaya devam edeceklerini belirtmişlerdir.

Tablo 19. (devam) Demografik ve Sosyo-Ekonomik Değişkenlerin Yüzde Dağılımı

Değişkenler		Frekans	%	Ort.	S. Sapma
24.Krediyi geri ödemede sorunyaşıyor musunuz?	(1)Evet	2	1,1	2,1543	,39271
	(2)Hayır	144	81,8		
	(3)Bazen	29	16,5		
	Toplam	175	99,4		
	Kayıp veri	1	0,6		
Toplam		176	100,0		

Katılımcıların %1,1'i, krediyi geri ödemekte sorun yaşıyor musunuz sorusuna evet, %81,8'i hayır, %16,5'i ise bazen yanıtını vermiştir. Bu verilerden anlaşıldığı üzere katılımcıların büyük çoğunluğu kredileri geri ödeme konusunda sorun yaşamamaktadır.

Tablo 19. (devam) Demografik ve Sosyo-Ekonomik Değişkenlerin Yüzde Dağılımı

Değişkenler		Frekans	%
25.Mikro kredi uygulamasının size göre eksik yanları nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)	(1)Kredi kullanımı konusunda yeterli eğitimin verilmemesi	10	3,7
	(2)Verilen kredi miktarının düşük olması	76	28,1
	(3) Kredi kullanılarak yapılan işlerde pazarlama sorunlarıyla karşılaşılması	18	6,7
	(4)Taksitlerin haftalık olarak ödenmesi	94	34,8
	(5)Mikro kredilerin faiz oranının yüksek olması	50	18,1
	(6) Diğer	22	8,1
	Toplam	270	100,0

Not: Çoklu yanıt olduğu için N sayısı örneklem hacmini geçmektedir.

Araştırmada yer alan mikro kredi kullanıcısı kadınlara, uygulamasının eksik yanları sorulduğunda verdikleri yanıtlarda; kredi kullanımı konusunda yeterli eğitimin verilmemesi %3,7'lik, verilen kredi miktarının düşük olması %28,1'lik, kredi kullanılarak yapılan işlerde pazarlama sorunlarıyla karşılaşılması %6,7'lik bir yer kaplarken taksitlerin haftalık olarak ödenmesi %34,8'lik, faiz oranının yüksek olması %18,1'lik ve diğer yanıtı %8,1'lik yer kaplamaktadır. Bu verilerden kullanıcıların çoğunluğuna göre verilen kredi miktarı yeterli olmadığı ve taksitlerin haftalık olarak ödenmesini istemedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu geri ödemelerin aylık olarak yapılmasını istemektedir.

Tablo 19. (devam) Demografik ve Sosyo-Ekonomik Değişkenlerin Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Frekans	%	Ort.	S. Sapma
26.Mikro kredi kullanımı	(1)Evet	158	89,8	1,0971 29700
26.Mikro kredi kullanımı	(2)Hayır	17	9,7	
26.Mikro kredi kullanımı	Toplam	175	99,4	
26.Mikro kredi kullanımı	Kayıp veri	1	0,6	
Toplam		176	100,0	

Araştırma kapsamındaki kadınların %89,8'i kendilerini çalışan kadın olarak görürken, %9,7'si de kendilerini çalışan kadın olarak görmektedir.

Kendilerini çalışan olarak görmeyen kadınlar için çalışmak, ev dışında, örneğin bir fabrikada düzenli olarak yapılan iş vb. anlamına gelmektedir. Ancak evet yanıtını veren birçok kadın herhangi bir iş yerinde faaliyette bulunmamaktadır, birçoğu ev içerisinde mikro kredi kullanarak aldıkları malzemelerle yaptıkları örgü-dikiş- nakış, erişte-tarhana-salça vb. ürünleri yapıp satarak gelir sağlamak ve bu şekilde eve ve ailelerine katkı sağladıkları için kendilerini çalışan kadın olarak görmektedirler.

3.6.2. Ölçek İfadelerinin Frekans Analizleri

İstihdam Boyutunun Boyutu Maddelerinin Yüzde Dağılımları Tablo 20'de yer almaktadır.

Tablo 20: İstihdam Boyutu Maddelerinin Yüzde Dağılımları

	İfadele r	N	Frekans(%)					Ort.	S. Sapma
			1*	2**	3***	4****	5*****		
İSTİHDAM BOYUTU	27.Mikro kredi ile kurduğu m/geliştirdiğim iş sayesinde işte çalışan sayısı artmıştır.	176	13(7,4)	69(39,2)	32(18,2)	44(25)	18(10,2)	2,9148	1,16059

YOKSULLUK BOYUTU	28. Verilen kredi miktarı daha yüksek olsaydı daha fazla çalışana ihtiyaç duyardım .	176	9(5,1)	53(30,1)	40(22,7)	57(32,4)	17(9,7)	3,1136	1,09994
	29. Mikro kredi uygulam ası ile yaptığım işte aile bireylerin in de çalışması na katkıda bulundu m.	176	10(5,7)	40(22,7)	24(13,6)	77(43,8)	25(14,2)	3,3807	1,15014
	30. Yaptı ğım iş çevremde kilere özendiric i oldu ve bu sistemde n yaralanar ak yeni iş girişimler i yapıldı.	176	9(5,1)	28(15,9)	40(22,7)	72(40,9)	27(15,3)	3,4545	1,08926
	31. Eskiye göre giyim-kuşam harcamal arım arttı.	176	16(9,1)	60(34,1)	34(19,3)	52(29,5)	14(8,0)	2,9318	1,14936
	32. Eskiye göre gıda harcamal arım arttı.	176	14(8,0)	48(27,3)	37(21,0)	63(35,8)	14(8,0)	3,0852	1,12560
	33. Eskiye göre sosyal faaliyetle	176	14(8,0)	36(20,5)	41(23,3)	69(39,2)	16(9,1)	3,2102	1,11412

	rimiz arttı.								
	34.Çocukların eğitimine olan desteğim arttı.	176	14(8,0)	39(22,2)	27(15,3)	69(39,2)	27(15,3)	3,3182	1,20518
SOSYO-PSİKOLOJİK BOYUT	35.Mikro kredi ile kurduğu m/geliştirdiğim iş sayesinde özgüveni m arttı.	176	12(6,8)	18(10,2)	27(15,3)	77(43,8)	42(23,9)	3,6761	1,14777
	36.Mikro krediye başvurduktan sonra başka bir işe daha girme ya da işimi büyütme cesaretim arttı.	176	7(4,0)	27(15,3)	28(15,9)	72(40,9)	42(23,9)	3,6534	1,12086
	37. Gelir elde etmek, aile içinde alınan kararlarda söz sahibi olmamı sağladı.	176	11(6,3)	25(14,2)	31(17,6)	74(42,0)	35(19,9)	3,5511	1,14528
	38.Ekonomik özgürlüğe sahip bir birey haline geldim.	176	11(6,3)	18(10,2)	26(14,8)	82(46,6)	39(22,2)	3,6818	1,11658
	39.Çevrenin bana olan saygısı arttı.	176	11(6,3)	29(16,5)	28(15,9)	75(42,6)	33(18,8)	3,5114	1,15629
	40.Mikro kredi ile kurduğu m/geliştirdiğim işten	176	9(5,1)	31(17,6)	28(15,9)	71(40,3)	37(21,0)	3,5455	1,15545

	sonra eşimin/ai lemin bana desteği arttı.								
	41.Mikro krediyi kullandıktan sonra aile içi ilişkileri miz düzeldi.	176	13(7,4)	35(19,9)	30(17,0)	66(37,5)	32(18,2)	3,3920	1,20463
	42.Bu uygulam a sayesinde geleceğe daha umutlu bakıyorum.	176	9(5,1)	20(11,4)	32(18,2)	68(38,6)	47(26,7)	3,7042	1,13298
ETKİNLİK BOYUTU	43.Mikro kredi uygulam asını kefiltsiz ve güven esasına dayalı olmasından dolayı tercih ettim.	176	9(5,1)	14(8,0)	16(9,1)	76(43,2)	61(34,7)	3,9432	1,10436
	44.Haftalık ödemeler yerine aylık ödeme sistemini tercih ederim.	176	16(9,1)	31(17,6)	21(11,9)	47(26,7)	61(34,7)	3,6023	1,35680
	45.Mikro kredi aldığım kurum tarafında n verilen eğitim/bilgilendirmelerin yetersiz olduğunu düşünmekteyim.	176	40(22,7)	65(36,9)	31(17,6)	25(14,2)	15(8,5)	2,4886	1,22819

46.Verilen kredi miktarı yeterlidir .	176	13,1(23)	24,4(43)	40(22,7)	55(31,3)	15(8,5)	2,9773	1,19501
47.Mikro kredi uygulam asından yararlan mam ve erişimim kolay olmuştur.	176	9(5,1)	14(8,0)	20(11,4)	106(60,2)	27(15,3)	3,7273	,98824
48.Tasarıf uygulam alarından memnun um.	176	11(6,3)	13(7,4)	19(10,8)	94(53,4)	39(22,2)	3,7784	1,07000
49.Mikro sigorta uygulam alarından memnun um.	176	9(5,1)	15(8,5)	29(16,5)	92(52,3)	31(17,6)	3,6875	1,02487

Kesinlikle Katılmıyorum ** Katılmıyorum ***Kararsızım * Katılıyorum *******

Kesinlikle Katılıyorum

Mikro kredi uygulaması temeli itibari ile yoksulluk içerisindeki kadınların kendi işlerini kurarak veya mevcut işlerini geliştirerek içinde bulundukları yoksulluk durumundan kurtulmalarını amacıyla oluşturulmuş bir modeldir. Uygulamanın ana ön koşullarından birisi, bir iş fikrinin olması ya da var olan birinin geliştirilmesidir. Bundan ötürü mikro kredi uygulaması doğrudan ve dolaylı olarak istihdama katkı yapması öngörülmektedir. Fakat genellikle mikro kredi kullanan üyelerin büyük çoğunluğu, almış oldukları kredileri gerek toplumsal gerekse ailesel sebeplerle ev içinde yaptıkları işler için kullanmaktalar ve bu işler kayıt dışı ekonomi içinde yer aldığından istihdam noktasında

kayıt dışı çalışma söz konusu olmaktadır. Araştırma kapsamında mikro kredi sisteminin istihdam yaratma aracı olarak etkinliği istihdam boyutu maddeleriyle belirlenmiştir. Yirmi yedinci madde: “Mikro kredi ile kurduğum/geliştirdiğim iş sayesinde işte çalışan sayısı artmıştır” ifadesidir. Üyelerin büyük bir bölümü(%39,2) katılmıyorum ve (%7,4) kesinlikle katılmıyorum yanıtını vermiştir. Üyelerin küçümsenemeyecek kadarı da (%25,0) katılıyorum ve (%10,2)kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Araştırma sırasındaki gözlemlere göre kredi kullanıcısı kadınların büyük çoğunluğu genellikle ev eksenli işler yaptıkları için ya tek başlarına ya da ailelerinden kişilerin yardımlarıyla bu işlerini sürdürmektedirler.

Yirmi sekizinci madde: “Verilen kredi miktarı daha yüksek olsaydı daha fazla çalışana ihtiyaç duyardım” Bu madde, kredi miktarının yüksek olması durumunda yaptıkları işlerde başka çalışanlara ihtiyaç olup olmadığını ölçmeye yöneliktir. Katılımcıların çoğunluğu (%32,4) katılıyorum ve (%9,7) kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiş, (%30,1) katılmıyorum ve (%5,1) kesinlikle katılmıyorum yanıtını vermiştir. Katılımcıların birçoğu da (%22,7) kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu verilerden her ne kadar birbirine yakın oranlar olsa da azımsanamayacak kadar çok katılımcı olumlu yönde cevap vermiş, dolayısıyla kredi miktarı daha fazla olsa katılımcılar yaptıkları işlerde çalışana ihtiyaç duyacağı sonucuna ulaşılmaktadır.

Yirmi dokuzuncu madde: “Mikro kredi uygulaması ile yaptığım işte aile bireylerinin de çalışmasına katkıda bulundum” ifadesidir. Katılımcıların %43,8’i bu maddeye katıldıklarını ve %14,2’si kesinlikle katıldıklarını belirtmişler, 22,7’si katılmadıklarını ve 5,7’de kesinlikle katılmadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların büyük çoğunluğu bu maddeye olumlu yanıt vermiştir. Bu verilerden anlaşıldığı üzere üyeler aldıkları kredilerle yapmış oldukları işleri aile üyeleriyle birlikte yapmaktadırlar.

Otuzuncu madde: “Yaptığım iş çevremdekilere özendirici oldu ve bu sistemden yararlanarak yeni iş girişimleri yapıldı” maddesidir. Bu maddeye katılımcıların %40,9’u katıldıklarını ve %15,3’ü kesinlikle katıldıklarını, %15,9’u katılmadıklarını ve %5,1’i kesinlikle katılmadıklarını belirtmişlerdir. Mikro kredi sisteminin tanıtımı ve sisteme katılma hikayelerine bakıldığında da büyük oranda komşu-akraba çevresinden etkilenildiği görülmektedir.

Mikro kredinin ana çıkış noktası yoksul kadınlardır. Sistem bu kadınlara kredi imkanı sunarak kendi kendilerine içinde bulundukları yoksulluk durumundan kurtulmalarını sağlamaktadır. İşte bu amaç doğrultusunda sistemin yoksulluk üzerindeki etkisi yoksulluk boyutu maddeleriyle ölçülmeye çalışılmıştır. Bu boyutun ilk maddesi olan otuz birinci madde: “Eskiye göre giyim-kuşam harcamalarım arttı” ifadesidir. Katılımcıların %34,1’i bu maddeye katılmadıklarını ve %9,1’i kesinlikle katılmadıklarını, %29,5’i katıldıklarını ve %8,0’i kesinlikle katıldıklarını, %19,3’ü de kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu verilerden mikro kredi kullandıktan sonra kredi kullanıcısı kadınların çoğunluğunun giyim-kuşam harcamalarında bir artış olmadığı sonucu çıkarılmaktadır.

Araştırmanın otuz ikinci maddesi: “Eskiye göre gıda harcamalarım arttı” maddesidir. Kredi kullanıcısı kadınların %35,8’i bu maddeye katıldıklarını ve %8’i kesinlikle katıldıklarını, %27,3’ü katılmadıklarını ve %8,0’i kesinlikle katılmadıklarını, %21,0’i de kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Bundan anlaşıldığı üzere katılımcıların mikro kredi kullandıktan sonra giyim kuşam harcamalarına kıyasla gıda harcamalarında bir artış olmuştur.

Otuz üçüncü madde: “Eskiye göre sosyal faaliyetlerimiz arttı” ifadesidir. Bu maddeye katılımcıların %39,2’si katılıyorum ve %9,1’i kesinlikle katılıyorum, %20,5’i

katılmıyorum ve %8,0'i kesinlikle katılmıyorum, %23,3'ü de kararsızım yanıtını vermiştir. Bu maddeye katılımcıların çoğunluğu olumlu yönde cevap vermiştir.

Yoksulluk boyutunun sonuncusu olan otuz dördüncü madde:” Çocukların eğitimine olan desteğim arttı” ifadesidir. Bu maddeye de katılımcıların %39,2'si katıldıklarını ve %15,2'si kesinlikle katıldıklarını belirtmişler, %22,2'lik kısmı katılmıyorum ve %8,0'i de kesinlikle katılmıyorum yanıtını vermiştir. Verilerden anlaşıldığı üzere katılımcıların büyük çoğunluğunun aile içerisinde çocuklarının eğitim ihtiyaçlarına desteklerinin artmıştır.

Araştırmanın bir diğer boyutu olan Sosyo-psikolojik boyuttur. Bu boyutun ilk maddesi olan otuz beşinci madde:” Mikro kredi sayesinde kurduğu/geliştirdiğim işte özgüvenim arttı” ifadesidir. Katılımcıların büyük çoğunluğu %43,8'i bu maddeye katılıyorum ve %23,9'u da kesinlikle katılıyorum, %10'u katılmıyorum ve %6,8'i kesinlikle katılmıyorum, %15,3'ü de kararsızım yanıtını vermiştir. Genel itibari ile katılımcıların mikro kredi sayesinde yapmış oldukları işlerde kendilerine olan güvenlerinin arttığı görülmektedir.

Otuz altıncı madde: “Mikro krediye başvurduktan sonra başka bir işe daha girme ya da işimi büyütme cesaretim arttı” ifadesidir. Bu maddeye de katılımcıların büyük çoğunluğu %40,9'u katıldıklarını ve %23,9'u kesinlikle katıldıklarını, %15,3'ü katılmadıklarını ve %4,0'ü kesinlikle katılmadıklarını, %15,9'u da kararsız olduklarını belirtmişlerdir.

Araştırmanın otuz yedinci maddesi: “Gelir elde etmek, aile içinde alınan kararlarda söz sahibi olmamı sağladı” ifadesidir. Bu maddeye de katılımcıların büyük çoğunluğu (%42,0) katılıyorum ve %19,9'u kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir.

Madde otuz sekiz: “Ekonomik özgürlüğe sahip bir birey haline geldim” ifadesidir. Bu maddeye de katılımcıların %46,6’sı katıldıklarını ve %22,2’si de kesinlikle katıldıklarını belirtmişlerdir.

Madde otuz dokuz: “Çevrenin bana olan saygısı arttı” ifadesidir. Yine bu maddeye de katılımcıların büyük çoğunluğu (%42,6) katılıyorum ve (%18,8) kesinlikle katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir.

Araştırmanın kırkıncı maddesi:” Mikro kredi kullanarak kurduğum/geliştirdiğim işten sonra eşimin /ailemin bana desteği arttı” ifadesidir. Sosyo-psikolojik boyutun diğer maddeleri gibi bu maddeye de katılımcıların çoğunluğu (40,3) katıldıklarını ve (21,0) kesinlikle katıldıklarını belirtmişlerdir.

Madde kırk bir: “Mikro krediyi kullandıktan sonra aile içi ilişkilerimiz düzeldi” ifadesidir. Katılımcıların 37,5’i bu maddeye katıldıklarını ve %18,2’si kesinlikle katıldıklarını belirterek olumlu yönde cevap verirken %19,9’u katılmadıklarını ve %7,4’ü kesinlikle katılmadıklarını belirterek olumsuz yönde cevap vermişlerdir. %17,0’si ise kararsız olduklarını belirtmişlerdir.

Sosyo-psikolojik boyutun son maddesi: “Bu uygulama sayesinde geleceğe daha umutlu bakıyorum” ifadesidir. Katılımcıların %38,6’sı bu maddeye katılıyorum, %26,7’si kesinlikle katılıyorum yanıtını verirken %11,4’ü katılmıyorum, %5,1’i kesinlikle katılıyorum yanıtını vermişler ve %18,2’si de kararsız olduklarını belirtmişlerdir.

Mikro kredi uygulamasının etkinliğini en iyi belirtecek olan yine o sistem içerisinde yer alan kredi kullanıcısı kadınlardır. Bu sebeple sistemin ana noktası üyeler tarafından ne boyutta etkin olduğunun belirlenmesi konunun bütünlüğü için önemlidir. Bu boyuttaki ilk maddesi kırk üçüncü madde:” Mikro kredi uygulamasını keşifsiz ve güven esasına dayalı olmasından dolayı tercih ettim” ifadesidir. Bu maddeye katılımcıların

%43,2'si katılıyorum ve %34,7'si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu verilerden anlaşıldığı üzere kredi kullanıcısı kadınlar bu sistemi kefihsiz ve güven esasına dayalı olması sebebiyle tercih etmişlerdir.

Madde kırk dört: “Haftalık ödemeler yerine aylık ödeme sistemini tercih ederim” ifadesidir. Bu maddeye de katılımcıların %26,7'si katılıyorum ve %34,7'si kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu verilerden katılımcıların kredi geri ödemelerini haftalık olarak değil de aylık olarak yapmak istedikleri sonucu çıkarılmaktadır.

Madde kırk beş: “Mikro kredi aldığım kurum tarafından verilen eğitim/bilgilendirmelerin yetersiz olduğunu düşünmekteyim” ifadesidir. Bu maddeye katılımcıların %36,9'u katılmıyorum ve %22,7'si kesinlikle katılmıyorum yanıtını vermiştir. Katılımcılar mikro kredi yetkililerince yapılan bilgilendirmelerin yeterli olduğunu düşünmektedir.

Mikro kredi çok küçük miktarlarda kullandırılan kredilerdir. Verilen kredi miktarının yeterli olup olmadığı madde kırk altı: “Verilen kredi miktarı yeterlidir” ifadesi ile belirlenmiştir. Mikro kredi kullanıcısı kadınların %31,3'ü verilen kredi miktarının yeterli olduğuna katıldıklarını ve %8,5'i kesinlikle katıldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar tarafından cevaplar verilirken yapılan yorumlarda genel itibari ile kredi miktarının yükseltirse geri ödenecek olan hizmet bedeli de artacağı ve böylelikle daha fazla bir ödeme yapılacağı için ödemelerde sıkıntı yaşanabileceği, bundan dolayı da kredi miktarının yeterli bulunmaktadır. Katılımcıların %24,4'ü katılmadıklarını ve %13,1'i kesinlikle katılmadıklarını belirtmişler bu oranlar da küçümsenemeyecek düzeydedir ancak daha önce de belirtildiği gibi kredi kullanıcısı kadınların büyük çoğunluğu genellikle ev eksenli işler yaptıkları için kullanmış oldukları kredi miktarı onlar için yeterli gelmektedir.

Kredi miktarının yeterli olmadığını düşünen katılımcılar ise genellikle ev eksenli olmayan işler (tuhafiye, konfeksiyon, fırıncılık, restorancılık, mantar yetiştiriciliği, kafe işletmeciliği vb.) yaptıkları için kredi miktarı ne kadar çok olursa işleri için o kadar iyi olacaktır. Bu sebeple kredi miktarının yeterli olduğuna katılmamaktadırlar. Geriye kalan %22,7'lik kesim ise bu maddeye kararsızım yanıtını vermişlerdir.

Madde kırk yedi: “Mikro kredi uygulamasından yararlanmam ve erişimim kolay olmuştur” ifadesidir. Katılımcıların %60,2'si bu maddeye katılıyorum ve %15,3'ü kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir.

Madde kırk sekiz:” Tasarruf uygulamalarından memnunum” ifadesidir. Tasarruf uygulaması ile kredi kullanıcısı kadınlar tasarruf hesaplarına haftada en az bir lira atarak birikim yapmaları için teşvik edilmektedirler. Katılımcıların %53,4'ü katılıyorum ve %22,2'si kesinlikle katılıyorum yanıtlarını vermiştir. Sonuç olarak kredi kullanıcısı kadınların büyük çoğunluğu tasarruf uygulamalarında memnundur.

Araştırmanın ve mikro kredilerin etkinliği boyutunun son maddesi: “Mikrosigorta uygulamalarından memnunum” ifadesidir. Mikrosigorta olarak ifade edilen bu uygulama, kaza sonucu ölüm, sürekli sakatlık, deprem, sel gibi doğal afetlere karşı ayda 1 TL ödeyerek 10.000 TL teminat alan bir ferdi kaza sigortasıdır. Katılımcıların %52,3'ü mikrosigorta uygulamasından memnunum ifadesine katıldıklarını ve %17,6'sı da kesinlikle katıldıklarını belirtmişlerdir.

3.6.3. Ölçeğe İlişkin Güvenilirlik Analizleri

Cronbach α katsayısı, toplam puanlar üzerine kurulu olan likert türünde bir ölçeğin güvenilirliğinin hesaplanmasında sıklıkla kullanılır. Alfa katsayısı, ölçek içinde yer alan maddelerin homojenliğinin bir ölçüsüdür. İlgili ölçeğin alfa katsayısı ne kadar yüksek

olursa o ölçek maddelerinin, o ölçüde birbirleriyle tutarlı olduğu yorumu yapılır. Cronbach α değerine ilişkin güven sınırları tablo 'da verilmektedir (Alpar,2012: 456-458).

Tablo 21: Cronbach α Değerine İlişkin Güven Sınırları

Cronbach α Değeri	Açıklama
0,00-0,39	Ölçek güvenilir değil
0,40-0,59	Ölçeğin güvenilirliği düşük
0,60-0,79	Ölçek oldukça güvenilir
0,80-1,00	Ölçek yüksek derecede güvenilir

Modelde yer alan 45. (0,119) ve 46. (0,208) maddeler 0,30'un altında kaldığından Cronbach Alpha katsayısını düşürmektedir. Bu maddeler çıkarıldığında Cronbach Alpha katsayısı yükseldiği için iki madde modelden çıkarılmıştır.

Tabloda yer alan sınırlar kapsamında Cronbach α sonuçlarına göre, İstihdam Boyutu (0,808), Yoksulluk Boyutu (0,865), Sosyo-psikolojik Boyut (0,931) ve Etkinlik Boyutu (0,832) yüksek derecede güvenilir olduğu sonuçlarına ve ölçeğin tamamının da (0,935) yüksek derecede güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

3.6.4.Ölçek Maddelerinin Yapı Geçerliliğine İlişkin Bulgular

Aralarında ilişki olduğu düşünülen çok sayıda değişken arasındaki ilişkilerin ortaya koyulması ve yorumlanmasına yardımcı olmak için (Coşkun vd. ,2017:270), ölçek yapısı incelenmektedir. Yapı geçerliliği kapsamında faktör analizinden yararlanılır. Analiz öncesinde maddeler arasındaki korelasyonları tümel olarak derecelendirmenin ve faktör analizinde ele alınan örneklemin faktör analizine uygunluğunun belirlenmesinde Keiser-Meyer-Olkin (KMO) ölçüsünden yararlanılmaktadır. KMO 0 ile 1 arasında değişir ve 1'e yaklaşması istenir. KMO değerinin 0,60'dan fazla olması (sıklıkla da 0,50'nin üzerinde) yeterli olarak kabul edilmektedir (Alpar,2012:500). Maddeler arasındaki anlamlı ilişkilerin varlığının istatistiksel olarak ortaya konulması için de Bartlett testinden yararlanılmaktadır

(Demir, 2015:228). Eğer test istatistiğine ilişkin “p” değeri 0,05’ten küçük ise korelasyon matrisinin faktör analizine uygun olduğu yorumu yapılır (Alpar,2012:500).

Uygulamanın KMO değeri 0,894 olduğundan örneklemin yeterli olduğu sonucuna ve Bartlett testi ($\chi^2=2536,741$; $p<0,05$) olduğundan bu analizlerde anlamlı faktörlere ulaşılabileceği yorumu yapılmaktadır.

Tablo 22: Ölçeğe İlişkin Faktör Yük Değerleri

Faktörler	Faktör Yükleri	Özdeğer	Açıklayıcı Varyans	Toplam Açıklayıcı Varyans	Cronbach Alpha
1.Kendini Gerçekleştirme/ Sosyo-Psikolojik Boyut		5,059	24,091	24,091	,931
39PB	,819				
40PB	,797				
37PB	,789				
38PB	,784				
41PB	,717				
36PB	,689				
35PB	,631				
42PB	,577				
34YB	,798				
2.Mikro kredi Sisteminin Etkinliği Boyutu		3,517	16,747	40,837	,832
48EB	,815				
43EB	,772				
47EB	,854				
49EB	,702				
44EB	,641				
3.Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi: Yoksulluk Boyutu		2,887	13,749	54,586	,865
32YB	,850				
31YB	,848				
33YB	,739				
34YB	,598				
4.İstihdam Yaratma Boyutu		2,799	13,331	67,917	,808
27İB	,783				
28İB	,773				
30İB	,674				
29İB	,651				

*45 ve 46. Sorular faktör yükleri 0,40'ın altında kaldığı için analizden çıkarılmıştır.

Yukarıdaki tabloda birinci boyut olan faktör yüklerinin referans alınan 0,40'dan yüksek olduğu görülmektedir. Elde edilen her dört faktöründe öz değerlerinin 1'den büyük olduğu görülmüştür. Öte yandan dört faktörlü yapı toplam varyansın %67,917'sini açıklamaktadır. Mikro kredi Ölçeğinin yapısal geçerliliğini kanıtlamak için yapılmış olan analiz neticesinde ölçeğin, hipotez testlerinde yer alabilecek yeterlilikte olduğu tabloda görüldüğü üzere;

- Birinci faktörde (Kendini Gerçekleştirme/Sosyo-Psikolojik Boyut); 9 ifade,
- İkinci faktörde (Mikro kredi Sisteminin Etkinliği Boyutu); 5 ifade,
- Üçüncü faktörde (Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi: Yoksulluk Boyutu); 4 ifade,
- Dördüncü faktörde (İstihdam Yaratma Boyutu); 4 ifade,

olduğu ortaya çıkmıştır.

3.6.5. Normal Dağılım Analizleri

Ölçeğe ilişkin normal dağılım analizi sonuçları tablo 26.'da yer almaktadır.

Tablo 23: Normal Dağılıma İlişkin Veriler

Değişkenler	Çarpıklık ve basıklık	İstatistik	Standart sapma
İstihdam yaratma boyutu	Çarpıklık	,018	,183
	Basıklık	-,582	,364
Yoksulluk boyutu	Çarpıklık	-,149	,183
	Basıklık	-,280	,364
Sosyo-psikolojik boyut	Çarpıklık	-,487	,183
	Basıklık	-,271	,364
Mikro kredilerin etkinliği boyutu	Çarpıklık	-1,131	,183
	Basıklık	,951	,364

Kurtosis ve Skewness değerleri -1.5 ile +1.5 olduğu zaman normal dağıldığı kabul edilmektedir (Erbay ve Beydoğan, 2017:5). Yukarıdaki tabloda boyutların Skewness (çarpıklık) ve Kurtosis (basıklık) değerleri yer almaktadır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda değerlerin referans alınan -1,5 ile +1,5 değerleri arasında yer aldığı ve normal dağıldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Mikro kredi Ölçeğinin alt boyutları arasındaki ilişkiyi incelemek için korelasyon analizi yapılmıştır. Veriler normal dağıldığı için yapılan pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre genel olarak korelasyonların istatistiksel olarak anlamlı ($p<0,01$) ve pozitif yönlü bir ilişki gösterdiği görülmektedir. Tabloda 27. 'de boyutlar arası korelasyon sonuçları görülmektedir.

Tablo 24: Boyutlar Arası Korelasyon Analizi

		İstihdam Boyutu	Yoksulluk Boyutu	Sosyo- psikolojik Boyut	Etkinlik Boyutu
İstihdam Boyutu	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	1 176			
Yoksulluk Boyutu	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,531** ,000 176	1 176		
Sosyo-psikolojik Boyut	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,598** ,000 176	,569** ,000 176	1 176	
Etkinlik Boyutu	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,404** ,000 176	,400** ,000 176	,585** ,000 176	1 176

**, Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır (2-uçlu).

Pearson katsayısının büyüklüğü dikkate alınarak yapılan nitelendirmeler vardır. Korelasyonlara ilişkin nitelendirmeler tabloda verilmektedir (Alpar, 2012:338).

Tablo 25: Pearson r İçin Nitelendirme

r'nin değeri	Nitelendirme
0,00-0,19	İlişki yok veya önemsenmeyecek derecede düşük ilişki
0,20-0,39	Zayıf (düşük) ilişki
0,40-0,69	Orta düzeyde ilişki
0,70-0,89	Kuvvetli (yüksek) ilişki
0,90-1,00	Çok kuvvetli ilişki

Ölçeğin boyutlar arası korelasyon analizi sonuçlarına göre ilgili boyutların ölçeğe katkısının anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

3.6.6. Hipotez Testleri

Mikro finans Kurumundan mikro kredi kullanan kadınların Medeni durumları ile Mikro kredilerin Etkisi Ölçeğinin alt boyutlarından “ **İstihdam Yaratma Boyutu**” arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını tespit etmek amacıyla t testi sonuçları Tablo 26’da sunulmuştur.

Tablo 26: Medeni Durum Değişkeni ve Alt Ölçek İstihdam Yaratma Boyutu T Testi (n=176)

Hipotez	Seçenek	N	Ort.	SS	t	p	Hipotez Sonucu
Medeni Durum => İstihdam Yaratma Boyutu	Evli	135	3,20	,91	-,178	,859	Desteklenmedi
	Bekar	41	3,23	,82			

T testi sonucuna göre; Mikro finans Kurumundan mikro-kredi kullanan kadınların Mikro kredilerin Etkisi Ölçeğinin alt boyutlarından “ **İstihdam Yaratma Boyutu**” boyutuna ilişkin algılarının medeni durum değişkenine göre farklılık göstermediği ($p=0,859>0,05$, $t=-,178$) tespit edilmiştir.

Bu durumda;

Mikro finans Kurumundan mikro-kredi kullanan kadınlarda medeni durum değişkeni ile Mikro kredilerin Etkinliği Ölçeğinin alt boyutlarından “**İstihdam Yaratma Boyutu**” boyutu arasındaki anlamlı farklılığı araştıran H1 hipotezi **desteklenmemiştir**.

Mikro finans Kurumundan mikro-kredi kullanan kadınların Medeni durumları ile Mikro kredilerin Etkisi Ölçeğinin alt boyutlarından “**Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi:Yoksulluk Boyutu**” arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını tespit etmek amacıyla t testi sonuçları Tablo27’de sunulmuştur.

Tablo 27: Medeni Durum Değişkeni ve Alt Ölçek Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi: Yoksulluk Boyutu T Testi (n=176)

Hipotez	Seçenek	N	Ort.	SS	t	p	Hipotez Sonucu
Medeni Durum => Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi:Yoksulluk Boyutu	Evli	135	3,15	,98	,521	,603	Desteklenmedi
	Bekar	41	3,06	,93			

T testi sonucuna göre; Mikro finans Kurumundan mikro-kredi kullanan kadınların Mikro kredilerin Etkisi Ölçeğinin alt boyutlarından “**Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi:Yoksulluk Boyutu**” boyutuna ilişkin algılarının medeni durum değişkenine göre farklılık göstermediği ($p=0,603>0,05$, $t=,521$) tespit edilmiştir.

Bu durumda;

Mikro finans Kurumundan mikro-kredi kullanan kadınlarda medeni durum değişkeni ile Mikro kredilerin Etkinliği Ölçeğinin alt boyutlarından “**Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi: Yoksulluk Boyutu**” boyutu arasındaki anlamlı farklılığı araştıran H2 hipotezi **desteklenmemiştir**.

Yaş ile Mikro kredilerin Etkinliği Ölçeğinin alt boyutlarından “**İstihdam Yaratma Boyutu**” arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını tespit etmek amacıyla One-Way ANOVA sonuçları Tablo 28’de sunulmuştur.

Tablo 28: Yaş Değişkeni ve Alt Ölçek İstihdam Yaratma Boyutu One-Way ANOVA Testi (n=176)

Hipotez	Seçenek	N	Ort.	SS	F	p	Hipotez Sonucu
Yaş => İstihdam Yaratma Boyutu	18-28 Yaş Arası	32	3,21	,85	,497	,685	Desteklenmedi
	29-39 Yaş Arası	55	3,33	,84			
	40-50 Yaş Arası	66	3,14	,96			
	51 ve üstü	23	3,14	,89			
	Toplam	176	3,21	,89			

One-Way ANOVA Testi sonucuna göre; Mikro finans Kurumundan mikro-kredi kullanan kadınların Mikro kredilerin Etkinliği Ölçeğinin alt boyutlarından “**İstihdam Yaratma Boyutu**” boyutuna ilişkin algılarının yaş değişkenine göre farklılık göstermediği ($p=0,685>0,05$, $F=0,497$) tespit edilmiştir.

Mikro finans Kurumundan mikro-kredi kullanan kadınlarda yaş değişkeninin ile Mikro kredilerin Etkinliği Ölçeğinin alt boyutlarından “**İstihdam Yaratma Boyutu**” boyutu arasındaki anlamlı farklılığı araştıran H3 hipotezi **desteklenmemiştir**.

Yaş ile Mikro kredi Ölçeğinin alt boyutlarından “**Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi: Yoksulluk Boyutu**” arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını tespit etmek amacıyla One-Way ANOVA sonuçları Tablo 29’da sunulmuştur.

Tablo 29: Yaş Değişkeni ve Alt Ölçek Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi: Yoksulluk Boyutu One-Way ANOVA Testi (n=176)

Hipotez	Seçenek	N	Ort.	SS	F	p	Hipotez Sonucu
Yaş => Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi: Yoksulluk Boyutu	18-28 Yaş Arası	32	3,06	1,01	,436	,728	Desteklenmedi
	29-39 Yaş Arası	55	3,08	,90			
	40-50 Yaş Arası	66	3,14	1,03			
	51 ve üstü	23	3,33	,89			
	Toplam	176	3,13	,96			

One-Way ANOVA Testi sonucuna göre; Mikro finans Kurumundan mikro-kredi kullanan kadınların Mikro kredilerin Etkinliği Ölçeğinin alt boyutlarından **“Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi: Yoksulluk Boyutu”** boyutuna ilişkin algılarının yaş değişkenine göre farklılık göstermediği ($p=0,728>0,05$, $F=0,436$) tespit edilmiştir.

Mikro finans Kurumundan mikro-kredi kullanan kadınlarda yaş değişkeninin ile Mikro kredilerin Etkinliği Ölçeğinin alt boyutlarından **“Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi: Yoksulluk Boyutu”** boyutu arasındaki anlamlı farklılığı araştıran H4 hipotezi desteklenmemiştir.

Eğitim durumu ile Mikro kredilerin Etkinliği Ölçeğinin alt boyutlarından **“İstihdam Yaratma Boyutu”** arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını tespit etmek amacıyla One-Way ANOVA sonuçları Tablo 30’da sunulmuştur.

Tablo 30: Eğitim Durumu Değişkeni ve Alt Ölçek İstihdam Yaratma Boyutu One-Way ANOVA Testi (n=176)

Hipotez	Seçenek	N	Ort.	SS	F	p	Hipotez Sonucu
Eğitim Durumu =>	Okur-yazar	6	4,16	,70	1,985	,083	Desteklenmedi
	İlkokul	77	3,14	,88			
	Ortaokul	37	3,13	,87			
	Lise	38	3,17	,95			
	Önlisans	12	3,33	,80			
İstihdam Yaratma Boyutu	Lisans	6	3,70	,76			
	Toplam	176	3,21	,89			

One-Way ANOVA Testi sonucuna göre; Mikro finans Kurumundan mikro-kredi kullanan kadınların Mikro kredilerin Etkinliği Ölçeğinin alt boyutlarından **“İstihdam Yaratma Boyutu”** boyutuna ilişkin algılarının Eğitim durumu değişkenine göre farklılık göstermediği ($p=0,083>0,05$, $F=1,985$) tespit edilmiştir.

Mikro finans Kurumundan mikro-kredi kullanan kadınlarda Eğitim durumu değişkeninin ile Mikro kredilerin Etkinliği Ölçeğinin alt boyutlarından **“İstihdam**

Yaratma Boyutu” boyutu arasındaki anlamlı farklılığı araştıran H5 hipotezi desteklenmemiştir.

Çocuk sayısı ile Mikro kredilerin Etkinliği Ölçeğinin alt boyutlarından **“İstihdam Yaratma Boyutu”** arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını tespit etmek amacıyla One-Way ANOVA sonuçları Tablo 31’de sunulmuştur.

Tablo 31: Çocuk Sayısı Değişkeni ve Alt Ölçek İstihdam Yaratma Boyutu One-Way ANOVA Testi (n=176)

Hipotez	Seçenek	N	Ort.	SS	F	p	Hipotez Sonucu
Çocuk Sayısı => İstihdam Yaratma Boyutu	Çocuğum yok	24	3,28	,84	1,001	,409	Desteklenmedi
	1	31	2,95	,83			
	2	46	3,21	,96			
	3	51	3,25	,87			
	4 ve üstü	24	3,40	,91			
	Toplam	176	3,21	,89			

One-Way ANOVA Testi sonucuna göre; Mikro finans Kurumundan mikro-kredi kullanan kadınların Mikro kredilerin Etkinliği Ölçeğinin alt boyutlarından **“İstihdam Yaratma Boyutu”** boyutuna ilişkin algılarının çocuk sayısı değişkenine göre farklılık göstermediği ($p=0,409>0,05$, $F=1,001$) tespit edilmiştir.

Mikro finans Kurumundan mikro-kredi kullanan kadınlarda Çocuk sayısı değişkeninin ile Mikro kredilerin Etkinliği Ölçeğinin alt boyutlarından **“İstihdam Yaratma Boyutu”** boyutu arasındaki anlamlı farklılığı araştıran H6 hipotezi desteklenmemiştir.

Çocuk sayısı ile Mikro kredi Ölçeğinin alt boyutlarından **“Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi: Yoksulluk Boyutu”** arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını tespit etmek amacıyla One-Way ANOVA sonuçları Tablo 32’de sunulmuştur.

Tablo 32: Çocuk Sayısı Değişkeni ve Alt Ölçek Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi: Yoksulluk Boyutu One-Way ANOVA Testi (n=176)

Hipotez	Seçenek	N	Ort.	SS	F	p	Hipotez Sonucu
Çocuk Sayısı	Çocuğum yok	24	2,93	,96	1,364	,248	Desteklenmedi
=>	1	31	2,88	,98			
	2	46	3,26	,993			
Ekonomik	3	51	3,15	,95			
Güçlenme/Yaşam	4 ve üstü	24	3,38	1,02			
Kaliyesi: Yoksulluk	Toplam	176	3,13	,96			

One-Way ANOVA Testi sonucuna göre; Mikro finans Kurumundan mikro-kredi kullanan kadınların Mikro kredilerin Etkinliği Ölçeğinin alt boyutlarından “İstihdam Yaratma Boyutu” boyutuna ilişkin algılarının çocuk sayısı değişkenine göre farklılık göstermediği ($p=0,248>0,05$, $F=1,364$) tespit edilmiştir.

Mikro finans Kurumundan mikro-kredi kullanan kadınlarda Çocuk sayısı değişkeninin ile Mikro kredilerin Etkinliği Ölçeğinin alt boyutlarından “İstihdam Yaratma Boyutu” boyutu arasındaki anlamlı farklılığı araştıran H7 hipotezi desteklenmemiştir.

Mikro finans Kurumundan mikro-kredi kullanan kadınların kullandığı kredi miktarı ile Mikro kredilerin Etkisi ölçeğinin alt boyutlarından “İstihdam Yaratma Boyutu” arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını tespit etmek amacıyla One-Way ANOVA sonuçları Tablo 33’de sunulmuştur.

Tablo 33: Kullanılan Mikro Kredi Miktarı ve Alt Ölçek İstihdam Yaratma Boyutu One-Way ANOVA Testi (n=176)

Hipotez	Seçenek	N	Ort.	SS	F	p	Hipotez Sonucu
Kullanılan	100-1000	61	2,99	,91	2,786	,028	Desteklendi
Mikro kredi	1001-2000	41	3,23	,83			
Miktarı	2001-3000	34	3,33	,87			
=>	3001-4000	25	3,65	,86			
	4001 ve üstü	14	3,03	,88			
İstihdam	Toplam	175	3,21	,89			
Yaratma Boyutu							

One-Way ANOVA Testi sonucuna göre; Mikro finans Kurumundan mikro-kredi kullanan kadınların Mikro kredilerin Etkinliği Ölçeğinin alt boyutlarından **“İstihdam Yaratma Boyutu”** boyutuna ilişkin algılarının kullanılan kredi miktarına göre farklılık gösterdiği ($p=0,028<0,05$, $F=2,786$) tespit edilmiştir.

Hangi gruplar arasında Kullandığı Kredi Miktarı değişkenine göre farklılıklar olduğunu ölçmek için Tukey HSD çoklu karşılaştırma testinden faydalanılmıştır.

Buna göre; “ 3001-4000 TL” seçeneğini işaretleyen katılımcıların Mikro kredilerin Etkinliği Ölçeğinin alt boyutlarından **“İstihdam Yaratma Boyutu”** boyutuna ilişkin algıların, “100-1000 TL” seçeneğini işaretleyen katılımcılardan daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu durumda;

Mikro finans Kurumundan mikro-kredi kullanan kadınlarda Kullandığı Kredi Miktarı değişkeni ile Mikro kredilerin Etkinliği Ölçeğinin alt boyutlarından **“İstihdam Yaratma Boyutu”** boyutu arasındaki anlamlı farklılığı araştıran H8 hipotezi desteklenmiştir.

Mikro finans Kurumundan mikro-kredi kullanan kadınların kullandığı kredi miktarı ile Mikro kredi ölçeğinin alt boyutlarından **“Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi: Yoksulluk Boyutu”** arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını tespit etmek amacıyla One-Way ANOVA sonuçları Tablo 34’de sunulmuştur.

Tablo 34: Kullanılan Mikro Kredi Miktarı ve Alt Ölçek Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi: Yoksulluk Boyutu One-Way ANOVA Testi (n=175)

Hipotez	Seçenek	N	Ort.	SS	F	p	Hipotez Sonucu
=> Kullanılan Mikro kredi Miktarı Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi:Yoksulluk Boyutu	100-1000	61	2,87	,96	2,861	,025	Desteklendi
	1001-2000	41	3,13	,89			
	2001-3000	34	3,37	,95			
	3001-4000	25	3,53	1,09			
	4001 ve üstü	14	2,98	,72			
	Toplam	175	3,13	,97			

One-Way ANOVA Testi sonucuna göre; Mikro finans Kurumundan mikro-kredi kullanan kadınların Mikro kredilerin Etkinliği Ölçeğinin alt boyutlarından **“Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi:Yoksulluk Boyutu”** boyutuna ilişkin algılarının kullanılan kredi miktarına göre farklılık gösterdiği ($p=0,025<0,05$, $F=2,861$) tespit edilmiştir.

Hangi gruplar arasında Kullandığı Kredi Miktarı değişkenine göre farklılıklar olduğunu ölçmek için Tukey HSD çoklu karşılaştırma testinden faydalanılmıştır.

Buna göre; “ 3001-4000 TL” seçeneğini işaretleyen katılımcıların Mikro kredilerin Etkinliği Ölçeğinin alt boyutlarından **“Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi:Yoksulluk Boyutu”** boyutuna ilişkin algıların, “100-1000 TL” seçeneğini işaretleyen katılımcılardan daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu durumda;

Mikro finans Kurumundan mikro-kredi kullanan kadınlarda Kullandığı Kredi Miktarı değişkeni ile Mikro kredilerin Etkinliği Ölçeğinin alt boyutlarından **“Ekonomik Güçlenme/Yaşam Kalitesi: Yoksulluk Boyutu”** boyutu arasındaki anlamlı farklılığı araştıran H9 hipotezi **desteklenmiştir**.

Mikro kredi kullanımından sonra kendinizi çalışan kadın olarak görüyor musunuz değişkeni ile Mikro kredilerin Etkisi Ölçeğinin alt boyutlarından **“ İstihdam**

Yaratma Boyutu” arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını tespit etmek amacıyla t testi sonuçları Tablo 35’de sunulmuştur.

Tablo 35: Mikro Kredi Kullanımı Sonrası Kendini Çalışan Kadın Olarak Görme Durumu ve Alt Ölçek İstihdam Yaratma Boyutu T Testi (n=175)

Hipotez	Seçenek	N	Ort.	SS	t	p	Hipotez Sonucu
Mikro kullanımından sonra kendinizi çalışan kadın olarak görüyor musunuz? => İstihdamYaratma Boyutu	Evet	158	3,26	,86	2,054	,041	Desteklendi
	Hayır	17	2,79	1,11			

T testi sonucuna göre; Mikro finans Kurumundan mikro-kredi kullanan kadınların Mikro kredilerin Etkisi Ölçeğinin alt boyutlarından “ **İstihdamYaratma Boyutu**“ boyutuna ilişkin algılarının Mikro kredi kullanımından sonra kendinizi çalışan kadın olarak görüyor musunuz değişkenine göre farklılık gösterdiği ($p=0,041<0,05$, $t=2,054$); “Evet” yanıtını veren kadınların İstihdam algılarının (3,26), “Hayır” yanıtını veren (2,79) kadınlardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bu durumda;

Mikro finans Kurumundan mikro kredi kullanan kadınlarda Mikro kredi kullanımından sonra kendinizi çalışan kadın olarak görüyor musunuz değişkeni ile Mikro kredilerin Etkinliği Ölçeğinin alt boyutlarından “ **İstihdamYaratma Boyutu**“ boyutu arasındaki anlamlı farklılığı araştıran H10 hipotezi **desteklenmiştir**.

Kullanılan mikro kredi miktarı ile kullanılmış olan mikro kredi ile yapılan işte eleman çalıştırma durumu arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı tespit edilmek amacıyla yapılan Ki-Kare testi sonuçları Tablo 36’da sunulmuştur.

Tablo 36: Kullanılan Mikro Kredi Miktarı ve Kullanılan Mikro Kredi İle Yapılan İşte Eleman Çalıştırma Durumu Ki Kare Testi (n=175)

			S13 Kullandığınız mikro kredi miktarı ne kadardır?					Toplam
			100-1000TL	1001-2000TL	2001-3000TL	3001-4000TL	4001 ve Üstü	
S17 Kullanılmış olan mikro kredi ile yapılan işte eleman çalıştırıyor musunuz?	Evet	Sayı(N)	11	5	5	6	7	34
		%	32,4%	14,7%	14,7%	17,6%	20,6%	100,0 %
	Hayır	Sayı(N)	50	36	29	19	7	141
		%	35,5%	25,5%	20,6%	13,5%	5,0%	100,0 %
Toplam		Sayı(N)	61	41	34	25	14	175
		%	34,9%	23,4%	19,4%	14,3%	8,0%	100,0 %

Kullanılmış olan mikro kredi ile yapılan işte eleman çalıştırma durumu ile kullanılan mikro kredi miktarı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=10,623; p=,031 < 0,05$). Buna göre, araştırmaya katılanların mikro krediyle yaptıkları işte eleman çalıştırmadıkları, Hayır yanıtını verenlerin 100-1000 TL ve 1001- 2000 TL arası kredi kullandıkları görülmüştür. Kredilerin küçük miktarlarda (mikro) olmasından dolayı kadınların yaptıkları işler de küçük işler (el işi-dikiş-nakış vb.) olmakta ve bu işleri elemene gereksinim duymadan tek başlarına yaparak gelir elde etmeye çalışmaktadırlar. Kredi miktarı daha yüksek düzeylerde olursa mikro kredi kullanıcısı kadınlar da istihdama katkı yapacak olan işler yapacaklar ve hem kendileri hem de başka kişiler istihdam içerisinde yer alabilecekler.

Mikro kredi kullanmadan önceki toplam aylık gelir ile mikro kredi kullandıktan sonraki toplam aylık gelir arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan Ki Kare testi sonuçları Tablo 37’de sunulmuştur.

Tablo 37: Mikro Kredi Kullanımı Öncesi ve Mikro Kredi Kullanımı Sonrası Toplam Aylık Gelir Ki Kare Testi (n=175)

			S11 Mikro kredi kullandıktan sonra toplam aylık geliriniz?				Toplam
			501-1000TL	1001-2000TL	2001-3000TL	3001 ve üstü	
S10 Mikro kredi kullanmadan önce toplam aylık geliriniz?	Düzenli gelirim yok	Sayı(N)	41	8	3	4	56
		%	73,2%	14,3%	5,4%	7,1%	100,0%
	501-1000 TL	Sayı(N)	4	21	5	0	30
		%	13,3%	70,0%	16,7%	,0%	100,0%
	1001-2000 TL	Sayı(N)	2	15	27	4	48
		%	4,2%	31,3%	56,3%	8,3%	100,0%
	2001-3000 TL	Sayı(N)	0	2	14	14	30
		%	,0%	6,7%	46,7%	46,7%	100,0%
	3001 ve üstü	Sayı(N)	0	0	2	9	11
		%	,0%	,0%	18,2%	81,8%	100,0%
Toplam		Sayı(N)	47	46	51	31	175
		%	26,9%	26,3%	29,1%	17,7%	100,0%

Mikro kredi kullanmadan önceki toplam aylık gelir ile mikro kredi kullandıktan sonraki toplam aylık gelir arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($X^2=178,813; p=,000<0,05$). Buna göre mikro kredi kullanmadan önce düzenli bir geliri olmayan kadınların mikro kredi kullandıktan sonra yapmış oldukları işlerde 501-1000 TL, 501-1000 TL gelire sahip olan kadınların 1001-2000 TL gelir elde ettikleri görülmüştür. Mikro kredi uygulamasının ana amacı yoksulluk içindeki kadınların kullandıkları mikro kredilerle gelir getirici işler yapmaları ve böylelikle içinde bulundukları yoksulluk durumdan kurtulmalarını sağlamaktır. Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere mikro kredi kullanıcısı kadınların mikro kredi kullanmadan önceki gelir durumları ve mikro kredi kullandıktan sonraki gelir durumları incelendiğinde mikro kredi uygulamasının, kadınların gelir durumlarında artış sağladığı görülmektedir.

SONUÇ

Türkiye’de kadınların işgücüne katılımları ve istihdam oranları oldukça düşük düzeylerde. Özellikle kırsal kesimdeki kadınların eğitim seviyelerinin yetersizliği, içinde bulunduğumuz toplumun kadına bakışı, cinsiyet temelli iş bölümü Türkiye’de ve pek çok ülkede kadınların istihdam içerisinde yer almalarına engel olmakta hem de herhangi bir sosyal güvence sağlamayan, gelir seviyesi düşük ve çalışma koşulları zor işlere yönelmelerine sebep olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de kadın istihdamını arttırmaya yönelik pek çok plan denenmiştir. Fakat neredeyse hiçbirinde tam anlamıyla bir başarı sağlanamamıştır.

Bu çalışmada kadın istihdamına ve yoksulluğuna mikro kredi uygulamasının etkisi ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Araştırmada verileri elde etmek için kullanılan teknik beşli likert tipinde hazırlanan önermeden oluşan anket kullanılmıştır. Anketin ilk bölümünde Karaman ilindeki mikro finans kurumundan mikro kredi kullanan kadınların demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerini (yaş, medeni durum, eğitim durumu, mikro kredi kullanma amacı, mikro kredi kullanmadan önceki gelir durumu, mikro kredi kullandıktan sonraki gelir durumu, ne kadar mikro kredi kullanıldığı vb.) belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. Anketin ikinci bölümünde ise mikro kredi kullanıcısı kadınların sosyo-ekonomik hayatlarına olası etkilerine ilişkin (istihdam, yoksulluk, sosyo-psikolojik ve etkinlik boyutları) algıları, güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları yapılan ölçekle ölçülmüştür.

Araştırma kapsamında kadınların çoğu krediyi mevcut işini geliştirmek için kullanırken yine önemli bir kısmı da iş kurmak için kullandıklarını, bazıları geçim sıkıntısı, çocukların eğitimi ve diğer nedenlerle kullanmış olduklarını belirtmişlerdir. Ancak araştırma anketi yapılırken diğer yanıtını veren kadınlar genellikle evde dikiş-nakış, erişte-

tarhana, kıyafet alıp satmak, kozmetik ürünleri satmak vb. işler yapmak için krediyi kullandıklarını belirtmişlerdir. Mikro kredi alan bu kadınlar korumasız istihdam biçimlerinde düşük gelirli işlerde, kayıt dışı çalışmaktadırlar.

Araştırma bulguları, kredi imkanı sunarak yoksulluk içindeki kadınların gelir sağlayıcı işler kurarak ve ya mevcut işini geliştirerek içinde bulundukları yoksulluk durumundan kurtulmalarını amaçlayan mikro kredilerin Karaman uygulamasında, bu amacı gerçekleştirmede etkin bir yöntem olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Araştırmada mikro kredilerin kadınlar tarafından genel olarak mevcut işini geliştirmek ve iş kurmak gibi amaçlarla kullanıldığı tespit edilmiştir. Geçim sıkıntısı içinde olan ailelerde kullanılan kredi üretim ve yatırıma yönelik kullanılmaktadır. Kredi bu haliyle, iş kurmak ya da işini geliştirme kredisidir. Kadınların kredinin Karaman ilinde ilk uygulanmaya başlandığı 2011'den beri kredi almışlar ve bazıları hali hazırda bulunan işini geliştirdiklerini, bazıları da almış oldukları kredileri grup arkadaşlarıyla birleştirerek iş kurmada kendilerine başlangıç sermayesi yaptıklarını belirtmişlerdir. Kadınların bir kısmı da, özellikle ilk defa kredi kullanan kadınlar bu kredilerle hem kredi miktarı düşük olduğu için hem de toplumun kadına yüklediği rollerden dolayı evde el işi malzemeleri, gıda ürünleri yapıp satarak gelir elde ettiklerini ve az da olsa aile bütçesine katkı sağladıklarını belirtmişlerdir.

Kadınlar iş kurmak ve ya mevcut işini geliştirmek için mikro kredi almak istediklerini söylediklerinden, uygulamada kredi alan kadınların tamamı kayıtlarda istihdama katılmış kadınlar olarak görünmektedir (Aşkın ve Barış, 2015:89). Araştırma bulgularına göre de kadınların çoğunluğu işini geliştirerek ya da iş kurarak gelir elde etmektedir. Az bir kısmının ise yaptıkları işler toplumsal cinsiyet temelli iş bölümündeki görevlerine uygun, ev içi rollerin uzantısı sayılan işlerdir. Fakat böyle olsa bile bu çok az bir kısım için geçerlidir. Sonuç itibariyle 2011 yılında Karaman ilinde başlatılmış olan ana

amacı, yoksul kadınların iş kurarak ya da mevcut işini geliştirerek kendilerine gelir sağlayıp içinde bulundukları yoksulluk durumundan kurtulmalarını sağlamak olan mikro kredi uygulamasının amacına uygun olarak kadınların hem istihdamını hem de gelir sağlayarak yoksulluğunu olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında, asıl dikkat çekilmesi gereken noktalardan birisi de dünya uygulamalarında genel manada yoksulluk içinde olup da gelir elde edilebilecek iş kurmak amacıyla kullanılan mikro kredilerin Karaman ilindeki uygulamasında kadınların mevcut işini geliştirmek amacıyla bu kredileri kullandıkları görülmüştür.

KAYNAKÇA

Abay, Y. (2018). *Kadının Güçlendirilmesinde Kadın Girişimciliği ve Mikro Kredi Uygulamaları: Bağcılar Örneği*. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Adaman, F. ve Bulut, T. (2007). *Diyarbakır'dan İstanbul'a 500 Milyonluk Umut Hikayeleri Mikro kredi Maceraları*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Adıyaman, F. (2019). *Yoksullukla Mücadele Politikaları ve Mikro Finans Yöntemi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Akbulaev, N. , Ahmedov, T. ve Aliyev, Y. (2017). Yoksulların Bankası: Grameen Bank. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 56-70.

Alagöz, M. ve Akar, G. (2019). *Sektörel Ekonomik Analiz Türkiye (2003-2018)*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Alpar, R. (2012). *Uygulamalı İstatistik ve Geçerlilik-Güvenilirlik*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Altunç, Ö. F. ve Almalı, V.(2016). Fakirlik Kısır Döngüsünün Kırılmasında Kalkınma Ajanslarının Rolü: DAKA Örneği. *ÜNİDAP Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı*.

Altunöz, U. (2018). Türkiye’de Mikro kredilerin Kadınların İşgücüne Katılımı ve Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisinin Ölçümü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (41), 207-232.

Amin, R., Becker, S. , ve Bayes, A. (1998). NGO-Promoted Microcredit Programs and Women's Empowerment in Rural Bangladesh: Quantitative and Qualitative Evidence. *Journal of Developing Areas*, 32, 221-236.

Anadolu, F. K. (2003). Kıdem Tazminatı Koşulları ve İşçinin Kıdeminin Hesaplanması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,(10), 239-264.

Apaydın, S. (2015).*Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi: Muş İli Örneği*. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Aşkın, E. Ö. ve Aşkın, U. (2019). İşgücü Piyasasında Enformel Kadın İşgücü: Ev Eksenli Çalışan Kadınlara Yönelik Bir Araştırma. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 1003-1027.

Aşkın, E. Ö. ve Barış, S. (2015). Kadın İstihdamının Artırılmasında Mikro Kredi Uygulamasının Etkisi: Tokat İli Örneği. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 3, 63-94.

Ateş, G. ve Öğütoğulları, E. (2012). Türkiye’de yoksullukla Mücadelede Mikro kredi Uygulamaları. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,14(2), 33-54.

Atman, Ü. (2012). İşyerinde Psikolojik Terör: Mobbing. *Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi*,3(1), 157-174.

Ay, S. (2012). Türkiye’de İşsizliğin Nedenleri: İstihdam Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(2), 321-341.

Aydın, B. (2012). *Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredinin Türkiye Uygulamasının Ekonomik Açından Değerlendirilmesi*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Ayyıldız, S.(2010). *İşsizlik Ve Yoksullukla Mücadelede Mikro kredi Uygulaması Ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Anabilim Dalı. Doktora Tezi.

Balkız, Ö. I. ve Öztürk, E. (2013). Neo-Liberal Gelişme Anlayışı ve Kadın: Mikro Finans Uygulamaları Kadınları Güçlendiriyor mu. *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2), 1-21.

Baltacı, N. Ö. (2011). *Kadınları Güçlendirme Mekanizması Olarak Mikro kredi*. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi.

Bayrakdar, S. (2019). İşsizliğin Çözümünde Uygulanan Aktif İstihdam Politikalarının Etkinliği Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*,33(1), 339-357.

Bayraktan, Y. ve Akatay, M. (2012). Kentsel Yoksulluk ve Mikro Finansman: Kocaeli Örneği. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 1-34.

Bayraktar, Y. ve Yaşarlar, Y. (2017). Pasif İşgücü Piyasası Politikalarının İşsizliğe Etkileri: Küresel Kriz Sonrası Türkiye Deneyimi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 18(2),1-17.

Beceren, E. ve Kasalak, M.A.(2010). Avrupa Birliği İstihdam Stratejisi ve Üye Ülke Stratejilerinin 10 Hedef Kapsamında İstihdama Yönelik Uygulamaları. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*,2(2), 49-55.

Bedük, A. (2005). Türkiye’de Çalışan Kadın ve Kadın Girişimciliği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(12), 106-117. 12 Ocak, 2020, www.e-sosder.com veri tabanından alındı.

Besler, S. ve Oruç, İ. (2010). Türkiye’de ve Yazılı Basında Kadın Yöneticiler. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,10(1), 17-38.

Biçerli, M. K. (2004). Çalışma Paylaşımı İşsizlikle Mücadelede Etkili Bir Politika Mıdır. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 4(1), 59-68.

Birgili, E. ve Akbulaev, N. (2014). Orta Asya Ülkelerinde Mikro Finans Uygulamaları. *II. Uluslararası Sosyal Bilimciler Kongresi*.

Burritt, K. (2003). *Microfinance in Turkey A Sector Assessment Report*. Turkey: United Nations Development Programme (UNDP).

Burtan Doğan, B. ve Kaya, M. (2013). Yoksullukla Mücadelede Mikro kredi Sistemi: Diyarbakır Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(45), 144-170.

CEDAW (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi). Erişim tarihi: 11 Mart 2020, <http://www.kaced.org/images/files/CEDAW%20metni.pdf>.

Cengiz, M. Ç. ve Yeşil, Y. (2018). Analyzing the Importance of Microcredit Application for the Development of Women's Employment in Turkey. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 8 (3), 55-70.

Ciner, Ö. (2003). *Halkla İlişkiler Sektöründe Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Coşkun, R., Altunışık, R. ve Yıldırım, E. (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.

Çak, D. (2007). *Kalkınmanın Finansmanının Sağlanmasında Mikro kredi Yöntemi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı. Doktora Tezi.

Çakır, Ö. (2008). Türkiye’de Kadının Çalışma Yaşamından Dışlanması. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 0(31), 25-47.

- De Aghion B.A. , Morduch J. (2004) *Mikrofinance: Where do we Stand?*.
Erişim tarihi: 15 Mart 2020, https://link.springer.com/chapter/10.1057/9780230374270_5.
- Dedeoğlu, S. (2000). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye’de Aile ve Kadın Emeği. *Toplum ve Bilim Dergisi*,(86), 139-170.
- Demir, Ö. (2015). *İstihdam Yaratma ve Yoksullukla Mücadele Politikası Aracı Olarak Mikro kredi Uygulamalarının Etkinliği: Tokat İli Örneği*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı. Doktora Tezi.
- Demir, Ö. (2016). İstihdam Yaratmada Mikro Kredi Uygulamalarının Etkinliği. *İş ve Hayat*,2(3),57-75.
- Dinç Kahraman, S. (2010). Kadınların Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*,3(1), 30-35.
- Doğan Burtan, B. , ve Kaya, M. (2013). Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Sistemi: Diyarbakır Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(45), 144-170.
- Döşeyen, A. (2007). *Yoksullukla Mücadele Programlarından Mikro kredi ve Türkiye Diyarbakır Örneği Başarı Değerlendirmesi*. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.
- Durmaz, Ş. (2016). İşgücü Piyasasında Kadınlar ve Karşılaştıkları Engeller. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(3), 37-60.
- Duruloğlu, T.(2007). Emek Piyasasında Cinsiyetçi Ücret Ayrımı: Bursa Organize Sanayi Bölgesinde Bir Araştırma. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*,(24),61-76.
- Ecevit, Y. (1997). Üretim ve Yeniden-Üretim Sürecinde Ücretli Kadın Emeği. *İktisat Dergisi*,30(365),95-104.

Er, Ş. (2013). Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılım Oranını Etkileyen Faktörlerin Bölgesel Analizi. *Öneri Dergisi*, 10(40), 35-44.

Erbay, Ş. ve Beydoğan, H.Ö. (2017). Eğitimcilerin Eğitim Araştırmalarına Yönelik Tutumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 246-260.

Erdil Şahin, B. ve Sevimli, Y. (2013). Aktif İstihdam Politikaları Kapsamında Uygulanan İşgücü Yetiştirme Kursları Ve İşkur’un Önemi. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 1-10.

Erdirençelebi, M. ve Karakuş, G. (2018). Kadın Çalışanların Cam Tavan Sendromu Algılarının İş Tatminleri ve Örgütsel Bağlılıkları Üzerindeki Etkisini Ölçmeye Yönelik Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10(3), 95-119.

Erdoğan, S. ve Yaşar, S. (2018). Türkiye’de Kadın İstihdamının Gelişimi: Konya-Karaman Örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik araştırmalar Dergisi*, 20(34), 18-28.

Erdut, T. (2005). İşgücü Piyasasında Enformelleşme ve Kadın İşgücü. *Çalışma ve Toplum*, 3, 11-49. 15 Mart, 2020, <http://www.calismatoplum.org/sayi6/makale%201.pdf> veri tabanından alındı.

Eyüboğlu, D. ,İncir, G. ,İlgaz, N. A. ,Fidan, E. ve İnce, Y. (2000). *Bankacılık Sektöründe Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık*. Ankara.

Gediz, B. ve Yalçınkaya, M. H. (2000). Türkiye’de İstihdam-İşsizlik ve Çözüm Önerileri: Esneklik Yaklaşımı. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6, 161-183.

Goldberg, N. (2005). Measuring the Impact of Microfinance: Taking Stock of What We Wnow. Grameen Foundation USA publication series, 7.

Göcen, C. E. (2018). Türkiye’de Kadının İşgücüne Katılmadaki Yeri ve Uluslararası İstihdam Çabaları. *EconderInternational Academic Journal*, 2(2), 313-333.

Grameen Bank, *Organization Models*.(2020).Erişim tarihi: 30 Ocak 2020, <http://www.grameen.com/what-is-microcredit/>

Grameen Modeli, *Mikrokredi*(2020).Erişim tarihi: 13 Şubat 2020, <http://www.gdrc.org/icm/model/grameen.html>

Güloğlu, T., Korkmaz, A. ve Kip, M. (2003). Türkiye’de Kayıtdışı İstihdam Gerçeğine Bir Bakış. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 0(45), 51-96.

Gündoğdu, A. (2018). *Kadınların İşgücüne Katılımını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Türkiye Uygulaması*. Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma İktisadi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Güneş, F. (2017). Feminist Kuramda Ataerki Tartışmaları Üzerine Eleştirel Bir İnceleme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2), 245-256.

Güneş, S. (2009). *Yoksullukla Mücadelede Mikro kredi Uygulamaları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Proje Destekleri*. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi.

Hatıpler, M. ve Keskin, N.(2019). Harun BAL (Ed.), *İstihdam ve Büyüme Araştırmaları I* içinde (ss. 1-14). Dünya’da ve Türkiye’de Kadın İşgücünün Dünü ve Bugünü. 1. Baskı.

İçöz, E. (2019). *Kadın Yoksulluğu İle Mücadele Aracı Olarak Mikro Kredi Uygulamaları: Isparta İli Örneği*. Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

İnce, M, (2010). *Kadın İstihdamı ve Kadın İşgücüne Olan Talep Türkiye Örneği*. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı. Doktora Tezi.

İpçioğlu, İ. , Eğilmez, Ö. ve Şen, H. (2018). Cam Tavan Sendromu: İnsan Kaynakları Yöneticileri Bağlamında Bir Araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(25), 686-709.

İşkur. *Aktif İşgücü Programları*.(2020).Erişim tarihi: 19 Mayıs 2020. <https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/aktif-isgucu-programlari/toplum-yararina-programlari-tyt/>

Kabakçı, E. ve Günsoy, G.(2017). Mikro kredinin Kadın Yoksulluğunu Azaltmadaki Rolü ve Eskişehir Uygulaması. Türkiye Ekonomi Kurumu Konferansı İzmir.

Kadın Emekini Değerlendirme Vakfı. *MAYA Mikro kredi Programı*.(2002). Erişim Tarihi: 6 Mart 2020, <https://www.kedv.org.tr/maya-mikro-kredi-programi>.

Kadın Emekini Değerlendirme Vakfı. *Mikrokredi*.(2001). Erişim tarihi: 6 Mart 2020,<https://www.kedv.org.tr/kedv-hakkinda>.

Karabıyık, İ. (2012). Türkiye’de Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*,32(1), 231-260.

Karakayalı, H. (2009). *Türkiye’nin Ekonomik Yapısı ve Değişimi*. Manisa: Emek Matbaacılık Yayıncılık.

Kartal, F. (2016). Kadınların Yurttaşlığı ve Feminist Kuram. *Amme İdaresi Dergisi*,49(3), 59-87.

Kasapoğlu, M. M. ve Murat, S. (2018). Türkiye’de İstihdam, İşsizlik ve İstihdam Politikalarında Yerelleşme: İİMEK’e Dair Kısa Bir Değerlendirme. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 7(18), 248-278.

Kılıç, D. ve Öztürk, S. (2014). Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılımı Önündeki Engeller ve Çözüm Yolları: Bir Ampirik Uygulama. *Amme İdaresi Dergisi*,47(1), 107-130.

Kuyu, E. (2017). *Kadın Yoksulluğunun önlenmesinde Mikro kredi Projesinin Etkisi- Muğla İli Örneği*. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Kocacık, F. ve Gökkaya, V. B. (2005). Türkiye’de Çalışan Kadınlar Ve Sorunları. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(1), 195-219.

Koç, K. (2014). *Türkiye’de Kadın İstihdamını Arttırmaya Yönelik Çabalar: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Koray, M. ve Topçuoğlu, A.(1993). *Sosyal Politika*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

Korkmaz, M. vd. (2013). Türkiye’de Kadın İstihdamının Amerika Birleşik Devletlerindeki Kadın İstihdamı İle Karşılaştırılması. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*,8(9), 1845-1863.

Korkmaz, T. ve Bayramoğlu, M.F. (2007). Yoksullukla Mücadelede Mikro finans Modeli ve Mikro finans Kuruluşlarının Finansal İşlevleri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*,(34),98-112.

Ledgerwood, J. (1998). *Microfinance Handbook Sustainable Banking with the Poor*. The Word Bank, Washington.

Mahiroğullar, A. (2017). Türkiye'de Kayıtdışı İstihdam ve Önlemeye Yönelik Stratejiler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(2), 547-565.

Mahmud, S. (2003). Actually How Empowering is Microcredit? *Development and Change*, 34(4), 577-605.

Microcredit Summit. (2020). Erişim tarihi: 25 Şubat 2020, www.microcreditsummit.org/about-the-summits.html.

Mudarej, A. (2017). *Mikro Finansman ve Mikro Kredinin Kadın Yoksulluğunu Azaltmadaki Rolü ve Afganistan Uygulaması*. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Morduch, J. (2016). How statistics shaped microfinance. *New York University and Institute for Advanced Study*, 1-22. 23 Şubat, 2020 tarihinde, <https://www.imf.org/> veri tabanından alındı.

Myrdal, A., Klein, V.(1956). *Women's Two Roles*. Routledge and Kegan Paul. London.

Norwood, C. (2014). Women's Empowerment and Microcredit: A Case Study from Rural Ghana. *J Int Stud Dev.* , (4), 1–22.

Odabaşı, F.(2009). *Yoksullukla Mücadelede İstihdamın Rolü*. T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi.

Omay, U. (2011). Yedek İşgücü Ordusu Olarak Kadınlar. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 3, 137-166.

Ozan Dünder, S. (2007). *Mikro Finansman*. Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, Ankara.

Öner, E. (2007). *Mikro finans Sistemi ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Finansman Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Ören, K., Negiz, N. ve Akman, E. (2012). Kadınların Yoksullukla Mücadele Aracı Mikro kredi: Deneyimler Üzerinden Bir İnceleme. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(2), 313-338.

Örücü, E. , Kılıç, R. ve Kılıç, T. (2007). Cam Tavan Sendromu ve Kadınların Üst Düzey Yönetici Pozisyonuna Yükselmelerindeki Engeller: Balıkesir İli Örneği. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2), 117-137.

Öz, C.S. ve Çolakoğlu, C. (2014). Türkiye’de Mikro kredi Uygulamasının Sakarya İli Özelinde İncelenmesi. *Çalışma ve Toplum*, 4, 177-205. 8 Ekim, 2019’da <http://www.calismatoplum.org/sayi43/oz.pdf> veri tabanından alındı.

Özçatal, E.Ö. (2011). Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Çalışma Yaşamına Katılımı. *Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 21-39.

Özdemir, Ö.(2017). İki Sistemli Kuram Olarak Sosyalist Feminizm. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 395-414.

Özel, Ş. (2019). *Dünyada ve Türkiye’de Mikro kredinin Gelişimi, Türkiye’de Mikro kredi Uygulamalarının Kadın İstihdamına Etkisi*. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Özmen, F. (2011). *Türkiye’de Kadın İşgücü İstihdamının Gelişiminde Mikro kredi Uygulamaları*. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Doktora Tezi.

Özmen, F. (2012). Türkiye’de Kadın İstihdamı ve Mikro kredi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(6), 109-130.

Özpınar, Ş. , Demir, Ö. ve Keskin, S. (2011). Türkiye’de İstihdamın Yapısının Değerlendirilmesi (2000-2010). *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 3(2), 133-142.

Rad Tüzün, S., ve Altıkulaç, S. (2016). Mikro Kredi Kullanımının Kadınlar Üzerindeki Sosyo- Ekonomik Etkileri; Mersin İli. *Kesit Akademi Dergisi*, 2(5), 25-42.

Reich, M., Gordon, D.M. ve Edwards, R.C.(1973). Dual Labor Markets: A Theory of Labor Market Segmentation. *American Economic Review*,68(2), 359-365.

Rhyne, E. ve Otero, M. (2006). *Microfinance Through the Next Decade: Visioning the Who, What, Where, When and How*. Boston: Accion International.

Sakarya, Ş. (2006). Yerel Kalkınmanın Finansal Dinamiği: Mikro Finans ve Türkiye’deki Gelişmeler. 1. Yerel Ekonomiler Kongresi Konya.

Sanal, E. (2013). Aktif İstihdam Politikaları. *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*,99, 1-8. 21 Ekim 2019 tarihinde <http://www.datalink.com.tr/toprakisveren/2013-99-enginsanal.pdf> veri tabanından alındı.

Sancak Baktır, N. (2014). *Yoksulluk Sorununun Çözümünde Mikro finans Sistemi ve Mikro kredi Uygulamaları: Türkiye’de Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir Araştırma*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı. Doktora Tezi.

Sancak Baktır, N. ve Erdem, E. (2015). Türkiye’de Kadın Yoksulluğunun Çözümünde Mikro Kredi Uygulamaları: Ekonomik Etkilerin Ölçülmesi. *Sakarya İktisat Dergisi*,4(4), 52-82.

Serinlikli, N. (2016). The Importance Of Entrepreneurship In Preventing The Woman Poverty: Woman Cooperatives And Microcredit Applications. *BJSS Balkan Journal of Social Sciences*, 598-609.

Simojoki, H. K. (2003). *Empowering Credit – More Than Just Money; The Socio-Economic Impact of Micro-Finance on Women in Nairobi, Kenya*. University of Jyväskylä, Department of Social Sciences and Philosophy.

Soyak, M. (2010). Kadın Girişimciliği ve Mikro finans: Türkiye Deneyimi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (24), 129-144.

State of The campaigning. *Microcredit*. (2020). Erişim tarihi: 22 Şubat 2020, <http://stateofthecampaign.org/&prev=search>

State Of The Microcredit Summit Campaign Report. *Credit Summit*. (2012). Erişim tarihi: 22 Şubat 2020, <https://www.microcreditsummit.org/>.

Sürücü Bahar, H. (2015). *Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulamaları: Konya İli Örneği*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Şahbaz Kılınç, N. (2015). Küresel Eğilimler Çerçevesinde Kadın İstihdamı. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*,4(9),120-135.

Şengür, M.(2011). *Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikası Aracı Olarak Mikro Kredi: Eskişehir Grameen Bank Analizi*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Tan, M. vd. (2008). *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri*. İstanbul: TÜSİAD yayınları.

Taş, S. ve Bozkaya, G. (2012). Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türkiye’de Uygulanan İstihdam Politikaları. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*,2(1), 151-176.

Toksöz, G. (2007). *Türkiye’de Kadın İstihdamının Durumu*. Ankara: Uluslararası Çalışma Örgütü.

Tonus, Ö. (2015). *Temel Göstergelerle Türkiye Ekonomisi*. Bursa: EKİN Basım Yayın Dağıtım.

Toptaş, S.(2015). İktisadi Büyüme Sürecinde Kadın İstihdamının Rolü Ve Türkiye’de Kadın İstihdamı. *Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*.

Tutar Kutluay, F. , ve Alpaslan, C. (2017). Kadın Yoksulluğuyla Mücadelede Mikro Kredinin Etkisi ve Niğde İli Örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 175-207.

TÜİK, *İşgücü İstatistikleri*. (2020). Erişim tarihi: 10 Ekim 2019, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007 .

Türkiye Grameen Mikro finans Programı, (2020b).Erişim tarihi: 30 Mart 2020, <http://www.tgmp.net/tr/sayfa/mikro-sigorta-nedir-/129/1>

Türkiye Grameen Mikro finans Programı, (2020c).Erişim tarihi: 30 Mart 2020, <http://www.tgmp.net/tr/sayfa/hizmetlerimiz/84/0>

Türkiye Grameen Mikro finans Programı, (2020d). Erişim tarihi: 30 Mart 2020, <http://www.tgmp.net/tr/sayfa/mikro-kredi-alma-sureci/126/1>

Türkiye Grameen Mikro finans Programı, Faaliyet Raporları. (2018). Erişim tarihi: 15 Ocak 2020, https://tgmp.kharkovhosting.com/docs/2018_tgmp_faaliyet_raporu.html

Türkiye Grameen Mikro finans Programı, Faaliyet Raporları. (2016). Erişim tarihi: 21 Kasım 2018, https://tgmp.kharkovhosting.com/docs/2016_tgmp_faaliyet_raporu.html

Türkiye Grameen Mikro finans Programı, (2020a). Erişim tarihi: 10 Haziran, 2020. https://prezi.com/embed/6fidlh7wl18k/bgcolor=ffffff&lock_to_path=0&autoplay=0&autohide_ctrls=0&features=undefined&disabled_features=undefined

Türkiye İsrâfi Önleme Vakfı. (2003). Erişim tarihi: 23 Mart 2020.
http://www.israf.org/public/admin/filemanager/uploaded/mikro_kredi.pdf

Tüzün Rad, S. ve Altunkulaç, S. (2016). Mikro kredi Kullanmanın Kadınlar Üzerindeki Sosyo-ekonomik Etkileri; Mersin İli. *Kesit Akademi Dergisi*, (5), 25-42.

USAID (United States Agency for International Development), (2000). *Housing Microfinance Initiatives Synthesis and Regional Summary: Asia, Latin America and Sub-Saharan Africa Case Studies*. Bethesda, Maryland.

Uşen, Ş. (2007). Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye’de Aktif Emek Piyasası Politikaları. *Çalışma ve Toplum*, 2, 65-96. 23 Ekim 2019 tarihinde <http://www.calismatoplum.org/sayi13/Usen.pdf> veri tabanından alındı.

Uyanık, Y. (2008). Neoliberal Küreselleşme Sürecinde İşgücü Piyasaları. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 209-224.

Yılmaz, M. ve Zoğal, Y. (2015). Kadının İşgücüne Katılımının Tarihsel Gelişimi ve Kadın İstihdamını Etkileyen Faktörler: Türkiye ve Avrupa Örneği. *Econ World*. 20 Mayıs 2020’de, https://torino2015.econworld.org/assets/zogal_yilmaz.pdf veri tabanından alındı.

Yunus, M. (2003). *Yoksulluğun Bulunmadığı Bir Dünyaya Doğru*. İstanbul: Doğan Yayıncılık.